

Institut for Sociologi & Socialt Arbejde
Kandidat i Socialt Arbejde
Aalborg Universitet, København

Aflevering: den 1. juni 2022
Vejleder: Søren Rudbæk Juul
Specialets samlede antal anslag (inkl.
mellemlinjer): 190.782

Universitetsstuderende i præstationssamfundet

Et kvalitativt casestudie baseret på
studerende fra Kandidat i Socialt
Arbejdes egne erfaringer

Specialet er udarbejdet af:
Camilla Schrader Kjer, studie nr.: 20201453
Maria Rose Jensen, studie nr.: 20201433

Titelblad

4. Semester, Speciale
Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde
Aalborg Universitet, København

Titel:

Universitetsstuderende i præstationssamfundet. Et kvalitativt casestudie baseret på studerende fra Kandidat i Socialt Arbejdes egne erfaringer.

Vejleder: Søren Rudbæk Juul

Afleveringsdato: 01.06.2022

Udarbejdet af:

Camilla Schrader Kjer – Studie nr.: 20201453

Maria Rose Jensen – Studie nr.: 20201433

Abstract

This thesis focuses on, how students at the university of Aalborg at the education called “Kandidat i Socialt Arbejde” (henceforth KSA) experience pressure and expectations in the performance culture and the consequences of pressure and expectations. The thesis looks at performance culture both at the university and in society. The thesis is based on the writers’ wonder, over the dominant tendencies of performance culture and because of the rising tendency of stress amongst young people in Denmark.

Few studies this field. Most studies focus on students at preschools or high schools, which inspired the writers to pursue more knowledge of the field in question, universities. The thesis is a hermeneutic case study that seeks to show if performance culture, and its consequences, are as prevalent at universities, as studies have shown they are at preschools and high schools, and if they express themselves differently at the university. The thesis focuses on one group of students, KSA students, as they are a diverse group of students from both classical bachelor educations and Bachelor of Business Administrations in different fields. More people start and finish degrees at the university than ever before. Historically universities were for the elite, now everybody with a qualifying exam, can attend and finish a university degree, which just further states the base of existence of this thesis.

The analysis is divided in to two separate parts. The first part seeks to analyze which macrostructural social conditions can explain performance culture and its entrance to the university. The analysis is based on the sociologic theorists Petersen, Ehrenberg, Juul and Rosa, which theories adds insight into performance culture. The analysis finds that performance culture has found its way to the university because of constantly evolving and accelerating demands. And if the students want recognition they need to follow and obtain those demands even though it could lead them to an existential insecurity.

Part two of the analysis seeks to understand through eight semi structured interviews with KSA students, how they experience performance culture in society and at the university. Furthermore, it examines which coping strategies the students apply. The second part of the analysis shows from empirical evidence that the students very much so experience physical and mental reactions to performance culture. Furthermore, that they apply different coping strategies such as help from psychologists and family to cope with the constant evolving demands. This insight led the writers to conclude that the students experience with performance culture are in line with the

perspectives that sociological theories states as acceleration regimes and unobtainable ideals. The empirical evidence further shows that the students are pressured by unclear study guidelines, and pressure in life in general, which can show itself as stress related symptoms. Lastly it concludes that being stressed by performance culture is a taboo, and a consequence can be, that help is not given to those in need. That is a danger for society and something that social work in general needs to handle.

In the end the thesis concludes that university students are in danger of a failing mental health and well-being because of performance culture and its competitive tendencies. Furthermore, that KSA students find themselves in a not so wishful situation because of changing and diffuse demands in society and at the university, which burdens them to a degree where they have difficulty complying with requirements satisfactorily, as well as nurturing their mental health and well-being.

Indholdsfortegnelse

Titelblad	1
Abstract	2
Indledning	5
<i>Problemfelt</i>	5
Problemformulering og dertilhørende undersøgelsesspørgsmål	14
<i>Eksisterende empirisk bidrag til specialet</i>	15
Videnskabsteoretisk, teoretisk- og metodeisk tilgang	16
<i>Hermeneutisk videnskabsteoretisk ståsted</i>	16
<i>Teoretisk referenceramme</i>	19
<i>Forskningsmetode</i>	20
<i>Forskningsdesign</i>	22
<i>Etiske overvejelser</i>	28
<i>Kvalitetskriterier</i>	29
<i>Litteraturgennemgang</i>	30
Analyseafsnit	31
<i>Fremgangsmåde for analysen</i>	31
<i>Analyse</i>	34
Analysedel I – Præstationskulturens vej ind på universitet	34
Analysedel II – KSA-studerendes erfaringer og håndteringsstrategier	50
<i>Diskussion – Konsekvenser af præstationskulturen</i>	75
<i>Kritik af analysemetode</i>	84
Konklusion	86
Referenceliste	88

Indroduktion

I dette indledende introduktionskapitel vil specialets problemfelt blive udfoldet. Udfoldelsen af problemfeltet vil ske med udgangspunkt i eksisterende empiri og viden på området, samt med inddragelse af vores refleksioner, forforståelse og undren, som skaber afsæt for specialets undersøgelsesområde omkring den fremherskende præstationskultur i Danmark.

Problemfelt

Dette speciale handler om, hvordan universitetsstuderende på Kandidat i Socialt Arbejde (Herefter kaldet KSA) på Aalborg Universitet erfarer presset og forventningerne i præstationskulturen og konsekvenserne heraf. I specialet anskues præstationskulturen både på og udenfor KSA. Specialet udarbejdes på baggrund af vores undren, over præstationskulturens dominerende tendenser.

Flere studier belyser, at unge under uddannelse, beretter om stort pres og stress i deres hverdag (Nielsen & Lagermann, 2017). Ydermere udarbejdes specialet på baggrund af en stigende tendens til mistrivsel blandt især unge i Danmark. Tallene på den mentale mistrivsel er bekymrende, det viser en ny undersøgelse af danskernes sundhedsprofil (Jensen et. al., 2022, s. 20). Dataindsamlingen til danskernes sundhedsprofil er baseret på et spørgeskema, som er udsendt til 324.000 personer i aldersgruppen 16 år og derover, som har bopæl i Danmark. Svarprocent er på 56,7 pct. af de adspurgte, hvilket svarer til 183.646 personer, som har deltaget i undersøgelsen (Lønstrup & Jensen, 2022). For alle aldersgrupper gælder det, at andelen med en lav score på den mentale helbredsskala er størst blandt kvinder (19,9 pct.), end det er blandt mænd (14,9 pct.). Andelen med en lav score ses især blandt kvinder i alderen 16-24 år, her har 34,4 pct. af kvinderne en lav score på helbredsskalaen. Til sammenligning har 21,2 pct. af mændene i samme alder en lav score. For perioden 2010-2021 er der sket en stigning på 7,4 pct. i andelen med en lav score på den mentale helbredsskala (Ibid.). Hvis der dykkes længere ned i tallene, kan det ligeledes anskues, at andelen med en høj score på stressskalaen er største blandt kvinder (33,6 pct.). Til sammenligning ligger scoren på 24,5 pct blandt mændene. Andelen med en høj score på stressskalaen ses især blandt kvinder i alderen 16-24 år, her scorer 52,3 pct kvinder højt på stressskalaen. I perioden 2010 til 2021 er der ligesom på helbredsskalaen, sket en stigning på 8,3 pct i andelen med en høj score på stressskalaen (Ibid.).

At der er sket en stigning i andelen af mænd og kvinder, særligt blandt de unge, som oplever mistroivsel, helbredsproblemer og stress, er for os bekymrende. Det giver anledning til at reflektere over, hvad baggrunden for stigning mon skyldes? Har samfundsforholdene betydning, og er de samtidig uhensigtsmæssige? Er vi som danskere blevet mere sårbare eller skyldes stigningen, at vi ser anderledes på bl.a. mistroivsel og stress end tidligere? Specialet er opbygget på baggrund af disse refleksioner.

Hvorfor KSA-studerende som case?

Formålet er ikke at lave et repræsentativt studie, men derimod kontekstspecifikke erfaringer som vi søger ved at bruge KSA-studerende som case. Vores interesse for specialets gruppe, KSA-studerende, er kommet efter vores litteratursøgninger, hvor vi fandt universitetsstuderende mindre repræsenteret ift. folkeskole- og gymnasieelever. Vi har valgt KSA-studerende som omdrejningspunkt for casestudiet, da vi ikke kan omfavne alle universitetsstuderende.

Casestudiet kan bidrage med viden om, hvorledes præstationskulturen og dens følger, er lige så fremherskende på universitetet, som den er på folkeskole- og gymnasieområdet, eller om præstationskulturen kommer til udtryk på en anden måde. Det er interessant at undersøge KSA-studerende som case, da det er en sammensat gruppe af studerende både fra klassiske universitetsbachelor og professionsbachelor. Det viser, at universitetsstuderende på KSA har forskellige udgangspunkter, hvilket er interessant at undersøge, da det kan fortælle, om det er faktorer, som påvirker oplevelsen af pres. Ligeledes har vi en forforståelse af, at universitetsstuderende er et andet sted i livet, hvor samfundet forventer, at de selv varetager deres mentale trivsel. Derudover er vi selv studerende på KSA, og har erfaret, at studiets semesterbeskrivelser og læringsmål virker uklare. Vi undrer os over, om årsagen til manglende undersøgelser af universitetsstuderendes erfaringer, skyldes den efter vores mening, forældede fordom, at det kun er eliten, der kan gå på universitet. Der ses i dag en øget mobilitet og fleksibilitet, hvor flere uddanner sig på universitetet end tidligere, på trods af ulighed i opvækstvilkår blandt børn og unge i Danmark er det stadig muligt at studere på universitet. Men ligger der en ulighed blandt de studerende f.eks. i forældrenes mulighed for at støtte?

Der findes få undersøgelser af medicinstuderendes oplevelse af stress under studiet, en af dem ses i en undersøgelse af Foreningen af Danske Lægestuderende foretaget i 2017. Her viser det, at 55 pct. medicinstuderende oplever psykiske problemer i løbet af studiet, og ifølge en psykolog er

præstationskulturen en af de store syndere (Lindemann, 2017). Psykologen oplever, at medicinstuderende er mere stressede end andre studerende på videregående uddannelser, hvilket formodentlig skyldes en helt særlig kultur. En kultur som er præget af konkurrence, hvor studerende ikke må vise svaghedstegn, og ikke taler om det svære (Ibid.). Medicinstuderende beskriver, at de bliver mødt med uklare målsætninger, manglende oplysninger og sjældent får feedback fra undervisere (Ibid.). På trods af at vi havde en forforståelse om, at medicinstudiet har klare rammer, kan noget tyde på, at det modsatte gør sig gældende. Så derfor er det interessant at se på, om det samme også gør sig gældende på andre uddannelser end blot medicinstudiet. I og med at der er en stigning i mistrivsel, kan det formodes, at der også findes stressede og pressede universitetsstuderende på andre uddannelser, som ikke kræver et lige så højt gennemsnit, og som ikke har samme fremherskende kultur som på medicinstudiet. Vi oplever, at der et videnshul, når det handler om, hvordan studerende på samfundsvidenskabelige uddannelser erfarer pres og forventninger i præstationskulturen.

Vi har en forforståelse af, at universitetsstuderende lider under det pres og de forventninger, der er til dem herunder bl.a. gode karakterer, være velforberedt og aktive i forelæsningerne. Tænkeligt er det, at presset bliver for stort, og nogle falder fra. Flere af vores medstuderende er stoppet undervejs, hvor årsagen muligvis kan findes i for høje krav kombineret med forventningskrav til dem udenfor universitet f.eks. grundet familiære og private årsager. For årgang 2020 på KSA i Aalborg og København har der været et frafald på henholdsvis 8 pct. og 13 pct. (Mailkorrespondance, 2022a), hvilket for os skaber en bekymring. Der findes ingen repræsentative data fra Aalborg Universitet omkring frafaldsårsager. Det som Universitet dog ved, er, at det overordnet handler om forskellige begrundelser som f.eks. sygdom, private forhold, og at uddannelsen ikke lever op til forventningerne (Mailkorrespondance, 2022b). Derfor finder vi det relevant, at anvende KSA-studerende som case, til at søge kontekstspecifikke erfaringer.

Makrostrukturelle samfunds-udviklingstendenser

Vi befinder os i et konkurrencesamfund, hvor det forventes, at mennesker accelererer hurtigere. Ydermere forventes det, at vi skal præstere mere. Generelt udsættes mennesker i et konkurrencesamfund for flere forventninger og krav, som er blevet mere uhåndterbare (Juul, 2017, s. 102). Det er tydeligt, at den unge generation lider under de krav og forventninger, der er

til dem, hvilket kan ses i stigningen i den mentale mistrivsel blandt unge (Jensen et. al., 2022). Spørgsmålet er, hvorfor sænker samfundet, herunder Regeringen, ikke forventningerne til fremtidens ungdom når gentagne undersøgelser fremhæver den negative udvikling i mistrivsel? Dette giver os anledning til at reflektere over, hvordan unge overlever og håndterer det vedvarende samfundspres. Én forklaring kan muligvis findes i den fremherskende samfundsudvikling, der har fundet sted i Danmark med den øgede dygtiggørelse og konkurrencedygtighed (Görlich et. al., 2019, s. 34-35).

Rapporten *Danskernes mentale sundhed – udvikling, baggrund og konsekvenser* (Andersen, Ladenburg & Dyssegaard, 2020) konkluderer bl.a., at der er to mulige forklaringer på fremkomsten af danskernes mentale mistrivsel. Én forklaring kan være, at forværringen afspejler, en stigning i den relative andel af typer af mennesker, som oplever mistrivsel. Én anden forklaring er, at målene som bruges for danskernes mentale mistrivsel, har ændret karakter (Ibid., s. 214-215). Analyserne peger på, at stigningen og den selvrapporterede mistrivsel vil medføre en fremtid, som er præget af øgede samfundsmæssige- og individuelle omkostninger (Ibid.). Har forklaringerne fulgt med samfundsudviklingen, og kommer de øgede samfundsmæssige- og individuelle omkostninger til at få konsekvenser og betydning for den yngre generations mentale trivsel? Dette er spørgsmål vi kan stille os selv.

Noget tyder på, at Regeringen lægger ansvaret for Danmarks fremtid i hænderne på ungdommen, da de ifølge Regeringen; skal have uddannelse, skal have kvalifikationer og kompetencer til gavn for virksomheder og samfund, skal hurtigere i arbejde, samt flere unge skal tage videregående uddannelser, som sikrer grøn omstilling (Regeringen, 2021, s. 4-5). Vi skal bevare troen på, at alle unge kan få en uddannelse, men samtidig skal vi acceptere lige muligheder for alle (Ibid.). Ovenstående er nogle af de krav og forventninger unge møder i dag. Presset vælter ind over dem, før de overhovedet er påbegyndt drømmeuddannelsen, hvilket kan være en faktor i forværringen i den oplevede og ændrede mistrivsel. Studenterpræsten på Aarhus Universitet udtaler til studenteravisen: *“Perfektionstrangen er en af de svære, fordi trangen til at gøre alt perfekt gælder alle dele af livet, og her ser jeg en udvikling, som går den forkerte vej”* (Rask, 2016).

Studenterpræsten oplever at, karakterkrav og konkurrence mellem studerende medfører et pres. Dog bliver presset større, hvis studerende bliver ramt i andre dele af livet f.eks. dødsfald eller sygdom. Studenterpræsten mener, at det for studerende handler om at finde

overlevelsesstrategier, således at der kan gøres op med perfektionstrangen (Ibid.). Vi finder det interessant, at undersøge KSA-studerendes erfaringer af pres, da det virker til, at der er pres og forventninger i livet generelt, som unge skal leve op til. Kan der anes nogle modstridende logikker: på den ene side er der (universitets)systemets krav og på den anden side studerendes mentale trivsel og velvære? Vi undrer os over, hvilke strategier der er på spil i kampen for overlevelse af præstationskulturen. Derfor finder vi det interessant at se på, hvilke håndteringsstrategier KSA-studerende gør brug af.

Der kan ikke være nogen tvivl om, at unge skal præstere i flere kontekster for at kunne leve op til politikernes reformudspil (Regeringen, 2021). Sociolog Anders Petersen betegner vores nuværende samfund som et præstationssamfund, hvor unge konstant skal præstere og udsættes for pres, hvis de ønsker at udvikle sig til succesfulde mennesker (Görlich et. al., 2019, s. 34-35). Det er problematisk, da pres, valg og krav må være svære at navigere i for unge, hvor Petersen ser disse problematikker som forklaringer på, at flere unge har det psykisk svært, og er i øget risiko for at blive udsat (Ibid.). Er idealet om selvrealisering og anerkendelse i samfundet transformeret til krav og belastninger for det enkelte individ? Belastninger som kan få indflydelse på studerende, hvilket for nogle kan føre til udmattelse og handlingslammelse. Udmattelsen og handlingslammelsen kan i værste tilfælde blive til angst, stress og depression, hvilket anses som de moderne tiders folkesygdomme (Juul, 2017, s. 99-100). Ifølge sociolog Alain Ehrenberg kan jagten på anerkendelse og selvrealisering medføre handlingslammelse, udmattelse, depression og individuelle lidelser (Juul, 2010, s. 613). Nutidens idealer og normer påvirker menneskers opfattelse af, hvad der er et normalt og ideelt selv. Ehrenberg definerer depression som en *utilstrækkelighedspatologi*, hvor mennesker på egen hånd skal være i stand til at orientere sig i en verden, der er præget af ret og rettigheder, hvilket kan være svært, hvis der ikke er en sikker vej (Ibid.). Mennesker skal i dag præstere mere for at opnå anerkendelse, selvrealisering og succes. Dog er der ikke ret meget, som er absolut forbudt. Konsekvensen af denne normativitet er, at ansvaret ikke blot ligger hos hvert enkelt menneske, men også ligger i et kollektivt netværk (Ehrenberg, 2010, s. 29). Gennem eksisterende empiri kan der anskues en stigning i mental mistrivsel og symptomer på dette. Hver tredje får på et tidspunkt gennem livet en psykisk sygdom, og mere end 700.000 har hvert år symptomer på det (Psykiatrifonden, 2021, s. 4). Pointen om at depression, angst og stress er de moderne tiders folkesygdom, kan ses i forlængelse af fordelingen af unge i alderen 18-29 år, som har tilknytning til uddannelse eller

beskæftigelse i 2017. Her viser det nemlig fordelt på diagnoser, at ca. 70 pct. har diagnosen depression, mens ca. 65 pct. har diagnosen angst (Ibid., s. 17). Derfor søger vi at undersøge studerende på KSAs erfaringer ift., om stigningen i mentale mistrivsel, kan ses som en konsekvens af det pres og de forventninger, der er til dem. Hvor der både findes krav i universitetssystemet og livet generelt, men ingen retningslinjer for, hvordan disse krav opnås, og om det er det, som gør det svært at være studerende?

Hvorfor er det relevant for socialt arbejde?

Socialt arbejde har til formål at skabe forandringer og frigøre mennesker. Det kollektive ansvar er centralt for det sociale arbejdes felt. Målet med socialt arbejde er at adressere livsudfoldelse og øget trivsel (IFSW & IASSW, 2014, S. 1). Derfor ser vi det relevant for det sociale arbejdes felt at beskæftige sig med KSA-studerendes erfaringer af presset i præstationskulturen, idet der gennem de seneste årtier er sket en markant stigning i den mentale mistrivsel, særligt blandt unge (Lønstrup & Jensen, 2022). Ydermere er det at tage en uddannelse blevet påpeget gentagende gange. Diskurser og retorikken er blevet skærpet, og nye reformer bliver fremlagt som f.eks. Fremdriftsreformen fra 2013 og videreudviklingen i 2016. Alt sammen er noget som direkte og/eller indirekte får indvirkning på universitetsstuderende. Relevant er det, at beskæftige os med KSA-studerendes erfaringer, da vi ser det problematisk, at flere mistrives og ikke tager en uddannelse, når Regeringen sætter sin lid til ungdommen i deres reformudspil *Danmark kan mere I* (Regeringen, 2021). Relevant er det for det Sociale Arbejde at beskæftige sig med universitetsstuderendes trivsel, idet der kan opstå nye sociale problemer, som kan ramme mange, og som kan få fatale konsekvenser på sigt. Risikoen for at bukke under for præstationskulturen er ikke blot til stede for i forvejen udsatte studerende, men til stede for alle studerende.

Problematikken omkring præstationskulturens betydning for mistrivslen, er relevant for Socialt Arbejde at beskæftige sig med, idet helbred og trivsel i vor tid betragtes som en af de største sundheds- og sociale udfordringer (Juul, 2017, s. 105). Præstationskulturen kan have konsekvenser for menneskers udvikling og trivsel. Det kan resultere i, at menneskers livskvalitet, helbred og udvikling kan blive forringet. Ydermere at de ikke kan indgå i forskellige samfundskontekster. Det kan derfor anses som værende en social problematik, det Sociale Arbejde bør forholde sig til. Med specialet vil vi se på de faktorer som opleves udslagsgivende for mistrivslen blandt KSA-studerende. Vi finder det relevant at se problemfeltet ud fra KSA-

studerendes egne erfaringer, for at afdække mekanismer, som ligger til grund for specialets undersøgelsesområde.

Hvad presser de unge, og hvordan håndteres det?

Gentagende bliver mennesker tudet ørene fulde med uddannelsens vigtighed. Mennesker gør, hvad der forventes af dem, hvilket presser dem. Studerende har studiejobs, nogle har børn og kæreste, de går i fitness for at leve op til idealet om den perfekte krop. Alt dette sker samtidig med studiet. Hvad er det, der presser studerende, hvor kommer det fra, og hvordan opleves og håndteres det? Spiller forældrene en rolle i måden studerende håndterer presset på? Vi vil undersøge, hvilke faktorer, som kan være årsagsforklaringen til den udvikling der kan ses i mistrivslens.

Sociolog og politolog Hartmut Rosa betegner det vestlige samfund som et accelerationssamfund, hvor tingene går hurtigere. Rosa inddeler accelerationen i tre kategorier: *acceleration af social forandring*, *acceleration af livets tempo* og *teknologisk acceleration* (Rosa, 2014, s. 19-20). Vi ser de to førstnævnte mest relevant for indeværende speciale. Dette skyldes, at KSA-studerende i præstationskulturen angiveligt erfarer på egen krop, at sociale fællesskaber er i hastig forandring. Studenterpræsten på Aarhus Universitet fremhæver ligeledes problematikken i manglende støttende fællesskaber blandt unge (Rask, 2016). Ligeledes kan accelerationen af livets tempo ses i forlængelse af Regeringens udspil, hvor unge helst skal påbegynde uddannelse hurtigt, således de kan bidrage til arbejdsmarkedet (Regeringen, 2021). Det tyder på, at det kan være problematisk, hvis nogle ønsker at holde (flere) sabbatår eller gå en karrierevej, hvor universitetet ikke indgår. Undersøgelsen *det er vigtigt at være en succes - men det er bare ikke altid, at det lykkes* viser, hvorledes gymnasieelever ikke blot skal accelerere ift. lektier og afleveringer, men i høj grad også i det sociale liv og fritidsarbejde (Willer & Østergaard, 2017, s. 4). Et resultat fra undersøgelsen illustrerer, at venskaberne er under hastig forandring, de baseres ikke længere kun på accept og tillid, idet der er krav at efterleve (Ibid., s. 13). For gymnasieelever er der flere bolde i spil, hvilket undersøgelsen viser medfører et fravalg af fritidsaktiviteter, for at få plads til den stigende mængde lektier, arbejde, fester mv. At fravælge aktiviteter medfører for gymnasieelever, at de ofte mister unikke fællesskaber, som de ellers har været inddraget i (Ibid., s. 36). Vi finder det interessant at undersøge, om det samme gør sig gældende for KSA-studerende, eller om de håndterer de mange bolde anderledes.

Er det kun samfundsmæssige mekanismer, som gør at unge oplever stigende mistrivsel, eller findes der andre nuancerede forklaringer? Ifølge rapporten *Forebyggende indsatser til unge i psykisk mistrivsel* (Ottesen, Berger & Lindeberg, 2018), findes der andre mere komplekse forklaringer på mistrivsel. Generative mekanismer som biologiske-, individuelle- og psykologiske faktorer kan være mulige årsagsmekanismer, samt sociale- og miljømæssige faktorer spiller også en rolle i årsagsforklaringen (Ibid., s. 42-43). Risikofaktorer for udvikling af mental mistrivsel kan både findes på individuelt-, socialt- og strukturelt niveau. Risikofaktorer som: risikoadfærd, dårlige familiære relationer, social eksklusion, misbrug og fattigdom (Ibid.). Vi finder de makrostrukturelle forklaringer, som påvirker studerende, interessante at belyse, men er bevidste om, at de ikke kan stå alene.

Den videnskabelige artikel *Ny udsathed: nuancer i forståelser af psykisk mistrivsel* har til formål at nuancere forståelsen af trivsel, mistrivsel og udsathed blandt unge (Katznelson et. al., 2021). Gennem undersøgelsen belyses der nuancer i unges mistrivsel. Nogle oplever uddannelse som årsag til mistrivsel, andre oplever psykiske udfordringer, hvorimod nogle oplever god trivsel på alle parametre. Artiklen er med til at afdramatisere synet på unges trivsel eller mangel på samme, der ellers bliver mere synlig i en offentlig sammenhæng (Ibid.). I *Picture Perfect* fremgår det, at nogle unge ser præstationsorienteringerne som positive ressourcer, mens de for andre er negative og kædes sammen med eksklusion. Fælles for alle er dog følelsen af, at det aldrig er godt nok (Sørensen et. al., 2017). Dette underbygger, at presset aldrig stopper, da der altid er mulighed for dygtiggørelse, hvilket kan ses i sammenhæng til Regeringens udspil, hvori der står, at unge skal blive ved med at dygtiggøre sig (Regeringen, 2021). Vi ser det relevant at undersøge, hvad KSA-studerende erfarer presser dem, om de overhovedet føler sig pressede, og hvilke årsagsforklaringer de tillægger presset.

Hvad vil vi frem til med problemfeltet?

I sammenhæng til ovenstående søges der med vores casestudie at bidrage til en større forståelse af, hvordan KSA-studerende erfarer og håndterer presset i præstationskulturen, der opleves på og udenfor KSA. Dette for at få et indblik i om den stigende mentale mistrivsel også kan anskues blandt universitetsstuderende. Vi søger viden gennem empirisk materiale, til at forstå og fortolke det pres, der kan opleves. I så fald om de afgørende faktorer til stigningen udelukkende skal finde på uddannelsesinstitutionen, eller om der også er andre faktorer som har betydning.

Specialet er drevet af vores nysgerrighed, bekymring og undren over den samfundsaktuelle præstationskultur og presset, hvor der især blandt unge er sket stigning i mistrivsel. Ydermere bygger specialet på vores forforståelse af at de dynamikker og normer der er i det danske samfund, har en negativ indflydelse på universitetsstuderende, som kan medføre sociale problemer. Ligeledes at det for den enkelte kan være udfordrende at honorere de forventninger og krav der stilles. Problematikker som kan antages at være samfundsskabte. Med udgangspunkt i dette, finder vi det relevant at få indsigt i KSA-studerendes erfaringer med præstationskulturen. Ovenstående har ført os frem til følgende problemformulering med dertilhørende undersøgelsesspørgsmål, som vi med specialet ønsker at belyse og undersøge:

Problemformulering og dertilhørende undersøgelsesspørgsmål

Hvordan erfarer universitetsstuderende på KSA pres og forventninger i præstationskulturen, og hvilke samfundsmæssige- og individuelle konsekvenser medfører præstationskulturen?

1. Hvilke makrostrukturelle samfundsforhold kan forklare præstationskulturen og dens vej ind på universitet?
2. Hvordan erfarer universitetsstuderende på KSA præstationskulturen, og hvilke håndteringsstrategier har de?

Eksisterende empirisk bidrag til specialet

På baggrund af den inddragede empiri i problemfeltet vil det i følgende afsnit fremhæves, hvilken relevans den eksisterende empiri har for specialet i en kort opsummering.

Fælles for den fremhævede eksisterende empiri og viden på feltet er, at den mentale trivsel og mistrivsel særligt blandt unge påvirkes af presset og forventningerne i præstationskulturen. Empiri har hovedsageligt fokus på unge, især gymnasieelever, hvorfor specialet vil kunne bidrage med viden om universitetsstuderendes erfaringer og håndtering af pres og forventninger. Vi vil med den fremhævede empiri og vores indsamlede empiri diskutere og fortolke konsekvenserne af præstationskulturen. Med specialet søger vi at bidrage til nuancering af forståelsen af pres blandt universitetsstuderende med henblik på at undersøge, om vi kan afdramatisere forestillingen om unges oplevelser af pres, eller om specialets kvalitative datamateriale vil underbygge, at KSA-studerende har lige så ringe mental trivsel, som mediebilledet og forskning på andre områder fremstiller. Med den eksisterende fremhævede empiri vil det være muligt at opnå en større forståelse af forholdene i præstationskulturen. Det vil være muligt at vi formår at påvise ny viden på et i forvejen undersøgt område som præstationskulturen er. Vores empiri vil udskille sig ved, at vi har vores specifikke målgruppe; universitetsstuderende på KSA, som specialet kredser om.

Videnskabsteoretisk, teoretisk- og metodeisk tilgang

I dette kapitel vil den metodiske- og teoretisk tilgang, samt det videnskabsteoretiske ståsted blive præsenteret. Det vil ske i en reflekteret og tydeliggjort stillingtagen til den videnskabsteoretiske position, der har betydning for specialets gennemsigthed. Et speciale der vil opnå troværdighed og gennemskuelighed, kræver reflekterede overvejelser om ontologiske- og epistemologiske antagelser for specialets videnskabsteoretiske ståsted.

Hermeneutisk videnskabsteoretisk ståsted

Forforståelse er den hermeneutiske betingelse som kommer før alle andre. Forforståelsen kan både være social, historisk og kulturel. Vi er historiske væsener, så uanset hvordan forforståelsen er dannet, bringes forskerens ontologiske formodninger ind i et forskningsfelt (Gilje, 2017, s. 135). Vi har gennem tidligere semestre tilegnet os viden om, at unge lider under pres og forventninger. Ydermere har vi fået en forforståelse gennem professor og filosof Axel Honneths tanker om, at der i samfundet kan fremhæves flere sociale patologier, der kan ses som årsag til, at unge udvikler mental mistro og lidelser som; angst, depression og stress. Vi har ligeledes kendskab til Alain Ehrenbergs perspektiv på utilstrækkelighedspatologien i vores samfund, som vores egen forforståelse også har grobund i.

Vores forforståelse er løbende dannet gennem uddannelsen på KSA. Særligt valgfagene *socialt arbejde på psykiatri- og handicapområdet*, og *udsatte børn og unge - en specialisering i det sociale arbejde med børn og unge i udsatte positioner* på tredje semester har bidraget og inspireret til indeværende speciale. Valgfagene har bidraget med en teoretisk forforståelse omkring præstationskulturen som bl.a. er hentet fra Anders Petersen. Derudover har vi en teoretisk forforståelse af, at vi som studerende har svært ved at leve op til det, som forventes af os, idet samfundet er under acceleration. Ydermere undrer vi os over, hvordan KSA-studerendes håndteringsstrategier kommer til udtryk i præstationskulturen. Dermed vil vi med inddragelse af vores forforståelse fortolke meningene gemt i informanternes ytringer i en hermeneutisk cirkel, hvor vi gentagende vil gå fra del til helhed og fra helhed til del, således der sker en horisontsammensmeltning, og vi til sidst vil opnå en erkendelse (Juul, 2012, s. 111). Vi er bevidste om, at cirklen i hermeneutikken er en måde at understrege uendeligheden i erkendelsesprocessen (Ibid.). Horisontens helhed vil på sin vis aldrig kunne overskues, da konsekvensen ved at have fokus på nogle ting, vil være at fokus mistes på andre (Gilje, 2017, s.

136). På den måde vil det blive svært at argumentere for, at konklusionen på problemformuleringen ikke vil være præget af vores forforståelse, dialog og fortolkning, da vi som forskere har en aktiv rolle i specialet, og fordi specialet på mange måder er et, vi selv gennemlever.

Hvorfor hermeneutisk ståsted?

Vi positionerer os med et hermeneutisk ståsted, da vi er interesserede i en dybere forståelse af meningen bag KSA-studerendes erfaringer og deres måder at håndtere pres og forventninger på, som følge af præstationskulturen på og udenfor KSA. Kernen i hermeneutikken er at fortolke fænomener med mening, hvorfor fortolkning og mening er to centrale begreber (Pahuus, 2010, s. 140). I hermeneutikken er det relevant, at undersøge fænomener som omfatter menneskers handlinger, meninger og produktet af deres aktivitet (Ibid.). Med et hermeneutisk ståsted er en central opgave at danne en fortolkende forståelse af meningen i menneskets livsytringer, som ofte er gemt under overfladen, hvorfor det er essentielt at have viden om ytringernes historiske kontekst (Juil, 2012, s. 110). Dermed vil vi fortolke gennem den indsamlede data, hvor og hvordan KSA-studerende erfarer presset, men mere interessant; meningen bag hvordan presset håndteres. Det kræver engagement, ifølge tysk filosof Hans-Georg Gadamer, at opnå forståelse af andres erfaringsverden, hvilket må gøres ved at anvende det på eget liv; tilegne sig ukendte forståelser af fænomenet, for at tilføje det til sin egen forståelseshorisont (Pahuus, 2010, s. 152). I specialet vil vi forsøge at forstå informanternes forståelse af det undersøgte fænomen, men vi vil ikke udelukkende acceptere deres udsagn og tilsidesætte vores egen forforståelse, da vi ønsker at nuancere forståelsen af fænomenerne pres og forventninger blandt KSA-studerende. Dermed er hensigten at udvide vores horisont gennem informanternes erfaringsverdener, således vi gennem fortolkning, kan skabe et nuanceret billede af studerendes erfaringer og håndtering af pres.

Den epistemologiske ramme i metodehermeneutikken er *den hermeneutiske cirkel*, hvor erkendelsen findes i bevægelsen mellem del og helhed, hvorved der opnås en større forståelse fortolket af forsker (Juil, 2012, s. 115). For at vi med specialet kan opnå en større forståelse af KSA-studerendes erfaringer, vil vi som forskere både fortolke på helhed, dele og sammenligne mellem informanternes udsagn. Vi mener, at vi med dette videnskabsteoretiske ståsted bedst kan opnå en viden, som kan relateres til en større kontekst.

I filosofisk hermeneutik ontologiseres *den hermeneutiske cirkel* på den måde, at forskeren træder ind i cirklen, og bliver en del af den verden der søges fortolket, hvorfor forholdet mellem forsker og genstanden, bliver central i cirklen (Ibid., s. 111). Ifølge tysk filosof Martin Heidegger går *den hermeneutiske cirkel* fra at være epistemologisk til at være en ontologi, om menneskets væren-i-verden med både muligheder og begrænsninger i vejen til erkendelse (Ibid.). *Den hermeneutiske cirkels* ontologiske betydning skal ses som en positiv betingelse i menneskets væren-i-verden, hvor *forforståelse* er en grundsten for forståelse, således forforståelsen anerkendes, men hvor der vil foregå en fundamental rehabilitering af fordommene. I sådan en rehabilitering går nogle fordomme til grunde pga. illegitimitet, hvor andre bliver bekræftet og er værd at bevare (Ibid., s. 124) (Gadamer, 2004, s. 254 + 264). Gadamers måde at positivgøre inddragelsen af forforståelse forfølger vi, da vores forforståelse er svær at tilsidesætte, når specialets problemfelt netop er et felt, vi selv befinder os i. Samtidig er vi nysgerrige på, om nye erfaringer gennem vores fund kan gøre, at nogle af vores fordomme går til grunde. Når vi med vores forforståelse mødes i en samtale med informanter, opnår vi nye erfaringer, hvorved der sker det Gadamer omtaler som *horisontsammensmeltning*, som gør vores oprindelige erkendelse forandres. Forandringen sker gennem meningsfortolkning, hvor fremmede meningshorisonter udvider den oprindelige horisont, hvorfor fordomme må revurderes, hvorefter *horisontsammensmeltningen* igen finder sted (Juul, 2012, s. 125-126). I hermeneutikken er forskeren en betydningsfuld kilde i vejen til erkendelse (Ibid., s. 128), hvorfor vores undren, refleksioner og fordomme gennem specialet vil indgå, således der opleves gennemsigtighed for læser.

Teoretisk referenceramme

Med vores hermeneutiske ståsted anvender vi en abduktiv tilgang, hvilket betyder at der veksles mellem teoretiske iagttagelser (deduktion) og empiriske betragtninger (induktion) (Olesen & Monrad, 2018). Ovennævnte vil vi gøre ved at anvende empiri fundet gennem litteratursøgning, vores indsamlede datamateriale og teoretiske referenceramme. Den abduktive tilgang er relevant, når vi i specialet har vores hermeneutiske ståsted, idet der kan trækkes tråde mellem hermeneutikken og abduktion, hvor der veksles mellem del og helhed, samt sammenhængen imellem disse (Ibid.). Med en abduktiv tilgang forholder vi os ikke teoriløst til undersøgelsesområdet, men har i stedet en teoretisk informeret tilgang. Vi har i specielt anvendt en teoretisk forståelse til at forstå samfundets præstationskultur, som kan hjælpe os med at begrunde den mentale mistriivsel, der særligt ses blandt unge. Den teoretiske ramme er ligeledes anvendt i udformningen af interviewguiden, hvilket kan ses i ordvalgene: *præstationskultur*, *sociale fællesskaber*, *pres* og *forventninger*. Ydermere bringes den teoretiske ramme i spil gennem analysen, sammen med vores eget datamateriale og anden empirisk materiale, som skal hjælpe os i vores argumentation og fortolkning.

Den teoretiske ramme omkring analysen, tager afsæt i fire centrale teorier inden for de sociologiske makroorienterede teorier. Teorikortet skal hjælpe os til at belyse samfundsudviklingen, de medfølgende krav og forventninger, som KSA-studerende erfarer og påvirkes af. Her trækkes på Hartmut Rosa der interesserer sig for acceleration, som kan medføre tidspres (Rosa, 2014). Anders Petersen som generelt taler om, hvordan vi lever i en præstationskultur (Petersen, 2016). Alain Ehrenberg som interesserer sig for udviklingen af samfundets regler og værdier, og hvordan disse har indvirkning på individet (Ehrenberg, 2010, s. 17). Søren Juul der gennem sine kritiske analyser, taler om Selvets Kultur og anerkendelsesidealet (Juul, 2017). Det teorikort vi anvender, bliver brugt til at lave en fortolkende analyse af KSA-studerendes erfaringer og håndtering, samt et diskuterende afsnit om præstationskulturens konsekvenser. Teorikortet bidrager med en indsigt i præstationskulturens udvikling og forhold, som gør sig gældende, ydermere hvordan præstationskulturen kan anskues at have betydning for den enkelte.

Forskningsmetode

Forskningsmetoden fungerer som den overordnede ramme for specialet dataindsamling. Derudover har metoden direkte sammenhæng til specialets forskningsdesign for at skabe stringens.

Kvalitativ forskningsmetode

Vi anvender den kvalitative forskningsmetode, idet vi ønsker problemformuleringen belyst gennem KSA-studerendes erfaringer af pres i præstationskulturen. Ydermere hvordan KSA-studerende håndterer pres og forventninger og konsekvenserne heraf. Vi ønsker, at analysere og fortolke på KSA-studerendes erfaringer gennem deres udsagn, hvilket gøres med en kvalitativ forskningsmetode (Kruuse, 2007, s. 139). Specialets slutningsform vil qua en abduktiv tilgang være vores konkrete betragtninger samlet i en argumenterende konklusion. Her er formålet at fremhæve, hvordan faktorer har betydning selvstændigt og i sammenhæng, endvidere hvordan faktorerne påvirker hinanden (Jørgensen & Olesen, 2018). Ydermere er det væsentligt, at begrunde aspekter der er henholdsvis deduktive og induktive (Ibid.), hvilket vi vil tydeliggøre i opsummeringerne og konklusionen.

Casestudie

Specialet udformes som et casestudie, da specialet skal ses som en lille kontekstspecifik case, der muligvis kan anvendes i et større perspektiv: på KSA, på tværs af uddannelser og i et samfundsperspektiv. Empiriske undersøgelser og samfundsdebatten belyser, hvor pressede unge mennesker er, og hvor svært de har ved at håndtere det. Konsekvenserne bliver i nogen grad belyst gennem tal på mental mistrivsel, der de seneste år har fået mere plads i mediebilledet.

Når der er interesse for et afgrænset områdes faktorer, deres komplekse samspil og interne påvirkning, er casestudiet relevant (Frederiksen, 2018). Pres og forventninger i præstationskulturen rummer forskellige faktorer som påvirkes indbyrdes. Faktorer som håndtering og konsekvenser af pres finder vi relevante at undersøge, og deres sammenhæng til pres og forventninger. Dette vil vi gøre gennem kontekstspecifikke erfaringer indhentet gennem online og fysiske semistrukturerede interviews.

Casestudiet ses som en empirisk undersøgelse, hvor nutidige fænomener studeres, det sted geografisk, hvor fænomenet aktuelt finder sted - altså konteksten (Antoft & Simonsen, 2012). I specialet er fænomen, kontekst og geografi afgrænset således: *Fænomenet* "KSA-studerendes erfaringer af pres og forventninger i præstationskulturen" studeres som enestående fænomen. Ligeledes undersøges fænomenet i *konteksten* ved at vi i specialet ser på, om præstationskulturens har betydning for KSA-studerendes måde at håndtere pres og forventninger på. *Geografisk* er casen afgrænset til uddannelsen KSA på AAUs afdeling i København. På den måde ser vi casestudiet relevant til at undersøge, hvordan fænomener påvirkes i dets kontekst, det fremkommer i.

I et casestudie kombineres flere dataindsamlingsmetoder og data mhp. at kompleksiteten i sammenhængene dækkes (Frederiksen, 2018,), hvorfor vi i specialet både gør brug af empiri fundet gennem litteratursøgninger, samt vores datamateriale indhentet gennem interviews. På denne måde finder vi det bedst muligt at afdække vores problemfelts komplekse sammenhæng, idet vi ser kompleksitet i faktorerne *pres* og *præstationskultur*. Vi finder med vores hermeneutiske ståsted casestudiet som værende en relevant strategi til at opnå en dybere forståelse af det komplekse fænomen, vi ser vores problemfelt som, ved dybdegående beskrivelse, analyse og fortolkning af forskningsfænomenet både i dele og helhed og i den kontekstuelle sammenhæng (Launsø, Olsen & Rieper, 2017, s. 99). Vi vil både se på KSA-studerendes erfaringer af pres og forventninger i præstationskulturen, og undersøge håndteringsstrategier og konsekvenserne heraf, samt fortolke det komplekse samspil mellem disse faktorer, hvilket casestudiet er ideelt til, at dets styrke er at rumme kompleksiteten.

Forskningsdesign

Forskningsdesignet fungerer som vores styringsredskab, der sætter rammen for indhentning af data. Derudover er designet med til at skabe stringens, som gør specialet sammenhængende.

Udvælgelse, kontaktetablering og beskrivelse af informanter

Et kvalitativt casestudie styrkes af at foretage en målrettet udvælgelse af en lille gruppe informanter. Ligeledes muliggør en målrettet udvælgelse, ud fra karakteristika som vi finder betydningsfulde for problemfeltet, bedre variation og bedre mulighed for at få mere nuanceret viden, og samtidig sikre at denne viden indgår i analysearbejdet (Monrad, 2018). Den målrettede udvælgelse tager udgangspunkt i: problemfelt, problemformulering, vores forforståelse og empiriske viden.

Grundet den målrettede udvælgelse udarbejdede vi inklusionskriterier, for at specialet ikke blev for omfangsrigt. Derfor har vi opstillet nogle udvælgelseskriterier, som muliggør gennemsigtighed (Danneris & Monrad, 2018). Vi ekskluderede kandidatstuderende generelt, idet krav og forventninger på landets kandidatuddannelser formodes forskellige. Vi oplever, at KSA-studiet har uklare veje til, hvordan kravene opnås, idet der bl.a. ikke findes klare retningslinjer for, hvad Socialt Arbejde er, og hvordan dette udføres korrekt. Ydermere bestemte vi os for, at vi *kun* vil inkludere en lille gruppe af studerende på KSA, for ikke at blive for brede i vores udvælgelse. Idet vi ud fra vores litteraturgennemgang fik en formodning om, at mistrivlsen var størst blandt unge, foretog vi en afgrænsning i målgruppen. Derfor ekskluderede vi KSA-studerende under 25 år, idet vi formoder, at det er begrænset, hvor mange studerende der er under 25 år på KSA.

Ydermere ekskluderede vi til en start studerende over 35 år, idet vi mener, at spredningen i vores udvælgelse ville blive for stor. Vi formodede, at aldersgruppen 25-35 år vilde medføre sammenlignelige træk på tværs, som kunne muliggøre nuancerede perspektiver, men samtidig også muliggøre nogle fælles pointer, idet de på nogle parametre er samme tid i livet. Undervejs i vores informant søgning endte vi med at åbne op for informanter som var ældre end 35 år. Dette skyldes, at der undervejs i processen udkom en ny undersøgelse om danskernes sundhedsprofil, hvori det anslås en

stigning i andelen af personer med selv vurderet dårligt helbred (Jensen et. al., 2022, s. 20). I undersøgelsen kan der ses en stigning i aldersgrupperne fra 16-64 år, hvorefter det selv vurderede dårlige helbred igen er faldende (Ibid.). Vi valgte ydermere, at inkludere informanter over 35 år, idet vi tænker, at det kan være med til at nuancere billedet af KSA-studerendes erfaringer af præstationskulturen. Vi formoder, at jo ældre studerende er, des mere har de oplevet. Endelig besluttede vi at finde informanter som havde andet i hverdagen end studiet, f.eks. studiejob og fritidsaktiviteter. Dette var for at undersøge, om der var andre aspekter i deres liv, hvor de oplevede præstationskulturen med dens pres og forventninger.

Kriterier til at indgå i casestudie:

- Kvinder og mænd.
- 25-årige og ældre.
- Studerer KSA.
- Har erfaringer med præstationskulturen.
- Har aktiviteter ved siden af studiet, f.eks. studiejob og fritidsaktiviteter.

Vi søgte informanter gennem to facebookgrupper for KSA-studerende, hvor vi lagde ét opslag op om vores speciale, hvorefter vi fik skabt kontakt til flere informanter. Ydermere sendte KSA sekretariatet en mail ud til alle KSA-studerende. Endelige kontaktede vi informanter gennem medstuderende, der havde kendskab til andre studerende, som var interesseret i at deltage. Søgestrategien medførte otte informanter, der matchede vores kriterier.

Det semistrukturerede interview som indsamlingsmetode med dertilhørende interviewguide

Idet specialets problemformulering omhandler KSA-studerendes erfaringer af præstationskulturen og konsekvenserne heraf, mener vi at interview som datatype er nærliggende at anvende, da vi gennem interview kan indhente materiale i form af sproglige udsagn gennem subjektive erfaringer (Kvale & Brinkmann, 2015). Grundet vores hermeneutiske ståsted vil vi med interviewene kunne omsætte sproglige udsagn til data, hvorved vi kan fortolke meningen bag. Konkret udforsker vi KSA-studerendes subjektive erfaringer af præstationskulturen, som vi i vores analyse vil fortolke med inddragelse af vores forforståelse, anden relevant teori og empiri. Vi er bevidste om, at vores forforståelse har indflydelse på indsamlingen af data, da

spørgsmål i interviewguiden bl.a. er udarbejdet på baggrund af vores forforståelse, det er dog essensen i hermeneutikken at bringe forforståelsen i spil. Interviewformen muliggør, at ny viden bliver synlig gennem interaktion.

Vores interviewguide blev opdelt i følgende tre temaer: *Erfaringer og håndteringsstrategi*, *baggrund og oplevede konsekvenser*. Til hvert tema fulgte en række spørgsmål, som kunne anvendes for at komme rundt om undersøgelsesområdet. Et eksempel var bl.a. spørgsmålet om informanterne kunne beskrive præstationskulturen med deres egne ord, og hvordan præstationskulturen har påvirket informanterne (se bilag 2). De tre temaer og dertilhørende spørgsmål var nogle interviewer kunne anvende efter behov, for sikre at undersøgelsens formål blev fulgt. Ifølge Kvale og Brinkmann er et hensigtsmæssigt interviewspørgsmål, et som skaber behageligt samspil mellem intervieweren og informanten, desuden et spørgsmål som bidrager tematisk til vidensproduktion (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 185-186).

Den udarbejdede interviewguide er baseret på vores problemformulering og dertilhørende arbejdsspørgsmål, vores teoretiske forforståelse om præstationskulturen og dens indvirkning. Interviewguiden er bl.a. baseret på en teoretisk forforståelse, af hvad præstationskulturen er ud fra Petersens og Rosas perspektiver på acceleration. Vi spurgte bl.a. ind til, hvad informanterne forstod ved præstationskulturen, og deres oplevelser af denne. Ud fra hvert tema er der udarbejdet interviewspørgsmål for at skabe stringens og sikre naturligt flow, og for at interviewene bidrog til specialets undersøgelsesområde (Se bilag 2). For os var det væsentligt at give plads til informanternes fortællinger, da det ligger i forlængelse af valget af det semistrukturerede interview (Kvale & Brinkmann, 2015). På den baggrund udarbejdede vi hvad og hvordan spørgsmål, som muliggjorde, at informanterne kunne fortælle beskrivende og åbent om deres erfaringer af præstationskulturen (Se bilag 2).

Temaer der blev fulgt gennem interviewguiden og temaer som dukkede op undervejs

vi fandt det relevant at spørge ind til KSA-studerendes handlinger uden for universitetet og fortolke meningen bag. Dette fordi vi har en forforståelse af, at aktiviteter som ikke omhandler KSA, kan frembringe så store forventninger til den studerende, at det bliver medårsag til at krav på universitetet virker endnu mere uoverskuelige. Et tema vi udenom interviewguiden spurgte yderligere ind til mere end først antaget, var hvad informanterne vægtede højest. Informanterne

kom med forskellige nuancer på, hvad der var vigtigst for den enkelte at opfylde, bl.a. studie, arbejde, familie og venskaber. I forlængelse af dette dukkede et tema om, og som vi undervejs valgte at forfølge. Temaet var *tiden*. Vi valgte at spørge ind til tiden informanterne brugte på de forskellige elementer i deres liv, og hvordan disse blev prioriteret. Dette for at få et indblik i brugen af deres tid, og hvordan de så på tiden i præstationskulturen. Det der førte os til at undersøge tiden i præstationskulturen nærmere skyldtes en informant, som gjorde meget ud af, at tiden ikke skulle definere og have betydning. Ydermere havde vi tænkt, at et undertema til vores interviewguide skulle omhandle brugen af sociale medier, da vi havde en forforståelse af, at sociale medier var med til at påvirke individer i dag, grundet tonen og måden at anvende sociale medier på. Dette blev dog ikke fulgt nærmere op i løbet af interviewene, da informanterne gjorde det klart, at dette ikke erfares som en belastning. Derfor blev vores antagelse om at undersøge brugen af sociale medier ikke nærmere fulgt dybdegående.

Interviewsituation

I det online og fysiske semistrukturerede interview var vi forberedte på, at ændringer kunne forekomme, hvorfor interviewguiden ikke blev fulgt stringent, men i stedet blev anskuet som en manual der skulle sikre struktur. Det semistrukturerede interview anses som en hverdags samtale, med et vist professionelt element i form af et formål for interviewer (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 49). Trods interviewguiden med temaer og forslag til spørgsmål, skulle vi ligeledes i interviewsituationen kunne undvige fra denne, for at kunne stille uddybende og opfølgende spørgsmål til det, som blev sagt af informanterne. Det semistrukturerede interview var planlagt, men fleksibelt, hvor formålet var at indhente beskrivelser af informantens livsverden, med henblik på at meningsfortolke beskrivelserne (Ibid., s. 411). Dermed har interviewformen sammenhæng til den kvalitative metode og vores hermeneutiske udgangspunkt.

Vi søger KSA-studerendes erfaringer om problemfeltet, og ud fra deres erfaringer fortolker betydningen i sammenhæng. Der har været vigtigt for os at have formålet for øje gennem interviewene. Ydermere sikrede vi et forståeligt sprog, og at informanternes udsagn var beskrivende og forstående til analysen. Samtidig var det vigtigt for os, at sikre stringens og dermed højne interviewkvaliteten, hvorfor det er samme interviewer. Intervieweren forsøgte at højne kvaliteten, ved at fortolke på informanternes udsagn undervejs, og stille afklarende og opfølgende spørgsmål for at meningsafklare (Ibid., s. 222). Dette blev ligeledes gjort i forsøget

på, at verificere fortolkninger af udsagn. Således blev vores forforståelse bragt i spil, og vores forståelseshorisont blev udvidet gennem informanternes erfaringer med præstationskulturens pres og forventninger og deres håndteringsstrategier, og udvidet gennem informanternes erfarede konsekvenser med præstationskulturen.

Formalia og transskribering

Forinden interviewene fik informanterne fremsendt et informationsbrev med formalia (Se bilag 4). Desuden informerede vi informanterne om, at interviewene blev optaget med en ekstern lydoptager for at overholde GDPR lovgivningen. Dette skulle de acceptere i en tilsendt samtykkeerklæring (Se bilag 3). Samtykkeerklæringen kunne accepteres enten mundtligt eller skriftligt. Informanterne var blevet tilbudt at få tilsendt interviewguiden inden afvikling, hvilket fire informanter ønskede.

Transskribering kan oversættes til transformering f.eks. fra sprog til skrift (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 236). Ifølge Kvale er det nærmest umuligt at undgå, at der i transskriberingen til skrift ikke går elementer tabt som f.eks. kropssprog. Derfor kan der argumenteres for, at der altid vil være en grad af diskrepans til stede i denne proces (Ibid.). Vi besluttede, at transskribere alle interviewene i deres fulde længde, trods Kvale belyser, at dette ikke er nødvendigt (Ibid., s. 238). Grunden til vores valg var, at vi ønskede at undersøge mønstre og sammenhæng i interviewene selvstændigt og på tværs. Proceduren for os gennem transskriberingen var at krydsforhøre hvert interview, således fejlhøring mindskes. Dette for at mindske egne fortolkninger, og på den måde højne pålideligheden af transskriberingen og vores data. For at mindske vores fortolkninger har vi i processen transskriberet ordret, dog har vi undladt interjektioner.

Desuden er informanternes identitet, lokalitet, begivenheder og øvrige navne blevet sløret (Ibid., s. 242-246). Transskriberingen og den efterfølgende kodning medførte temaer og undertemaer. Det første tema med dertilhørende undertemaer var følgende: *Man skal passe ind*, undertemaer hertil var: *Perfektionisme, urealistiske idealer og individualisme*. Det andet tema med dertilhørende undertemaer var følgende: *Erfaringer*. Undertemaer hertil var: *Der er altid noget jeg kan gøre, diffuse retningslinjer og det vigtigste sted at leve op til forventningerne*. Det sidste tema med dertilhørende undertemaer var følgende: *Håndteringsstrategi*. Undertemaer hertil var:

Familiens betydning, selvrefleksion, udefrakommende hjælp og trække sig. Disse vil blive udfoldet nærmere i analysens fremgangsmåde i kapitel 3.

Etiske overvejelser

Vi har forsøgt at have etikspørgsmål for øje i vores arbejde, således vi på trods af vores ønske om brugbare interviews til at besvare problemformuleringen har været bevidste om, at informanterne skulle føle sig trygge ved at deltage.

Som interviewere er der et åbenlyst dilemma: på den ene side, ønsket om at anskaffe et så dybdegående og udforskende interview som muligt, og på den anden side, at vise informanten respekt, samt ikke overtræde grænser eller krænke (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 106). Vores informanter har qua KSA en teoretisk viden om pres og forventninger i præstationskulturen, men vi ønskede ikke deres teoretiske forståelse af fænomenerne, hvorfor vi italesatte vores respekt for deres teoretiske viden (Ibid.), hvorefter vi forsøgte af udforske deres personlige erfaringer og forståelser af fænomenerne i stedet. Ligeledes var vi bevidste om den mulighed for ubehag vores informanter kunne opleve, når vi spurgte dybere ind til deres erfarede psykiske og fysiske symptomer på pres og forventninger. Vi oplevede dog ikke dette som et problem for informanterne, hvilket vi formoder skyldes, at de meldte sig frivilligt, og nogen havde mulighed for, at kunne forberede sig gennem interviewguiden.

Etikspørgsmålet i studiets *design*, opfyldte vi ved at indhente mundtligt og/eller skriftligt samtykke, inden interviewene påbegyndtes (Ibid., s. 107). Ligeledes er alle informanter anonymiseret, da KSA er et lille studie, hvor det ville være muligt at finde frem til informanterne, hvis deres navne fremgik. Slutteligt har vi gjort os overvejelser, om vores undersøgelse kan have konsekvenser for vores informanter, men dette mener vi ikke. Ligeledes har vi tillid til, at uddannelsen ikke søger at finde frem til specialets informanter.

Forinden vores empiriindsamling havde vi besluttet, at vi ikke ville interviewe fjerde semester studerende, da vi selv går på denne årgang. Det var dog svært at finde informanter, hvorfor vi revurderede denne beslutning og åbnede søgningen af informanter for fjerde semester. Grundet hovedsageligt online undervisning havde vi ikke kendskab til andre end vores tidligere studiegruppe, som vi søgte udenom. Vi er bevidste om risikoen for bias ved at gå på samme årgang, dog finder vi dem minimale, da vi ikke kender vores informanter.

Kvalitetskriterier

Den indsamlede empiri er indhentet gennem kvalitative semistrukturerede interviews, hvorfor kvaliteten af empirien vurderes på baggrund af kvalitative kvalitetskrav. Evalueringen af den indsamlede empiri sker ud fra begreberne gennemsigthed, gyldighed, validitet og generaliserbarhed.

For at skabe kvalitet i specialet er gennemsigthed et helt essentielt krav, vi som forskere skal efterleve (Juul, 2012, s. 131). Dette har vi gjort ved at ekspliciterer vores forforståelse, samt udfolde hvad der ligger til grund for vores metodiske valg. Ligeledes vil vi gennem specialet vende tilbage til vores problemfelt flere gange, således læser får en forståelse af vores valg (Ibid.). Ved at tydeliggøre vores forforståelse og dens betydning i vores hermeneutiske arbejde, finder vi det mere realistisk at skabe gyldighed i vores arbejde (Ibid., s. 132). Omvendt er vi bevidste om, at vi med et hermeneutisk ståsted befinder os i en uendelig erkendelsesproces, hvor der vil være en endeløs dyst blandt fortolkninger (Ibid.). Dermed kan det ses som en begrænsning, at kun én interviewere kunne fortolke og stille spørgsmål undervejs i interviewet. Vi fandt det vigtigere, at have samme interviewere til alle interviews for at skabes stringens, hvilket vi fandt metodisk fordelagtigt.

Vi vil for at kvalificere specialets validitet gøre en dyd ud af at være velargumenterede og underbygge med andre evidente erfaringer, således læser oplever vores fortolkninger af fænomener i vejen til at besvare problemformuleringen sammenhængende med logisk konsistens (Ibid., s. 133-134).

Idet vores casestudie er afgrænset til KSA er det et lille felt, og det vil angiveligt være svært at argumentere for, at vores fund kan generaliseres til andre studier. Vi har dog fra start været bevidste om, at vi ikke kunne udforme et repræsentativt studie med vores speciale. I stedet har vores formål været at undersøge kontekstspecifikke erfaringer, hvilket vi mener, at vi med vores otte informanter får et tilfredsstillende billede af, hvorfor vi finder vores fund generaliserbare for KSA.

Litteraturgennemgang

Vi indledte specialeprocessen med en bredspektret litteratursøgning med fokus på at få viden om problemfeltet; pres og forventninger i præstationskulturen, hvor vi fremsøgte enormt mange undersøgelser af pres i præstationskulturen på folkeskole- og gymnasieområdet (Se bilag 1). Søgningen bidrog til, at vi gjorde os forskelligartede erfaringer om området, og samtidig fik vi et indtryk af, at universitetsstuderende var blevet undersøgt i mindre grad. Det hermeneutiske ståsted var med til at udvide vores horisonter, og vi blev bevidste om vores vandring i den hermeneutiske cirkel. Denne brede søgning førte os til vores problemformulering med dertilhørende arbejdsspørgsmål, som gav anledning til andre specifikke litteratursøgninger. Vi anvendte vores arbejdsspørgsmål som støtte til at sondre væsentlige og mindre væsentlige undersøgelser fra hinanden, således vi kun gik videre med relevante undersøgelser til specialet (Danneris & Monrad, 2018). Et helt centralt søgeord som blev specificeret og revurderet i anden søgning, var målgruppen, hvor vi i anden søgning kun søgte efter *universitetsstuderende* (Se bilag 1). Det har været udfordrende i søgeprocessen at finde relevant forskning til vores område, da vi ser det som et sparsomt felt.

Analyseafsnit

I dette kapitel vil analysen af specialets problemformulering blive udfoldet. Dette vil ske med inddragelse af sociologiske perspektiver, indsamlet datamateriale og andet relevant empiri. Før analysen vil vi gennemgå specialets analysestrategi, ydermere vil der i slutningen af kapitlet være en kritisk refleksion over den metodiske tilgang vi har anvendt i analysen.

Fremgangsmåde for analysen

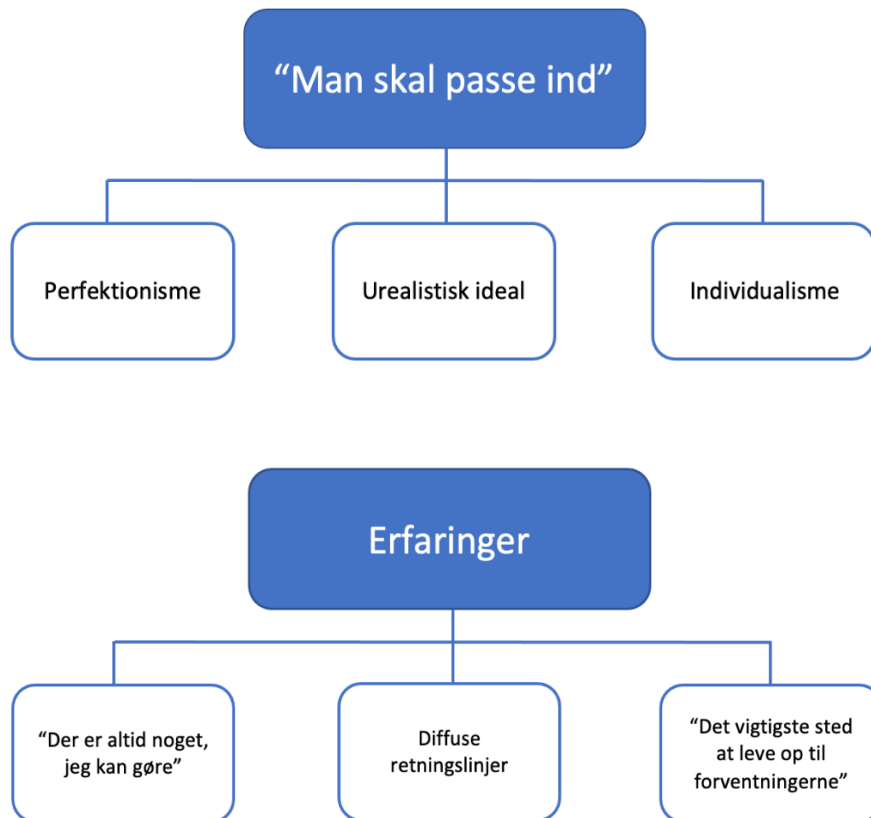
Til at analysere specialets problemformulering og dertilhørende arbejdsspørgsmål anvendes Kvaless meningskodning, -kondensering og -fortolkning, idet den kan være behjælpelig med at meningsanalysere informanternes udsagn, både det åbenlyse og det skjulte (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 258). Vi vil veksle mellem informanternes udsagn, empiri fra andre undersøgelser og udvalgt sociologisk teori mhp. at skabe en velunderbygget- og argumenterende analyse (Ibid.).

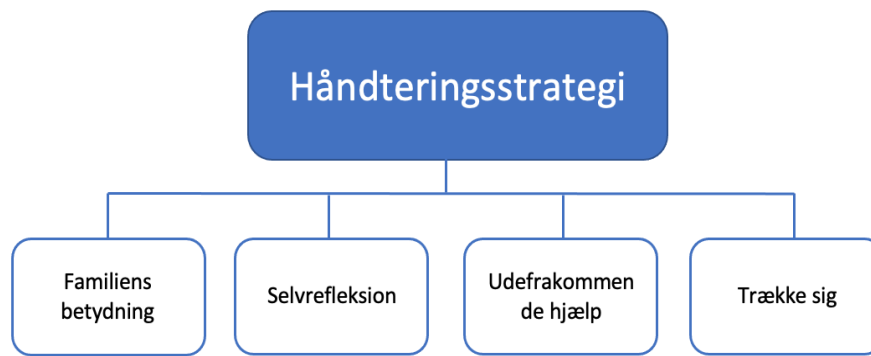
Første analysedel omhandler de makrostrukturelle samfundsforhold, hvor vi vil udarbejde en teoretisk analyse, som belyses med udvalgte sociologiske teorier og samfundsundersøgelser. Anden analysedel ser på hvordan KSA-studerende konkret erfarer præstationskulturen, og deres håndteringsstrategier heri. Den tager udgangspunkt i informanternes udsagn, da vi netop er interesserede i deres kontekstspecifikke erfaringer, centreret om KSA som casestudie. Det underbygges med sociologiske perspektiver fra første analysedel og anden empiri, for at styrke det vi analyserer og fortolker os frem til. De to analysedele skal hjælpe til at belyse og diskutere sidste del af problemformuleringen omkring konsekvenserne. Dette gøres ved at inddrage elementer fra begge analysedele, og med inddragelse af andet empiri.

Meningskodning af interviewmaterialet resulterede i en række nøgleord, hvorefter vi meningskondenserende dem, vi fandt relevante til analysen, således det relevante blev kategoriseret (Ibid., s. 262) (Se bilag 5). Meningsfortolkningen er sket løbende og af flere omgange, da vi gentagende er vendt tilbage til både problemformulering, har læst datamateriale igen og fortolket dybere. Dette resulterede i, at vi fik øjnene op for meninger, som lå skjult i udsagnene. Det har tråd til vores hermeneutiske ståsted, hvor vi som forskere har medbragt vores forforståelse, som hele tiden bringes i spil, revurderes og ændres, grundet nye erfaringer og refleksioner (Juul, 2012, s. 127). Analysearbejdet vil ligeledes dannes ud fra vores hermeneutiske ståsted, hvor vi gennem analysen vil bevæge os rundt i den hermeneutiske cirkel,

og går fra del til helhed. Alt dette for at udvide vores horisonter, for at opnå en dybere forståelse gennem fortolkning af KSA-studerendes erfaringer af pres i præstationskulturen og konsekvenserne heraf.

Med udgangspunkt i Kvaales tre trin: meningskodning, -kondensering og -fortolkning har vi farvekoordineret interviewene på tværs (Se bilag 5). De overordnede temaer og dertilhørende undertemaer, er udledt ud fra specialet problemformulering med dertilhørende arbejdsspørgsmål. Følgende temaer og undertemaer er udledt:

Vi har farvekoordineret ud fra tre overordnede temaer; man skal passe ind, erfaringer og håndteringsstrategier. Et gennemgående tema var at KSA-studerende har en oplevelse af, at man med præstationskulturen skal “passe ind”. Dertil har vi fortolket gennem Kvaless meningsfortolkning, at *perfektionisme*, *urealistiske idealer* og *individualisme* er tre begreber som går igen, når KSA-studerende skal beskrive præstationskulturen. Ved temaet erfaringer fandt vi ligeledes tre undertemaer, som gik på tværs af interviewene. Undertemaerne var i denne forbindelse: *der er altid noget jeg kan gøre*, *diffuse retningslinjer* og *det vigtigste sted at leve op til forventningerne*. Ved temaet håndteringsstrategi fandt vi fire undertemaer, som KSA-studerende anvender. Undertemaerne var her *familiens betydning*, *selvrefleksion*, *udefrakommende hjælp* og *trække sig*. Disse temaer og undertemaer er desuden blevet til, ved at fortolke udsagn gennem Kvaless tre trin meningskodning, -kondensering og -fortolkning. Ud fra den udvalgte procedure har vi fundet udsagn på tværs af interviewene, som kan bidrage til analysen af specialets problemformulering.

Analyse

Analysen inddeles i to dele: *Præstationskulturens vej ind på universitet*, og *Universitetsstuderendes erfaringer og håndteringsstrategier*. Ydermere en diskussion omhandlende: *Konsekvenser af præstationskulturen*. Gennem analysen vil læseren kunne gennemskue, hvordan vi qua vores hermeneutiske position, bevæger os i fortolkningen mellem del og helhed i søgen efter mening bag problemformuleringens fænomener (Olesen, 2018). De to analysedele centrerer sig om specialets arbejdsspørgsmål, hvor diskussionen tager afsæt i sidste del af problemformuleringen omhandlende konsekvenserne.

Analysedel I – Præstationskulturens vej ind på universitet

Hvilke makrostrukturelle samfundsforhold kan forklare præstationskulturen og dens vej ind på universitet?

Svend Brinkmann belyser to tendenser; *nye former for ubehag og patologisering af mennesket*, som værende to helt centrale faktorer individer i samfundet påvirkes og forstærkes af (Petersen, 2016, s. 48). Første tendens knyttes til, at individet har svært ved at følge trop i samfundet, hvilket fører til stress og en øget risiko for depression. Den anden tendens omhandler, at mere af menneskets gøren patologiseres i samfundet (Ibid.). Det kan overvejes, om samfundsstrukturens ændringer fordrer flere krav og forventninger til unge, hvilket resulterer i stress, depression, ubehag og mental mistrivsel, da de har svært ved at håndtere, at skulle være på spring konstant, for at kunne følge med samfundets krav, forventninger og hastighed. Ifølge Anders Petersen skyldes stigningen i mistrivsel blandt særligt unge, at der er kommet flere krav som skal honoreres, hvilket medfører at unge bliver syge (Ibid.). Omvendt kan stigningen i mistrivsel også bunde i, at samfundet bærer præg af en diagnosekultur: en kultur hvor diagnoser anvendes til at begribe flere former for afvigelse, lidelse og ubehag (Brinkmann & Petersen, 2015). På baggrund af dette er vores tese, at der i dag er tendens til at flere af menneskets handlinger gennem livet patologiseres i samfundet end tidligere, hvilket bl.a. kan anskues i stigningen i mental mistrivsel, diagnoser og medicinering (Lønstrup & Jensen, 2022), (Psykiatrifonden, 2021) & (Jensen et. al., 2022).

Den netop udgivne rapport *Danskernes Sundhed - Den Nationale Sundhedsprofil 2021* belyser en stigende udvikling fra 2010-2021, hvor personer i alle aldersgrupper scorer lavt på den mentale helbredsskala (Jensen et. al., 2022, s. 30). Den største stigning i mental mistrivsel kan anskues blandt unge i alderen 16-34-årige, hvor de i alderen 16-24-årige er steget hele 18,5 pct. point i perioden, hvor 10,6 pct. point af stigningen har fundet sted i perioden 2017-2021 (Ibid.). Petersen mener, at årsagen til denne vedvarende forværring i trivslen kan findes ved at se nærmere på de nuværende samfundsforhold, hvor han belyser et nyt normsæt, individet skal forholde sig til (Petersen, 2016, s. 53). Petersen benævner vores nuværende samfund; præstationssamfund med en dertilhørende præstationskultur, som individet skal lære at navigere i. Præstationen skal både centreres om individets egen formåen, men medborgerskab fylder ligeledes meget, da der er tydelige udefrakommende forventninger til den enkelte (Ibid., 54-57). Tydelige udefrakommende forventninger kan som tidligere nævnt i specialet anskues i udspillet *Danmark kan mere I*, hvor der især stilles store krav til de unges uddannelse, så de på sigt kan yde deres bidrag til arbejdsmarkedet. Alt dette med henblik på, at sikre Danmarks fremtid i en stærk global konkurrence (Regeringen, 2021).

På universitetsuddannelser må det forventes, at studerende har ansvar for egen læring. Det pædagogiske slogan *fra undervisning til læring* vandt frem i 80'erne, og havde til formål at signalere et fokusskifte fra underviser til studerende. De studerendes aktiviteter, forudsætninger og individuelle betingelser blev sat i spil i tilrettelæggelse, udfoldelse og afdækning af deres egne læreprocesser (Kruse, 2005). I 90'erne kom det nemt misforståede og misfortolkede slogan *Ansvar for egen læring* ind i uddannelsessystemets bekendtgørelser, studieordninger m.m., og tilføjede en ny udstrækning til de didaktiske overvejelser i pædagogisk praksis. Et forsøg på at tydeliggøre f.eks. ansvarsplacering. Det blev dog reformuleret til *medansvar for egen læring*, hvor de studerende er medansvarlige, men det overordnede ansvar stadig er ved underviser og uddannelsesinstitution. Samlet set blev kontrol til selvkontrol, og disciplin blev til selvdisciplin mhp. at studerende selv formåede at lære, hvilket blev indskrevet i uddannelsespolitikken (Ibid.). *Ansvar for egen læring* er dog stadig et slogan, politikere og uddannelsessystemet anvender i dag som argumentation og undskyldning for bl.a. effektivisering, besparelser og ansvarsplacering for studerendes læring. Der må af de studerende forventes engagement, motivation og fleksibilitet, hvilket vel også i sig selv er acceptable forventninger, idet universitetsstuderende er på den pågældende uddannelse efter eget ønske. Det kan diskuteres, om forventningerne til engagement,

motivation og fleksibilitet fra den enkelte studerende er tydelige eller skjulte forventninger, og om det overhovedet er nødvendigt at tydeliggøre en forventning som motivation i en studieordning. For os virker det umiddelbart ikke som for store krav til en universitetsstuderende. Omvendt kan en bevidstgørelse om principperne bag *ansvar for egen læring* være hensigtsmæssige at italesætte ved uddannelsesstart, således studerende bliver bevidstgjort om deres eget ansvar, inden de påbegynder en universitetsuddannelse. Dog kan det problematiseres, at kravene i en studieordning forbliver uklare og er i konstant forandring, ligesom det øvrige samfund, hvilket tyder på at være medårsag til, at universitetsstuderende oplever pres og stress på universitetet. Med udviklingen af slogans *fra undervisning til læring* til *ansvar for egen læring*, tegnes der et billede af en kulturforandring. Ydermere kan der reflekteres over, om universitetsstuderende erfarer presset højere, end hvad det egentlig er, idet universitetsuddannelser er blevet mere fleksible end tidligere, hvor det *kun* var eliten der kunne studere på universitet. Er der dermed tale om at kravene er de samme, men at de blot er sværere at honorere for den almene studerende som ikke kommer fra eliten? Noget kan tyde på, at Regeringen med iværksættelse af Reformkommissionen, hvis opgave er at foreslå reformer, der kan øge produktiviteten, velstanden, beskæftigelsen og den sociale mobilitet, vil stille skarpt på et ændret universitetssystem fremadrettet (Reformkommissionen, 2022).

Hele befolkningen lever i og oplever præstationssamfundet på egen krop, men det tyder på, at det i høj grad er de 16-34-årige, som er underlagt det pres og de forventninger, der ligger i præstationssamfundets normsæt. Presset fra samfundet kan f.eks. anskues i gruppens uddannelsesvalg, da der fra samfundets side ikke lægges skjul på, at unge mennesker i dag skal gennemføre en uddannelse, og helst en lang uddannelse. En naturlig del af normsættet tyder på at indebære en forventning om, at de unge uddanner sig langt og relevant. Dog kan denne forventning vise sig at være en kort succes, hvis Arbejderbevægelsens Erhvervsråds registerundersøgelse af ubalancer på arbejdsmarkedet holder stik. Ifølge undersøgelsen vil der mangle ca. 99.000 faglærte i 2030, som resultat af at størstedelen af unge i dag tager en videregående uddannelse (Damm, Jensen & Hansen, 2021, s. 4).

Derudover virker det til, at en anden del af normen i samfundet omfatter, at det er nødvendigt for langt de fleste unge at have flere bolde i luften, da de både skal have studiejob, være sociale og leve op til at være et godt familiemedlem. Den forventning kan anses i forlængelse af Alain Ehrenbergs belysning af, at samfundets kultur har udviklet sig fra en forbuds- og lydighedskultur

(forbudssamfund) til en nuværende præstations- og handlingskultur (påbudssamfund) (Ehrenberg, 2010, s. 354). Hvis individet mister evnen og energien til at handle og præstere i flere kontekster i præstations- og handlingskulturen, så kan det resultere i en utilstrækkelighed, hvilket angiveligt sætter individet ud af spil (Ibid.). På den måde er hæmning en fejl i det nuværende samfund, hvorimod hæmning i forbuds- og lydighedskulturen var et normativt mål (Ibid.). På universitet er det ikke nok kun at handle og præstere i en kontekst, du skal præstere og handle på flere områder bl.a. socialt og fagligt. Det er dog uklart, hvordan du skal handle, og hvornår du er i mål. Det undrer os, om universitetsstuderende oplever hæmning og utilstrækkelighed i deres gøren i givne kontekster. Ligeledes om samfundets kulturforandring og dets normsæt om kontinuerlig præstation og handlen er medårsag til, at universitetsstuderende oplever pres, utilstrækkelighed og på sigt udvikler mental mistrivsel? Et normsæt som indebærer præstation og handlen, ifølge Petersen og Ehrenberg, kan ligeledes anskues i universitetssystemet i og med flere uddannelser er geografisk placeret i de større byer, hvorfor studerende skal være fleksible og omstillingsparate til at flytte bolig. Ligeledes kan der formodes at have været en udvikling i universitetssystemet, hvor kravene er blevet stærkere, hvorved studerende skal være endnu mere aktive, engagerede og målrettede i deres universitetstid. Men omvendt er de også blevet mere flydende og uklare, således studerende forsøger at præstere og efterleve en hel masse krav i en studieordning uden egentlig at have klar og tydelig viden om, hvad det reelt er, de skal efterleve. Dette kan anskues som et tegn på den kulturforandring, der ifølge Ehrenberg har fundet sted, fra et forbudssamfund til et påbudssamfund (Ibid.).

Ligeledes har vi selv erfaret, at undervisere fortolker studieordning, semesterbeskrivelser og kompetence- og læringsmål vidt forskelligt, hvorfor det kan hævdes, at kravene til de forskellige fag er vidtgående qua underviseres uens tolkninger. Vi påstår forsigtigt på baggrund af vores egen forforståelse, at undervisere på tværs af uddannelser og uddannelsesniveauer generelt fortolker forskelligt, ligesom alle mennesker i verden fortolker alting på hver sin måde. Vi undres over, om lærings- og kompetencemålene i forlængelse heraf kan anses som, noget der er til forhandling, idet de er upræcist formulerede og fortolkes forskelligt af undervisere. På den måde bliver delen af sloganet: *ansvar for egen læring*, at det forventes fra universitet, at studerende selv orienterer sig og finder vej i meget uklare retningslinjer og krav, når universitetssystemet på mange måder virker som en flydende verden af krav og forventninger, hvor der ikke er en stringens mellem det som forventes af de studerende. Derfor kan det påstås,

at de studerende egentlig er motiverede til selvkontrol og disciplinering, men uklare krav og forventninger resulterer i, at de studerende i stedet bliver usikre på, hvordan de opnår selvkontrol og selvansvar for læring. Et eksempel på dette kan anskues i forbindelse med specialeskrivningen på universitet, hvor de studerende forsøger at tage kontrol og ansvar for specialet, men kommer til vejledning og får at vide, at der er plads til forbedring og dermed på sin vis mister en del af kontrollen over eget speciale.

En anden medvirkende årsag til den mentale mistrivsel blandt universitetsstuderende kan anskues i udviklingen af psykiske lidelser i Danmark (Uddannelses- og forskningsministeriet, 2019). På baggrund af flere undersøgelser opfylder ca. hver tiende dansker til hver en tid sygdomskriterier for psykisk sygdom, og hver fjerde rammes af psykisk sygdom inden deres 50-års fødselsdag (Bedre psykiatri, u.d.). Ydermere indtager mere end hver tiende borger antidepressiv medicin (Bedre psykiatri, 2020), hvilket tyder på, at hele befolkningen – især de unge – er under stort pres. Et forhold som kan have gjort sit bidrag til, at flere unge føler sig pressede, kan findes i Petersens værk, hvor han belyser, at samfundet og ikke mindst psykiatrien har udviklet sig på en måde, hvor skellet mellem normal tristhed og depression er blevet sløret (Petersen, 2016, s. 46). Det er svært at tro, at universitetsstuderende oplever mindre pres, stress, mental mistrivsel eller psykiske lidelser end andre borgere i samfundet, da universitetsstuderende især er en gruppe som underlægges pres. Vores tese er, at det pres der er på universitetsstuderende, er tydeligt for alle, idet det kan ses og læses flere steder og i flere lag i samfundet, men ingen ved i bund og grund, hvordan dette pres efterleves af de universitetsstuderende selv.

Præstation som grundvilkår i samfundet

Petersen beskriver præstationskulturen som værende det materiale, præstationssamfundet er støbt af, og belyser at præstationskulturen altid har været naturlig og synlig i sportens verden til at hylde sejr og bedrift (Ibid., s. 60). Præstationskulturen er dog også blevet en velkendt tendens i de nuværende makroorienterede samfundsforhold, hvor en grundlæggende social kompetence ved individet bør være at kunne præstere (Ibid., s. 62).

Samfundsudviklingen går stærkt, hvortil der følger ændrede normer og sociale regler i præstationskulturen, hvilket individet er nødt til at forholde sig til (Ibid.). Ifølge Petersen benævner Ehrenberg, at normative idealer i præstationssamfundet er blevet til sociale regler i

samtligelag i samfundet (Ibid., s. 68). Det tænkes derfor som naturligt, at universitetsstuderende oplever præstationskulturens sociale regler, i form af at skulle præstere og opnå resultater på uddannelsen. De bør forholde sig til de sociale regler, de møder både på og uden for uddannelsen, hvis de skal have en chance for at opnå anerkendelse. Ehrenberg beskriver, at individet befales at tilskynde sig udvikling af sig selv og kompetencer, for at kunne efterleve forventninger. Hvis disse ikke opfyldes, kan der følge sanktioner i form af eksekvering af muligheder for selvudvikling (Ibid., s. 69). Dette kan tolkes til, at universitetsstuderende ansøres til at efterleve en række forventninger på universitet som f.eks.; forberedelse til forelæsningerne, eksamensforberedelse og social delagtiggørelse. Hvis de ikke formår at leve op til forventningerne, risikerer de mon så at blive eksekveret, eller hvor mange chancer for forventningsefterlevelse har studerende egentlig?

Urealistiske idealer at leve op til

Vedvarende aktivitet er et begreb Petersen anvender til at beskrive, hvordan individet skal præstere i præstationssamfundet, ved bl.a. at være omstillingsparat, motiveret, fleksibel og initiativrig. Hvorimod hvis dette ikke sker, risikerer individet at gå i stå, komme bagud og dermed blive taber. Altså er det dominerede individ ideal i samfundet; præstationsindividet (Ibid., s. 70-75). Det virker til, at unge i dag "skal passe ind i en kasse", hvor de helst ikke skal træde ved siden af, men samtidig skal være fleksible og omstillingsparate, til at kunne træde over i en anden kasse, hvis dette forventes. Omvendt kan det hævdes, at unge mennesker i forbuds- og lydighedskulturen skulle passe lige så meget ind i en kasse, som unge skal i dag. Unge mennesker fik tidligere ofte overdraget et erhverv fra tidligere generation uden måske at have bedt om det, men dette var en forventning i generationen. Dermed havde de ikke alverdens valgmuligheder til livsveje, som unge mennesker har i dag. I dag virker det til, at unge hele tiden skal præstere på flere områder for at følge med.

Dette kan kædes sammen med perspektivet på, at der i præstations- og handlingskulturen følger et normsæt med, hvor der hele tiden skal handles og præsteres.

Omvendt var der en af vores informanter, som var bevidst om præstationssamfundets udvikling i form af det hurtige tempo, men informanten ytrede, at måden at være til stede og undgå det pres og de forventninger der er i samfundet, var at fjerne fokus fra tiden. I stedet havde informanten fokus på det som gav informanten energi og dyrkede dette, hvilket viste sig bl.a. ved at, informanten havde svært ved at beskrive, hvor mange timer informanten brugte på bl.a. studie,

arbejde og venskaber. Arbejdet tænkte vi ellers som værende håndgribeligt at sætte timer på, men dette var simpelthen ikke muligt for denne informant, hvilket vi fandt interessant at forfølge, hvorfor dette interview forfulgte perspektivet om at mindske fokus på tiden. Dette var for os et interessant perspektiv, i og med at en stor del af præstationssamfundet netop handler om at gøre mere på kortere tid og hurtigere.

Ifølge Petersen er præstationsindividets indre drivkraft selvkritik. Ydermere er ens selvkritik også dommer og ikke mindst anklager (Ibid., s. 91). Der kan her anskues en samfundsforventning om, at studerende skal vise ansvarlighed til, selv at kunne navigere og sortere i denne selvkritik, således den forbliver en positiv drivkraft, der har positiv indvirkning på den studerendes selvbillede, selvtillid og selvrealisering. At selvkritikken kan virke så anklagende og dermed negativ, kan tyde på, at der i samfundet er udviklet sociale patologier, som skaber et grundlag, hvor der er risiko for, at individet kan føle sig så utilstrækkelig i sin gøren og på sigt opleve handlingslammelse og i værre tilfælde mental mistrivsel.

Christian Hjortkjær hævder i hans værk *Utilstrækkelig*, at det er anderledes svært at være ung i dag end tidligere, da de fleste unge bærer rundt på en grundfølelse af utilstrækkelighed, som indebærer følelsen af aldrig at gøre tingene godt nok (Hjortkjær, 2020, s. 11). Det er en problematik i vores nuværende samfund, som der ikke lægges skjul på. Problematikken fremstilles bl.a. i samfundsdebatten med 12-tals-pigerne eller den modsatte ADHD-drengene. Det er en samfundsudvikling som jævnligt tages op til debat, men tyder på at være svær at ændre, da der endnu ikke er sket noget banebrydende, der får de unge til at stille sig tilfredse og være stolte af dem selv med mindre krav. At udviklingen af unges høje krav til sig selv ikke mindskes, kan både anses i rapporten *Danskernes Sundhed - Den Nationale Sundhedsprofil*, hvor det er tydeligt, at unge kun får det dårligere. Ligeledes kan det ses på karaktergennemsnit, som bliver højere på flere uddannelser, og karaktergennemsnittet er steget på alle gymnasiale uddannelser (Nørtoft, 2019). ADHD-drengene omtales ligeledes ofte i samfundsdebatten, men bliver vist som modpol til 12-tals-pigerne, hvor de bl.a. fremstilles som sløve, dovne og ikke lige så pligtopfyldende. Her kan det dog tyde på, at drengene fremstilles således, idet de ikke har samme stræben efter et urealistisk ideal med en uendelig kamp om at gøre det bedre. Det kunne formentlig være tegn på, at de hurtigere stiller sig tilfreds, hvilket kan være en styrke i handlings- og præstationskulturen, da de formentlig pålægger sig selv mindre pres.

Ifølge Hjortkjær kan utilstrækkelighedsfølelsen beskrives, som en følelse der kan skabe grobund for konstant dårlig samvittighed og selvdestruktion, og den bliver desværre aldrig mæt (Hjortkjær, 2020, s. 11). Faktisk angiver Hjortkjær, at jo mere samvittighed des større følelse af utilstrækkelighed (Ibid.). Det må både for den pligtopfyldende studerende være mentalt hårdt konstant at have følelsen af ikke at gøre noget godt nok. Desuden må det for den studerende, som kæmper sig igennem en uddannelse være mindst lige så drænende psykisk, at på trods af, at de yder deres bedste, så er det aldrig godt nok til at nå toppen af karakterskalaen, som de studerende der altid får 12-tallet. Vi mener, at disse forskellige typer studerende kan være lige pligtopfyldende, alle oplever samme store pres og forventninger om de høje krav. Det tyder dog på, at den pligtopfyldende studerende med høje karakterer i det mindste opnår en succesoplevelse af at ende i toppen af karakterskalaen, som de ønsker. Hvorimod den lige så pligtopfyldende studerende der kæmper sig op på en middelkarakter angiveligt stadig, står tilbage med utilstrækkelighedsfølelsen af at kunne have gjort det bedre. På den måde virker det til at studerende i høj grad, uanset om de får høje karakterer eller ej, kan have en oplevelse af utilstrækkelighedsfølelsen, i og med de har høje krav til sig selv. Hjortkjær belyser, at ansvarsfølelsen bliver angrebet af utilstrækkelighedsfølelsen, hvilket gør de studerende føler en selvskyld, da der var mulighed for at gøre det bedre, men de ikke formåede at gøre det (Ibid., s. 12).

Det virker til at mange studerende i dag har internaliseret kravene som et indre forventningspres, der er svært at undslippe, da det er så iboende i de unge i dag. Ansvarsfølelsen puster angiveligt de studerende i nakken, i og med at de typisk har så svært ved at anerkende deres egne præstationer, på trods af at de har bestået og dermed opnået de stillede krav. Derudover er det også værd at nævne, at de studerende der ikke høres om i debatten, og som stiller sig tilfreds med at ligge lavere på karakterskalaen, angiveligt har lært at håndtere utilstrækkelighedsfølelsen, eller sørger for, at den ikke tager overhånd. Ellers kan deres måde at stille sig tilfreds med mindre tyde på, at de har andre ting i livet, som er vigtigere end topkarakterer på uddannelsen.

En samfundspatologi centreret om karakterpræstation og ikke mindst belønning deraf er noget, som har været at skue i samfundet både i dag og for 50 år siden. Der er dog forskel på, hvordan den ekstra dygtige studerende bliver belønnet i dag ift. for 50 år siden. Den ældre generation

beretter om, det at få en stjerne i lærernes bog og højtlesning af en opgave som værende en stor belønning for dygtigt arbejde. I dag høres der bl.a. om: pengebonus for højeste gennemsnit på medicinstudiet, om hurtigstartsbonus og bonus A-ordning på gymnasierne. Det virker til at være et godt eksempel på nye former for ubehag, som følger med samfundsudvikling, idet der er mere på spil for den studerende, som kan medføre pres. Ligeledes er der en patologi i samfundet, som tyder på, at udvikle sig i en retning, som skaber endnu mere usikkerhed for den studerende.

Søren Juul kalder det nuværende samfund for Selvets Kultur, hvor der er en overflod af urealistiske idealer, individet skal efterleve, hvis de ønsker anerkendelse og dermed udvikle sig positivt (Juul, 2017). Anerkendelsen og præstation kan anskues som grundlæggende behov, hvor det mennesket jager i præstationen er anerkendelsen. Selvets Kultur bliver ifølge Juul grundlag for eksistentielle problemer og svækker den sociale sammenhængskraft. Ligeledes vanskeliggøres det, for det senmoderne menneske at finde løsninger i fællesskab på opståede problemer i den adskilte og globaliserede verden (Ibid., s. 12).

Det virker til at være problematisk for studerende at finde løsninger i fællesskab, når størstedelen forsøger at efterleve urealistiske idealer i samfundet, hvor der altid er mulighed for forbedring. Dermed er der angiveligt aldrig nogle handlinger der er gode nok, hvilket giver risiko for, at studerende sjældent accepterer, og stiller sig tilfredse med deres præstation. Hvis studerende ydermere befinder sig i et fællesskab, hvor der ikke er enighed om, hvornår kravene og idealet er opnået, kan det tyde på, at der opstår mere uenighed. Umiddelbart må der være store fællesskaber med høje men forskellige forventninger på universiteterne. Denne uenighed vil angiveligt føre til mindre gensidig anerkendelse de studerende imellem, hvorfor nogle studerende så vil vende deres selvkritik til drivkraft, og andre vil gøre den anklagende, hvilket især vil udfordre den anklagedes mentale trivsel. På denne baggrund tydeliggøres det, at konkurrencestaten fordrer øget konkurrenceefterlevelse af de høje krav, hvilket igen gør det svært at samarbejde solidarisk om fælles løsninger på de mange trusler, der kan findes i samfundet (Ibid., s. 17).

Juul understreger, at konkurrence, acceleration og præstationspres er elementer som øges i takt med samfundsudviklingen, og det er især disse elementer, der kan medføre følelser som; stress, meningsløshed og psykiske lidelser blandt individer (Ibid., s. 172). Som KSA-studerende er kravene ikke blevet færre gennem tiden. Hvis vi ser på nuværende 2. semesterstuderende, så har de yderligere krav at leve op til, end vi selv havde for blot 1,5 år siden, idet studerende i deres

semesterprojekt også skal lave et online produkt udover deres skriftlige produkt. Det peger i retning af, at uddannelsen ligeledes er i acceleration, og de studerende skal præstere og dermed formentlig oplever pres og forventninger i denne forbindelse. Omvendt er KSA angiveligt også nødt til at accelerere i takt med samfundet, hvis uddannelsen skal kunne følge med i konkurrencen. Hvis dette ikke sker, kan det tyde på, at der er risiko for at KSA-studerende ikke i samme grad som andre studier, er konkurrencedygtige og forberedt til at træde ind på et arbejdsmarked, hvor der innoveres til global konkurrence i høj hastighed.

Et samfund i konstant acceleration

Totalitære tendenser er at spotte i accelerationsregimet, som Hartmut Rosa omtaler vores nuværende samfund (Rosa, 2014). Livet med ret til fri vilje og frie handlinger står i skyggen af det hastigheds-pres alle i samfundet er underlagt. Petersen går så langt, at han hævder, at individet er styret af accelerationsregimet og ikke omvendt (Petersen, 2016, s. 72). Der er ikke rum til alternativer i form af demonstration, kritik eller politiske modspil, da accelerationscirklen har hårdt fat om højhastighedssamfundet. Hverken tid eller investering i alternativer er kampen værd, bl.a. fordi dagsordener ændres hurtigt, hvorfor befolkningen sjældent når at engagere sig tilstrækkeligt (Rosa, 2014, s. 9). Denne totalitære magt kan anes i: presset på individers frie viljer og handlinger, måden individer ikke kan undgå den, dens altoverskyggende indflydelse på alle samfundets aspekter og slutteligt kan den ses i dens uovervindelighed, hvis individer forsøger at kæmpe imod (Ibid., s. 71). Rosa beskriver konsekvenserne af totalitære tendenser som: “ (...) når det får mennesker til at vågne op midt om natten grebet af stor angst og voldsom åndedrætsbesvær, badet i sved og med hjertebanken, fordi de tror, at de skal dø næste nu” (Ibid.).

Disse fysiske og psykiske konsekvenser af totaliteten i accelerationsregimet kan både ses i *Danskernes Sundhed - Den Nationale Sundhedsprofil*, når blikket kastes på, hvordan unges helbred bliver dårligere. Ligeledes mærker studerende formentlig også disse totalitære tendenser i deres liv, da det er umuligt for dem at undgå mindre ret til frie handlinger. Ydermere kan det påstås af de har svært ved at nedkæmpe og undgå flere krav og forventninger. Dette tydeliggøres og fremhæves i analysedel 2, hvor KSA-studerendes erfaringer af presset analyseres.

Rosa har udgivet bogen *Resonans*, hvor han har arbejdet på en samlebetegnelse, for at alt går hastigere omkring os i samfundet, og det ikke længere kun er en følelse individet har (Ibid.).

Samlebetegnelsen har resulteret i begrebet; *social acceleration*, hvortil han har udarbejdet tre kategorier i acceleration af: *teknologi*, *livets tempo* og *social forandring* (Ibid.). Acceleration af livets tempo defineres som; “(...) *en forøgelse af antallet af handlinger eller erfaringer per tidsenhed*” (Ibid., s. 26). Individet er i konstant tidsnød, uanset hvor meget det skynder sig, og foretager sig mere på mindre tid (Ibid.). Denne tese om at individet skal nå mere på mindre tid, kan med lethed anskues i samfundsbilledet, hvor flere virker til at være i tidshunger og vil nå mest muligt på kortest tid. De fleste har konstant mange bolde i luften på samme tid, og de har svært ved at se muligheden i, at lade nogle bolde ligge og fokusere på få i stedet. Både studiejob, studie, træning, sociale- og virtuelle fællesskaber og familie er elementer, som individet kontinuerligt skal forholde sig til. Vi har i undervisningen før specialesemetret observeret eksempler på, at studerende på vores årgang gerne vil nå mere på mindre tid. Det har vi bl.a. set ved, at nogle studerende løbetræner, går tur, strikker eller har et barn på armen i undervisningen. En anden observation vi har gjort os er, at døren i undervisningslokalet konstant svinger, da studerende går ind og ud midt i undervisningen. Ingen stiller spørgsmål ved, at de studerende udfører andre handlinger, i stedet for udelukkende at deltage i undervisningen. Det er en udvikling af dimensioner, for hvis vi tænker tilbage til vores folkeskoletid i 90'erne, skulle vi spørge om lov til toiletbesøg. Derudover var det bandlyst at spise, drikke eller tegne og i det hele taget have fokus på andet. Det virker til at ingen er 100 pct. til stede, da alle har gang i flere handlinger på en gang, måske bliver tingene gjort halvhjertet, eller også er vi blot blevet absurd gode til at multitask og kunne gøre alt fyldestgørende på den halve tid. Det tyder på, at både studerende og undervisere har taget denne acceleration af livets tempo til sig, og finder det acceptabelt, at alle har mange bolde i luften, da mere skal nås på mindre tid.

Ifølge Rosa risikerer de, som ikke kan efterleve accelerationssamfundets krav at blive konkurrencestatens tabere, hvilket kan resultere i social fremmedgørelse som hindrer selvrealisering til det gode liv (Ibid., s. 120). I forlængelse heraf peger det i retning af, at alle er bevidste om risikoen for at blive socialt fremmedgjort, hvilket ingen angiveligt ønsker, hvorfor det tyder på at være blevet socialt acceptabelt, at tilværelsen nu indebærer, at alle udfører flere handlinger på en gang.

Acceleration af sociale forandringsprocesser i samfundet er en anden kategori i Rosas resonansbegreb i accelerationsregimet, som omhandler forventninger og erfaringers pålidelighed

til stadighed afvikles hurtigere, og tidsrummet der udgør nuet sammentrækkes ligeledes i hastigt tempo (Ibid., s. 22-23). Sagt på en anden måde gøres sociale konstellationer og -strukturer samt adfærds- og orienteringsmønstre ustabile grundet den intensive acceleration heraf.

Grundstrukturens tempo i vores nuværende samfund betegner Rosa som intra-generationelt, hvor livscyklus er kortere end levetid, hvilket betyder, at de fleste mennesker bl.a. oplever flere karriereskift i deres levetid end tidligere, hvorved der kan argumenteres for en aftagende institutionel stabilitet i samfundet (Ibid., s. 25).

Med et intra-generationelt tempo i social forandring kobles en performativ konkurrencelogik til, hvor der medfølger en tilspidset anerkendelseskamp, som kan skabe risiko for usikkerhed, nytteløshed og tilbagestående (Ibid., s. 70). Både tempo og struktur kan tyde på, at være medårsag til, at studerende oplever sig pressede af forventninger og krav i deres hverdag. Ligeledes anes det intra-generationelle tempo med f.eks. karriereskift på KSA, når der ses på de studerendes adgangsgivende uddannelse. Størstedelen af de studerende har en professionsbachelor, som de på sin vis kan basere en karriere på. Alligevel ses forandringstempoet, da de vælger at videreudanne sig på KSA, som åbner op for en hel verden af flere muligheder for job, men også på et højere akademisk- og økonomisk niveau. Nogle studerende med professionsbachelor har endnu ikke påbegyndt en karriere inden for deres profession, da de i stedet studerer direkte videre på kandidatuddannelsen. Dette påviser både de hurtige karriereskift, men samtidig bliver det også tydeligt, at flere KSA-studerende har fået den performative konkurrencelogik ind under huden, da de straks vælger at videreudanne sig og dermed angiveligt skaber grund for mere anerkendelse.

Den gensidige anerkendelse udfordres

Juul understreger vigtigheden i, at samfundets mest acceptable styre bør være kendetegnet af gensidig anerkendelse mellem mennesker, da gensidig anerkendelse er et grundvilkår for opblomstring af mennesket (Juul, 2017, s. 51). Juul uddyber, at hvis samfundet ønsker at være omfavnende, så bør det anerkende alle individuelle valgte veje i livet som værende værdige og mulige (Ibid.). I præstationskulturen søger universitetsstuderende grundlæggende anerkendelse i deres gøren, men det er problematisk at det i stigende grad er usikkert, hvilke valg og præstationer der udløser anerkendelse. Hvis studerende ikke opnår anerkendelse, kan de ikke udvikle et positivt selvbillede (Ibid.). Det tyder på, at samfundets omfavnelser af alle livsveje er

usikre, da der i stedet med de fremtrædende konkurrencelogikker tegnes et billede af, hvad der er acceptabelt, og hvad der ikke anses som acceptabelt. Igen kan udspillet *Danmark kan mere I* fremhæves, hvori der som tidligere nævnt står skrevet, at unge skal uddanne sig langt, relevant og være klar til et konkurrencepræget arbejdsmarked (Regeringen, 2021). Det tyder på, at samfundsforholdene ikke finder alle valg ligeværdige, hvis nogle unge f.eks. ønsker at gå en karrierevej udenom uddannelsessystemet. Studerende som vælger universitetsvejen må siges at have valgt en acceptabel og anerkendelsesværdig livsvej, set ud fra Regeringens ønsker. Det kan dog diskuteres, om Regeringens ønsker, er fordelagtige idet der ses en stigende dimittendledighed og prekarisering inden for især humanistiske- og samfundsvidenskabelige fag (Hansen, 2021). Ydermere kan forventningen om en lang og relevant uddannelse være medårsag til, at der opleves pres, hvis nogle uddanner sig mere pga. forventninger end lyst. Ligeledes kan der ansføres et pres i andre kontekster af de studerendes liv, som de angiveligt finder sig nødsaget til at nedprioritere. Dette fordi der er så høje forventninger og krav til den studerende på uddannelsen, hvilket undersøges nærmere i analysedel med inddragelse af specialets informanter.

Problematikken i usikkerheden omkring valg af leveveje illustreres bl.a. i værket *Sociologibogen*, som belyser den usikkerhed unge oplever i deres navigering i at leve op til samfundets krav (Jουλ, Kristensen & Larsen, 2020). Det tyder på i vores nuværende samfund, at der ud ad til ikke er noget rigtigt og forkert (påbudssamfund), da alle veje er acceptable, hvorfor den unge selv skal søge sig frem til en ønsket levevej med et positivt selvbillede. Under denne påstand om, at alt er acceptabelt virker det dog til, at der er mindre tydelige krav og forventninger, som skal efterleves, hvis den studerende ønsker sin valgte livsvej anerkendt. Der kan med denne modstridenhed anskues en, med god grund, forvirring blandt studerende om hvad der af samfundet er acceptabelt og uacceptabelt. Dette kan pege i retning af, at de studerende bliver pressede af forvirringen omkring, hvad de bør og ikke bør. Ydermere indikerer det et pres på den studerende om, hvordan han eller hun skal opnå anerkendelse i deres valg. Det tyder på, at der er anerkendelsesbetingelser og frihed for alle til at vælge det de ønsker, men samtidig er der frihed og anerkendelsesbetingelser, der er betinget af at vælge rigtigt. Det kan kædes sammen med Juuls belysning af Hegels tanke om, at frihed realiseres på betingelse af gensidig anerkendelse, og kun ved opnåelse af gensidig anerkendelse kan mennesket opleve frihed (Jουλ, 2017, s. 52). Det tyder på, at studerende søger anerkendelse for deres valg på både uddannelse,

studiejob og i sociale sammenhænge for at opleve positiv selvrealisering betinget af den gensidige anerkendelse, der resulterer i frihed.

En fællesnævner blandt en stor del af specialets informanter er, at de har forældre uden akademisk baggrund, hvorfor de har mindre kendskab til den akademiske verden. Ikke desto mindre oplever samtlige informanter en stor moralsk støtte og anerkendelse fra deres forældre i deres uddannelsesvalg. Det tyder på, at på trods af at forældrene ikke selv har akademisk baggrund, men har et velfungerende selvforsørgende liv, så har de angiveligt taget samfundets forventning til studerendes vej gennem uddannelsessystemet til sig. På den måde er forældre i dag angiveligt bevidste om, at der er en forventning til, at unge uddanner sig på akademisk niveau. På trods af, at hvis de sammenligner med dem selv, så kan deres børn klare sig med langt mindre uddannelse, hvilket de selv er eksempler på. Vi må antage, at forældre til unge mennesker i dag er indforståede med, at der skal mere til for, at den unge føler sig tilstrækkeligt anerkendt, på trods af at informanterne ytrer, at de oplever anerkendelse fra deres forældre, uanset hvilken uddannelsesvej de vælger.

Flere informanter ytrer, at det er dem selv, som har behov for at gøre mere, før de føler sig selv anerkendelsesværdige. Derfor er der noget som peger i retning af, at universitetsstuderende ikke udelukkende kan føle sig vellykket baseret på deres forældres anerkendelse til dem. Det tyder på, at studerende har højere krav til dem selv. Dermed kan det påstås, at den gensidige anerkendelse udfordres, men noget der udfordres mere, er universitetsstuderendes anerkendelse af dem selv. Ifølge Honneth og Hegel er anerkendelse et eksistentiel menneskeligt behov, og hvis dette ikke opfyldes, fører det til krænkelse, lidelse og mistrivsel (Ibid.). Universitetsstuderendes opnåelse af anerkendelse, er afhængig af sociale- og individuelle betingelser, som er afhængig af hinanden. Det kan ses som et problem, at anerkendelsen er blevet mere usikker, og noget studerende skal gøre sig fortjent til (Ibid.).

Menneskets afhængighedsbehov for at være i sociale fællesskaber virker ikke til at være blevet mindre gennem samfundsudviklingen, da alt gøres i en eller anden social konstellation. Dog virker det til, at individualismen får større indpas i takt med udviklingen på trods af den stigende sociale afhængighed. Vi befinder os kontinuerligt i sociale fællesskaber, bortset fra når vi trækker stikket og f.eks. løber en tur eller ligger hjemme under dynen og ser fjernsyn. Det tyder

dog på, at mennesker i dag ønsker at være selvstændige, men ingen kan løsrive sig fra den sociale afhængighed, hvis der ønskes positiv og succesfuld selvvirkeliggørelse.

På KSA har vi erfaret, at flere ønsker at gå individuelle veje, idet der op til vores specialeforløb var problemer med at finde vejledere nok, da der var mange som ønskede at skrive alene. Vi har ligeledes erfaret under specialeprocessen, at dem som skriver alene, søger mere sparring sammen med andre, ift. dem som skriver i gruppe. Det peger i retning af, at ønsket om et helt individuelt specialeforløb på egen hånd skaber et stort pres på den studerende, hvorfor de sociale fællesskaber angiveligt giver god anledning til sparring, hvilket den aleneskrivende mangler. På den måde tyder det på, at valget om selvstændighed og uafhængighed i specialeforløbet har en ulempe i det manglende sociale- og faglige fællesskab, som er en naturlig del i specialeforløb, hvor der skrives i grupper.

Et andet eksempel på at den sociale afhængighed og individualismen ændres i takt med samfundsudviklingen kan ses på det faktum, at kvinder gennem tiden har bevæget sig fra at være hjemmegående som det mest naturlige til at indgå mere på arbejdsmarkedet og fylde mere på topposterne i virksomheder. I dag vil kvinder ikke acceptere, at de bliver forsørget af deres ægtefælle. De vil i stedet selv sørge for at tage en lang uddannelse, som sikrer dem en god og sikker levevej, hvilket gør dem til et godt eksempel på, at individualismen får større indpas. Afhængigheden af sociale fællesskaber for kvinders vedkommende har ændret sig gennem tiden, idet flere kvinder finder det vigtigt at tage sig tid til at ses med andre, således deres sociale fællesskaber ikke udelukkende centrerer sig om familien. Dermed tyder det på, at det menneskelige sociale afhængighedsbehov kommer til udtryk på en anden måde i dag end tidligere. Samlet set virker det dog til, at studerende i dag ikke nøjes med at se dem selv, som andre ser dem, som Hegel ellers centrerer muliggørelse af selvvirkeliggørelse til (Ibid.).

Mennesket herunder også studerende virker til at have behov for anerkendelse for deres valg fra deres omgangskreds, men det tyder på, at de ikke tager anerkendelsen til sig, og føler de har opnået anerkendelsesidealet udelukkende, ser dem selv ud fra, hvordan andre ser dem. Det virker til, at de konstant higer efter anerkendelse, selvom omgangskredsen for længst har anerkendt. Her synes det, at problemet faktisk er, at studerende selv ikke vil give dem lov til at acceptere anerkendelsen, da der som tidligere nævnt altid er noget der kan gøres bedre, hvilket belyses gennem perspektivet om det urealistiske ideal. At de studerende ikke accepterer anerkendelsen

på trods af, at den er til stede, kan give anledning til risiko for eksistentiel usikkerhed, som Juul omtaler, når manglende opnåelse af anerkendelsesidealet er til stede (Ibid.). Det kan muligvis hævdes, at universitetsstuderende er i konstant fare for at opleve denne eksistentiel usikkerhed, når anerkendelsesidealet hele tiden kan opnås endnu bedre.

Opsummering

I analysen har vi stillet skarpt på, hvilke makrostrukturelle samfundsforhold der kan forklare præstationskulturen, og dens vej ind på universitet. Der er inddraget sociologiske perspektiver af Petersen, Ehrenberg, Juul og Rosa, hvilket har bidraget med en indsigt i nogle pointer omkring præstationskulturen og dens indvirkning på universitetssystemet. Noget tyder på, at præstationskulturen har fundet vej ind på universitet på flere områder bl.a. med øgede krav, som er i konstant acceleration og som universitetsstuderende skal være klar på at forfølge og opnå. Idet anerkendelsesidealet er et grundlæggende menneskeligt behov, og det vi jagter i præstationskulturen netop, er anerkendelse og egne forventninger, tyder noget på, at universitetsstuderende er i en konstant fare for at opleve en eksistentiel usikkerhed.

Analysedel II – KSA-studerendes erfaringer og håndteringsstrategier

Hvordan erfarer universitetsstuderende på KSA præstationskulturen, og hvilke håndteringsstrategier har de?

Indtil nu har vi belyst, hvordan præstationskulturen teoretisk udvikler sig gennem første analysedel, bl.a. ved at inddrage Anders Petersens betragtninger om præstationskulturen. Petersen beskriver som tidligere nævnt præstationskulturen som materialet i præstationssamfundet (Petersen, 2016, s. 60). En grundlæggende kompetence for mennesket bør være at kunne præstere, trods samfundsudviklingen går stærkere, og normer og sociale regler ændres. Dette skal mennesket, herunder også studerende på KSA forholde sig til og indrette sig efter og under (Ibid., s. 62). Spørgsmålet er hvordan studerende på KSA selv beskriver præstationskulturen, og stemmer vores informanternes ytringer og erfaringer overens med de sociologiske perspektiver, der er trukket på gennem specialets første analysedel? Hvordan erfarer og håndterer KSA-studerende præstationskulturen på egen krop? Dette vil vi se nærmere på gennem anden analysedel.

Vores første informant beskriver præstationskulturen på følgende måde, da vi under interviewet bad informanten om ikke at forholde sig teoretisk til præstationskulturen, men derimod sætte sine egne ord på præstationskulturen:

“For mig og se, tror jeg det handler meget omkring det her med at der skal være fart på hele tiden, og der skal ske et eller andet hele tiden. (...). Det her med perfektionisme (...). Det er det her med at alting skal være perfekt, og der er aldrig noget der er godt nok, så at sige. Selv når man så opnår et eller andet mål, jamen så kan det altid blive bedre. Og det er den her urealistiske standard for hvad der rent faktisk kan opnås i virkeligheden, ikke. Og det er lidt det, der på en eller anden måde ligesom sætter barren et højere og højere sted, og et sted hvor den faktisk slet heller ikke kan være, fordi det jo ikke virkeligt. Perfektion er ikke noget der er virkeligt vel, det er sådan et eller andet ideal, for evigt uopnåeligt ikke” (Informant 1).

Udsagnet vidner om, at præstationskulturen for informanten handler om; *at der hele tiden skal ske noget, perfektionisme og urealistiske standarder* som ifølge informanten er uopnåelige.

Perfektionismen kommer til udtryk i, at der aldrig er noget som er godt nok, og alting altid kan gøres bedre, trods det at mål som er sat for den studerende, er nået, så erfarer den KSA-studerende, at det alligevel kan gøres endnu bedre i præstationskulturen. Hvilket vi selv også har erfaret gennem uddannelsen, og særligt med indeværende speciale hvor der altid er plads til forbedringer. Idealer som kommer til udtryk både på KSA, universitet og i samfundet generelt bliver ifølge informanten sat et sted, hvor de ikke er virkelige, og i den forstand kan det antages, at det at blive det perfekte menneske er uopnåeligt.

I bogen *Ny udsathed i ungdomslivet* (Görlich et. al., 2019) anskues en bevægelse, hvor det “normale” og “almindelige” i højere grad erstattes af det “perfekte” og det helt ekstraordinære, en bevægelse informanten ligeledes italesætter. Det at være et almindeligt menneske erfares i bogen ikke længere som tilstrækkeligt. Tendensen er i stedet, at mennesket skal skille sig ud, idet det almindelige ikke længere opleves som anerkendelsesværdigt, men hvor det i stedet er det perfekte og unikke menneske, som belønnes med anerkendelsen (Ibid., s. 32). Det er ligeledes det Søren Juul taler ind i omkring anerkendelse og præstation, med reference til Honneth og Hegels anerkendelsestanker (Juul, 2017). Det er muligvis det informanten taler ind i, når informanten snakker om, at alting skal være perfekt, for at kunne opnå denne belønning i form af anerkendelse. At alting altid kan gøres endnu bedre, trods det at KSA-studerende har opnået et mål, kan også tolkes til at være et udtryk for nogle urealistiske standarder og ikke kun som perfektionisme. Dette kan skyldes, at standarderne eller idealerne bliver sat højere for KSA-studerende f.eks. med nye semesterbeskrivelser, men det er umuligt at følge med, da der netop som informanten siger, hele tiden skal være fart på, og man skal være omstillingsparat.

På nogle områder kan vi anskue en vis lighed mellem det informanten udtrykker om præstationskulturen, og Petersens betragtninger. Sammenhængen til det at kunne præstere, kan anskues som en grundlæggende kompetence, som både Petersen og informanten fremhæver ved præstationskulturen. Ydermere kan der tolkes en vis sammenhæng mellem tempoet som både informanten og Petersen italesætter. Hvor Petersen italesætter det som en samfundsudvikling, mennesket skal forholde sig til, italesætter informanten at der altid skal ske noget og være fart på. Informantens ytring omkring tempoet og at der altid skal ske noget, kan også anskues i forlængelse af Hartmut Rosas perspektiv på acceleration, som omhandler, at alle skal nå mere på kortere tid (Rosa, 2014). Dette kan trække tråde til KSA, hvor der bl.a. skal skrives speciale på

kortere tid, men hvor der er kommet flere krav som f.eks. portfolio og specialekontrakter, hvilket i sidste ende er omdrejningspunktet for jagten på employability.

Et element i accelerationssamfundet kan anskues ifm. Fremdriftsreformen, som også er rammesættende for KSA. Rosa omtaler vores samfund som et accelerationsregime (Ibid.). Her vil KSA-studerendes liv være præget af en ret til fri vilje og med frie handlinger. Dog står disse i skyggen af det hastighedspress, som man er underlagt i samfundet (Petersen, 2016, s. 72).

Dermed kan noget pege i retning af, at informantens første indskydelse omkring præstationskulturen lægger sig i forlængelse af både Petersens og Rosas sociologiske betragtninger. Noget tyder på, at informanten bliver angrebet af utilstrækkelighedsfølelsen, hvor der altid er plads til forbedring trods opnået mål, som Christian Hjortkjær inspireret af Alain Ehrenberg belyser (Hjortkjær, 2019, s. 12).

Det kan tolkes til at informanten bliver angrebet af utilstrækkelighedsfølelsen, hvilket gør, at informanten føler en selvskyld, fordi informanten bare kunne have gjort det bedre. Ehrenberg taler ind i vores nuværende samfund som værende domineret af påbud med krav og forventninger med risiko for handlingslammelse, utilstrækkelighedsfølelse og depression, når påbuddene føles for overvældende (Ehrenberg, 2010). Det er ikke kun vores første informant som beskriver præstationskulturen på ovenstående måde, med ord som perfektion og urealistiske standarder. Specialets øvrige informanter lægger sig i forlængelse af denne beskrivelse af den fremherskende præstationskultur, og har på mange måder samme forståelse af præstationskulturen, og hvordan denne kommer til udtryk. Øvrige informanter anvender bl.a. beskrivelser som: *krav til det enkelte menneske, skal passe ind, det normative i samfundet sniger sig ind i alt og ikke plads til afvigelse fra det normale*. Informant 4 beskriver præstation på følgende måde:

“Præstation og alt det med at vi skal nå noget, det sniger sig jo ind i, både i de store makrosammenhænge, men også i de der små mikro-øjeblikke, ansigt til ansigt møde hvor man er så farvet af hvad der bliver forventet. Altså alt det normative i samfundet” (Informant 4).

At sociologiske perspektiver omhandlende acceleration, krav, præsentation- og præstationsforventninger særligt kommer til udtryk gennem informanternes ytringer, kan være et

tegn på, at sociologiske perspektiver langsomt har bevæget sig ind under huden på KSA-studerende. Ehrenbergs belysning af samfundskulturens udvikling til en præstations- og handlingskultur kan anskues i forlængelse af ovenstående udsagn af informanten, som snakker ind i det at skulle præstere. Ifølge Ehrenberg skulle der efter sigende være tale om en præstations- og handlingskultur, hvor evnen til at præstere er altafgørende. Dette skyldes, at hvis mennesket mister evnen til at præstere, kan det resultere i en utilstrækkelighed (Ehrenberg, 2010, s. 354). En utilstrækkelighed som kan fortolkes i forlængelse af informantens beskrivelse om, at alting kan være bedre, og at standarderne i virkeligheden er uopnåelige. Det kan dermed pege i retning af, at informanternes beskrivelser af præstationskulturen også trækker tråde til Ehrenbergs sociologiske perspektiv.

Informanterne beskriver ligeledes samfundet som dominerende med højere krav, hvor mennesker samtidig kun passer ind, hvis de kan præstere og følge med i det hastige samfund. En informant beskriver, hvordan afvigelse kan ses i præstationskulturen:

“Jeg synes vi lever i et enormt snævert samfund, der er ikke plads til særlig meget afvigelse fra det normale, og det er noget jeg både sådan oplever ift. mine børn, men også ift. mine omgivelser, og ift. mig selv (...). Når jeg ikke kan klare mosten, så tager jeg det ind, og det er mig, der er noget galt med. Er det egentlig sådan indrettet, at man også kan være menneske i det her, at vi hele tiden skal passe ind i kasser? Det kan være enormt klaustrofobisk, men også reducerende” (Informant 8).

Et dominerende samfund fyldt med krav kan kædes sammen med præstations- og handlingskulturen, hvor mennesket kun passer ind, hvis der præsteres og følges med i det hastige samfund (Ehrenberg, 2010, s. 354). Ifølge informanten skal mennesket passe ind i den rigtige kasse, ellers ses det som en afvigelse fra det normative i samfundet, hvilket informanten erfarer som reducerende. På KSA kan der anes flere kasser, som den studerende skal indpasse sig i. De skal bl.a. være robuste, fleksible, ambitiøse, målorienterede, forberedte og udviklingsparate. Hvis KSA-studerende har svært ved at tilpasse sig og efterleve krav, kan det resultere i en oplevelse af utilstrækkelighed ifølge Ehrenberg. Det tyder på, at informant 8 føler en utilstrækkelighed i efterlevelsen af krav, hvilket er altafgørende i præstations- og handlingskulturen, som Ehrenberg italesætter som en påbudskultur (Ibid.).

Spørgsmålet er om kravene er for høje på universitet, der før i tiden var en institution, hvor kun eliten befandt sig? Problemet kan ligge i en ”snobbet” uddannelseskultur, hvor både nogle KSA-studerende og andre universitetsstuderende muligvis ville trives bedre på andre uddannelser. Bundniveauet på universitet kan efterhånden anses som værende lavt, da adgangen til universitetet er blevet nemmere, og man kan spørge sig selv, om dette egentlig er formålet med universitetet? Reformkommissionen er netop kommet med en række anbefalinger, som skal omtænke hele universitetssystemet (Reformkommissionen, 2022). Denne ”snobbede” uddannelseskultur taler en af vores informanter ind i med følgende udtalelse:

“I vores verden, den akademiske verden, der er jo også enorm meget snobberi og overflade og perfektion (...). På den ene side gider jeg det ikke og på den anden side er jeg totalt underlagt det. Jeg vil vildt gerne bare kunne læse af interesse, men jeg bliver alligevel underlagt det her og jeg kan ikke lade hver med at tage det ind (...)” (Informant 8).

Informanten snakker ind i denne ”snobbede” uddannelseskultur, der kan ansføres i den akademiske verden, som samtidig er fyldt med overflade og perfektion. Informanten ønsker at læse af interesse og ikke være underlagt denne ”snobbede” kultur, men kan ikke lade være med at tage perfektionen og overfladen ind.

Det normative i præstationskulturen virker til at være det perfekte menneske med uddannelse, perfektion, være selvforsørgende i vejen til det gode liv, ellers kan der udvikles en utilstrækkelighed (Ehrenberg, 2010). Det virker dog selvmodsigende, da både politikere og samfundet understreger, at alt er muligt og acceptabelt (Regeringen, 2021). Alligevel peger det i retning af, at uddannelsesvalget skal være efter samfundets ønske, og bidrage til samfundet som aktive og fleksible studerende. At mennesket skal være selvforsørgende, tage den rigtige uddannelse hurtigst muligt for at kunne bidrage og være en samfundsressource.

Juul understreger dog, at samfundet bør anerkende menneskets valgte veje og anse det valgte som værende værdigt og muligt (Juul, 2017, s. 51). Ifølge datamaterialet kan det tyde på, at KSA-studerende skal indrette sig efter samfundet for at opnå anerkendelse. Juul pointerer i sin bog *Selvets kultur*, at der i præstationskulturen er en overflod af urealistiske idealer, som skal efterleves, hvis mennesket ønsker anerkendelse og positiv selvudvikling (Ibid., s. 12).

Ovenstående udsagn vidner om en KSA-studerende, der finder det vanskeligt at udvikle sig positivt i selvets kultur, idet informanten tillægger sig selv skylden for ikke at kunne klare presset og ikke kan lade være med at tage den akademiske kultur til sig på KSA. Dermed kan noget tyde på, at informanten betragter præstationskulturen som noget uopnåeligt, hvilket er det specialets første informant snakkede ind i *“Det er den her urealistiske standard for, hvad der rent faktisk kan opnås i virkeligheden ikke. (...), det er sådan et eller andet ideal, for evigt uopnåeligt, ikke”* (Informant 1).

At have svært ved at efterleve krav, eller som informanten italesætter afviger fra samfundets krav, betragter Rosa som manglende efterlevelse af accelerationssamfundets krav. Ifølge Rosa medfører den manglende efterlevelse, at mennesket risikerer at blive taber, hvilket kan forhindre selvrealisering (Rosa, 2014, s. 120). Når informanterne italesætter afvigelse, kan det anskues i forlængelse af Rosas manglende efterlevelse og risiko for at blive anset som taber i samfundet. Det kan tolkes til at informanten i ovenstående udsagn, kan risikere at blive forhindret i selvrealisering, idet informanten italesætter det som *“hvad er der galt med mig”* (Informant 8). Derudover vidner informantens udsagn om en vis selvkritik, som kan anskues som værende anklagende og bliver vendt til noget negativt, i stedet for noget positivt og dermed en drivkraft. Dette kan ansføres når informanten siger *“Altså når jeg ikke kan klare mosten, så tager jeg det ind og det er mig der er noget galt med”* (Informant 8). Ifølge Petersen har mennesket en indre selvkritisk drivkraft, og denne selvkritik er også dommer og anklager (Petersen, 2016, s. 91). For informanten kommer præstationskulturen til at omhandle en sandsynlighed for, at KSA-studerende ikke kan navigere og sortere i denne selvkritik både på studiet og i livet generelt. Dette kan på sigt medføre tilfælde af mental mistrivsel, idet informanten beskriver præstationskulturens indflydelse som *reducerende* (informant 8). Dermed kan noget tyde på, at der er en vis sammenhæng mellem præstationskulturen og den mistrivsel, der kan ansføres gennem det behandlede datamateriale af specialets informanter.

At informanten ikke kan klare forventningspresset, hvilket giver anledning til selvbebrejdelse, kan ansføres i forlængelse af teksten *Picture Perfect* (Sørensen et. al., 2017). I denne italesættes det, at det altid er ens egen skyld, hvis mennesket havner i u hensigtsmæssige situationer, hvor man netop ikke kan klare presset. Det er ikke andres skyld, og det er bestemt heller ikke samfundets (Ibid., s. 30). Af samme årsag er det derfor en selv, der skal forandres og udvikles, for at kunne ændre den u hensigtsmæssige situation til noget positivt. At kunne klare mosten kan

pege i retning af, at det bliver et spørgsmål om menneskets egen præstationsevne og et individuelt ansvar i præstationskulturen (Ibid.).

Noget kan ud fra behandlingen af datamaterialet og ovenstående illustrerede udsagn fra informanterne pege i retning af, at hastigheden præger præstationskulturen, og følelsen af at skulle være det perfekte menneske. Perfektionisme kommer ifølge informanterne altid til udtryk i præstationskulturen. Således kan det tyde på, at KSA-studerende ikke kun skal være den perfekte studerende på universitet, men skal bl.a. også være den perfekte kæreste, kollega, søn eller datter, veninde og ven. KSA-studerende føler, at de skal være de perfekte mennesker i alle kontekster af deres liv, både på og udenfor universitet og skal forholde sig til forskellige krav og forventninger i disse kontekster alt efter hvem de interagerer med. Et eksempel på at der også er krav og forventninger uden for universitetets vægge, giver en af vores informanter et eksempel på. Informanten beskriver en oplevelse, hvor informanten ikke kunne leve op til sin vennegrupes forventninger og fortæller følgende, da samtalen kommer omkring forventninger i andre henseender end på KSA:

“De forventede at jeg hele tiden skulle være på, og at jeg hele tiden kunne sige ja, når de ville ud en fredag aften. Hvor jeg følte mig nødsaget til at sige nej. Hvor de måske blev lidt irriteret over at jeg gang på gang sagde nej, hvilket jo også er forståeligt, fordi når man er i en vennegruppe så forventer man også, at hun ligesom siger ja” (Informant 2).

Udsagnet vidner om en oplevelse af, at præstationskulturen ikke kun er fremherskende når det gælder universitetsuddannelser som KSA. Præstationskulturen kan også anskues for at være fremherskende i andre arenaer, idet informanten ytrer om en forventning fra informantens vennegruppe om, at der hele tiden skal siges ja, samtidig med at informanten skal være på. Det perspektiv i præstationskulturen om at der hele tiden skal ske noget, gælder ligeledes for den anden informant, i en anden arena i livet. Informanten italesætter en vis indbyrdes forventning til hinanden i vennegruppen, og har samtidig forståelse for at vennegruppen bliver irriteret over informantens nej. I *Picture Perfect* fremhæves det, at der samfundsmæssigt gives grænseløse muligheder for mennesket og dens tilværelse gennem individuelle valg. Dog er der også en uomtvistelig ufrihed i, ikke at kunne fravælge eller frigøre sig fra valgmuligheder (Sørensen et. al., 2017, s. 29). Hvordan giver det mening i relation til informantens udsagn? Muligvis er det

ikke så mærkeligt, at vennegruppen har en forventning til, at der skal ske noget. Det medfører for informanten, at der skal træffes et individuelt valg. På den ene side medfører det valgmuligheder, og på den anden side medfører valget en ufrihed i at skulle vælge mellem valgmulighederne. Uanset hvad medfører præstationskulturen en masse til- og fravalg. For informanten medførte fravalget om at være deltagende en irritation i vennegruppen, hvilket informanten finder forståeligt, idet informantens valg ikke stemte overens med den forventning som findes i vennegruppen.

De ovenstående udsagn omhandlende præstationskulturen beskrevet med informanternes ord og vores fortolkninger kan pege i retning af, at KSA-studerendes beskrivelser har en vis sammenhæng til de inddragede sociologiske perspektiver omkring præstationskulturen. Sammenhængen kan bl.a. anskues i form af betragtningerne om tempoet, hvor der altid skal ske noget. Ydermere kan sammenhængen anskues ud fra Selvets Kultur, de urealistiske standarder og idealer samt perfektionismen. Endeligt er der en norm i samfundet om, at hvis mennesket ikke kan klare forventningspresset, bliver det et spørgsmål om egne præstationsevner og dermed et individuelt ansvar. Indtil nu har vi belyst, hvad KSA-studerende selv forstår ved præstationskulturen, uden at de skulle forholde sig teoretisk til den. Noget helt andet er hvordan KSA-studerende erfarer den på deres egne kroppe, hvilket vi vil se nærmere på gennem nedenstående underafsnit.

Præstationskulturen på egen krop

Ud fra databearbejdningen kan der overordnet identificeres tre centrale temaer omkring erfaringer med præstationskulturen på egen krop for KSA-studerendes, som er gennemgående på tværs af interviewene; *Der er altid noget jeg kan gøre, diffuse retningslinjer og det vigtigste sted at leve op til forventningerne*. Desuden viste interviewene, at KSA-studerende har ret forskellige erfaringer med præstationskulturen, ift. hvordan den har indvirkning på deres mentale trivsel. Forskellen skal findes i, hvor påvirket de bliver af præstationskulturens krav og forventninger, både på og udenfor universitet. En informant beskriver hvorledes symptomer begyndte at vise sig:

“ (...) Jeg havde sådan en masse symptomer, som jeg ikke har prøvet før. Noget med ikke at have så meget appetit, have svært ved at fokusere, og når jeg vågnede om natten og ikke kunne sove, det første jeg tænkte på det var også bare at jeg kunne arbejde” (Informant 3).

Udsagnet vidner om en KSA-studerende, der oplever adskillige symptomer på begyndende mental mistrivsel. Disse kommer til udtryk på forskellig vis, bl.a. ved manglende appetit og fokuseringsproblemer. Specialets anden informant ligger i tråd med dette udsagn og beskriver, hvordan informanten mærker de forventninger og krav på egen krop. Informanten beskriver bl.a. *ondt i maven, bliver stresset, begynder at overtænke og at hjertet begynder at slå hårdere* (Informant 2). Igen kan der anskues tegn eller symptomer, som kan pege i retning af begyndende mental mistrivsel. Specialets ottende informant mærkede presset fra studiet i sådan en grad, at informanten var nødsaget til at tage orlov fra studiet, da der samtidig med pres fra studiet også var eksterne faktorer som påvirkede vedkommende (Informant 8). Efter at være vendt tilbage til studiet og værende i gang med andet semesterprojekt, er der igen så meget pres, at informanten overvejer om det er fordelagtigt at fortsætte. Indtil nu har informanten være nødsaget til at skære sin fritidsaktivitet fra, fordi det kræver for meget, og informanten kan ikke leve op til de krav og forventninger, der er til forberedelsen og deltagelsen i fritidsaktiviteten (Informant 8). Desuden har informanten et arbejde ved siden af studiet, primært aftenvagter. Informanten har her set sig nødsaget til at skære aftenvagterne fra, idet informanten ikke kan leve op til det som forventes, og studiet kræver for mange ressourcer. Ydermere er informanten presset psykisk (Informant 8).

Ottende informant er dog ikke den eneste, der har gjort sig overvejelser om, hvorvidt KSA er det rette sted. Specialets femte informant betragter det at studere på KSA på en helt anden måde, og ser det ikke som en mulighed at fravælge studiet. *“Den eneste grund til jeg fortsat læser det er fordi der er nogen som har sagt til mig at jeg ikke kan. Selvfølgelig kan jeg det. Så skal jeg bare vise at jeg godt kan”* (informant 5). Det kan tyde på, at informantens motivation for KSA er funderet i at skulle bevise sit værd, og gerne vil opnå den gensidige anerkendelse ift. at nogle har sagt, at det ikke er muligt at gennemføre en kandidatuddannelse for vedkommende. Ydermere italesætter specialets sjette informant en presset periode, hvor der var overvejelser om at stoppe på studiet.

“Jeg tænkte faktisk, der i januar, i princippet når man har en professionsbachelor så skal man jo ikke læse videre, men jeg tror bare i januar der var jeg bare, det handlede bare om at jeg var presset og jeg var også indstillet på at hvis jeg gik til eksamen og dumpede så havde jeg nok ikke fortsat fordi så var det bare ikke det værd” (informant 6).

Udsagnene vidner om at nogle KSA-studerende gør sig overvejelser om, hvorvidt KSA faktisk skal gennemføres i den situation, de befinder sig i. De har dog vidt forskellige bevæggrunde til at fortsætte, og overvejelser omkring at stoppe. Rapporten *Danskernes Sundhed - Den Nationale Sundhedsprofil 2021* viser, at personer med mentale helbredsproblemer er lavest blandt personer med en lang videregående uddannelse (14,5 pct.), og størst blandt personer med en grundskole som højeste gennemførte uddannelsesniveau (20.2 pct) (Jensen et. al., 2022, s. 30). Trods rapportens konklusioner omkring helbredsproblemer og uddannelsesniveau tyder noget på, at nogle universitetsstuderende bl.a. på KSA oplever en mental mistrivsel med de symptomer, som beskrives på stress, det pres der erfares og de overvejelser de gør sig om at studere på KSA. Spørgsmålet er om KSA-studerendes erfaringer med præstationskulturen på egen krop går under betegnelsen ny eller klassisk udsathed, som Görlich mfl. italesætter i bogen *Ny udsathed i ungdomslivet* (Görlich et. al., 2019). Dette er et perspektiv vi vil se nærmere på i specialets diskussion.

Som tidligere nævnt betegner Petersen vores nuværende samfund som et præstationssamfund, hvor konkurrencestaten skal ses som fundamentet. Her er menneskets individuelle præstation, selvoptimering og medborgerskab i centrum (Petersen, 2016, s. 54-57). Ifølge Petersen er det skarpe fokus på krav og konkurrence medvirkende til, at fjerne meningsfuldheden i mennesket, som resulterer i handlingslammelse med risiko for mental mistrivsel (Ibid., s. 115-116). Om det netop er denne handlingslammelse og fjernelse af meningsfuldheden, der rammer KSA-studerende, er svært at sige entydigt. Noget kan dog tyde på, at der er risiko for, at KSA-studerende er underlagt et massivt pres både på og udenfor KSA, hvorfor der er øget risiko for mental mistrivsel, og KSA-studerende i den forbindelse skal prioritere, hvad der vælges højest i livet.

Det som ottende informant snakker ind i, da vedkommende vælger at fravælge fritidsaktiviteter, da der på informantens krop erfares et massivt pres og risikoen for mental mistrivsel er til stede

(Informant 8). Andre informanter prioriterer deres tid, ved at prioritere arbejde over studie, eller prioriterer arbejde og studie over venskabelige relationer og andre sociale begivenheder eller nedprioritere forholdet til sin partner mindre. Til spørgsmålet om hvorvidt en informant prioriterer sit parforhold lavere, fordi de har travlt med studie og arbejde kommer følgende svar: *“Ja, men det er ikke fordi vi ikke har det godt, når vi er sammen. Men der er bare meget i forhold til studie, og hun er i gang med at skrive speciale, og ja, så skriver jeg projekter og sådan”* (Informant 3). Noget kan pege i retning af, at for at mindske risikoen for mental mistrivsel og stressrelaterede symptomer, ser nogle af KSA-studerende sig nødsaget til at håndtere presset ved at trække sig fra andre sociale arenaer i deres liv og være opmærksomme på deres prioriteringer af tiden.

Det accelerationsregime Rosa omtaler, kan anskues i forlængelse af rapporten; *Danskernes Sundhed - Den Nationale Sundhedsprofil 2021* (Jensen et. al., 2022). Når blikket rettes mod stigningen i den mentale mistrivsel og udsagn fra informanterne omkring indvirken på deres egne kroppe i præstationskulturen, kan det tolkes til at være en konsekvens af den totalitære tendens i accelerationsregime som Rosa omtaler i hans bog *Fremmedgørelse og acceleration* (Rosa, 2014, s. 71). Den mentale mistrivsel og presset informanterne erfarer, kommer til udtryk gennem stress relaterede symptomer som informant 2 og informant 3 beskriver med manglende appetit, svært ved at fokusere, hjertebanken og opvågninger om natten. Det kan dog ikke anskues så entydigt, hvordan KSA-studerende på egen krop erfarer presset i præstationskulturen. En nuancering til erfaringen af pres kan anes i datamaterialet, hvor en informant beskriver præstationskulturen på en helt anden måde:

“Jeg har taget en beslutning om, at jeg går min vej, jeg observerer præstationssamfundet mere, end at jeg oplever det. Jeg vælger at se bort fra præstationssamfundets krav. (...) Jeg tænkte det her hamsterhjul fører ingen steder, og der er noget der er vigtigere i livet end at følge andre, pres og idéer om hvad det gode liv er” (Informant 4).

Udsagnet vidner om en KSA-studerende, som er bevidst om præstationskulturens indvirkning, og som bevidst har taget en beslutning om ikke at følge præstationssamfundets krav for at opnå det gode liv. Dermed kan noget tyde på, at erfaringerne med præstationskulturen kommer forskelligt til udtryk for vores informanter. Hvor nogle tager det mere ind, og presset kommer til

udtryk i stresslignende symptomer, tager andre en bevidst beslutning om ikke at lade hamsterhjulet diktere livet. Spørgsmålet er, hvorledes det er så nemt at undgå præstationskulturens indvirkning? Det er et perspektiv, vi ikke kommer nærmere ind på, men som kunne være interessant at forfølge.

Kan det forventes, at et universitet nedsætter ambitionsniveauet og det akademiske niveau, så studerende skal præstere mindre for at følge med. Antageligvis ligger problemet i, at universitetsuddannelserne, herunder også KSA, er blevet en masseuddannelse med mulighed for optagelse af de fleste med en adgangsgivende uddannelse. Uden at det på nævneværdig vis indtænkes i læreplaner, semesterbeskrivelser og lærings- og kompetencemål kan vise sig at være problematisk. Af samme årsag har Reformkommissionen som tidligere nævnt set på problematikker, og udgivet første udkast til anbefalinger til nytænkning af universitetssystemet (Reformkommissionen, 2022).

Petersen beskriver en samtidsdiagnose om de betingelser, der er genkendelige af samfundets medlemmer, og som de føler og mærker dagligt (Petersen, 2016, s. 54). Med samtidsdiagnosen bliver vi gjort opmærksom på, at tidens forventninger og krav – altså forestillingen om det ideelle individ er med til at udskille dem, der ikke kan leve op til idealet eller honorere forventningerne (Ibid., s. 123). Netop det berører speciales fjerde informant, idet der aktivt er taget en beslutning om ikke at ville lade præstationssamfundets krav, idealer eller forventninger præge informantens beslutninger i livet. Resultatet af denne beslutning kan medføre en udskillelse, idet der er risiko for at idealerne og forventningerne ikke bliver honoreret af informanten.

Som beskrevet i første analysedel belyser Brinkmann to tendenser, som har indvirkning på mennesket. Hvor første tendens omhandler nye former for ubehag f.eks. stress eller depression (Ibid., s. 48). De nye former for ubehag er ifølge Brinkmann relateret til oplevelsen af ikke at kunne følge med. Den anden tendens omhandler patologisering i samfundet af menneskets gøren. Disse to tendenser forstærker ifølge Brinkmann hinanden (Ibid.). Noget kan pege i retning af, at Brinkmanns to beskrevne tendenser kommer til udtryk gennem KSA-studerendes erfaringer af præstationskulturen på deres egen krop. Dette kan anskues i informanternes beskrivelser af ubehag som kommer til udtryk gennem tegn på stress, som er Brinkmanns første beskrevne tendens.

Formerne for ubehag er relateret til ikke at kunne følge med, hvilket kan tolkes til at være det specialets ottende informant italesætter, ved at se sig nødsaget til at skære ting fra, for at kunne følge med på studiet. Dette peger i retning af, at Brinkmanns tendenser omhandlende nye former for ubehag kommer til udtryk i nogle af informanternes udsagn. Samtidig kommer Brinkmanns anden tendens omhandlende patologisering også til udtryk gennem informanternes ytringer. Det kan anskues i fjerde informants udsagn om ikke at følge *hamsterhjulets forventninger*. Dermed kan det tolkes, at informanten peger på, at der findes patologiseringer i samfundet omkring menneskets gøren ift. pres, forventninger og idéer til, hvad det gode liv er. Forskellen er dog at denne informant ikke vil lade sig præge af patologiseringen, men i stedet gå sine egne veje. Hvorimod det virker til at de øvrige informanter lader sig præge af præstationskulturens patologisering.

Diffuse retningslinjer og karakterer på KSA

Hvilke erfaringer gør KSA-studerende sig mere omkring præstationskulturen, og hvordan mærker de den på egen krop, udover symptomer og andre tegn på mental mistrivsel? Noget som går igen i datamaterialet, og som vi selv har erfaret på KSA er de diffuse retningslinjer, som kommer til udtryk på universitet, og det pres der er i forbindelse med at studere på en uddannelse som KSA. Igen er der en forskel i, hvordan KSA-studerende erfarer retningslinjerne og presset, og hvilken indvirkning de har.

Petersen sætter fokus på, at stigningen i den mentale mistrivsel ikke kan stå alene. Stigningen skal anskues i lyset af bl.a. de politiske-, økonomiske-, sociale-, og kulturelle forhold og strukturer, mennesket skal navigere i (Ibid., s. 47-48). Hvordan kan det anskues i forlængelse af KSA-studerende? Som beskrevet ovenfor, kan der anskues en vis tendens til, at KSA-studerende oplever symptomer eller tegn på mental mistrivsel. Disse tegn og symptomer hos KSA-studerende skal ifølge Petersen anskues i lyset af bl.a. de politiske-, økonomiske-, sociale- og kulturelle forhold og strukturer de navigerer i til dagligt.

KSA-studerende studerer på et universitet, som i høj grad præges af politiske beslutninger. Seneste beslutning er eksempelvis at nedlukke KSA i København. Samtidig går studerende på et studie, hvor der hersker en bestemt kultur, som erfares individuelt blandt KSA-studerende. Der

er på KSA en kultur præget af *ansvar for egen læring* og med principperne om *problembaseret læring (PBL)*, som for nogle studerende er nye at være under. Der er en forventning, til at studerende møder velforberedt og deltager aktivt i forelæsningerne, hvilket vi ligeledes selv har erfaret. Desuden kan det, som nævnt i første analysedel, forventes fra uddannelsens side at de studerende udviser engagement, motivation og fleksibilitet.

Kulturelle strukturer som kan anses som medårsag til stigningen i psykiske lidelser kan f.eks. ses i kulturen blandt studerende, hvor de ofte til tider ubevidst påvirker og presser hinanden. En pressende kultur om høje karakterer er særdeles fremherskende i præstationskulturen, som vi i vores problemfelt fremhævede, med inddragelse af en undersøgelse som belyser, at medicinstuderende beskrev pres og forventninger ift. karakterer (Lindemann, 2017). Det kan overvejes, om denne kultur også erfares af KSA-studerende? En informant beskriver følgende omkring karakterer og præstationskulturen på KSA:

“Det er det studiemiljø der bliver skabt på uddannelse som både kan komme fra studerendes side, men også fra underviserens side, og presset der kommer fra politikere og sådan nogle ting. Men det der med, at der er nogle forventninger (...). Det er sådan de overordnede ting, og så er der det vi gør mellem os selv som studerende. Den måde vi omtaler at få karakter på, eller når noget er godt nok eller når noget ikke er så godt. Jeg har kun fået det her selvom andre kæmper for at få de karakterer, så der bliver også skabt det der pres” (Informant 5).

Informantens udsagn vidner om, at der er et studiemiljø som præges af nogle strukturer fra undervisernes side, samt et erfaret pres fra politisk side. Desuden kan studiemiljøet på KSA også anses som værende påvirket af nogle sociale- og kulturelle forhold, idet informanten beskriver, at miljøet bliver skabt af KSA-studerende imellem. En kultur som informanten erfarer at være præget af, hvordan karaktererne omtales af medstuderende, og som medfører et pres og nogle særlige forventninger. Karakterræset erfares ikke entydigt på KSA som på medicinstudiet, idet andre af specialets informanter ikke erfarer karakter så fremherskende. Specialets tredje informant udtaler følgende til spørgsmålet, om der bliver talt om karakterer på KSA: *Nej, men fællesskabet på studiet er også lidt mærkeligt* (Informant 3). Dette understøtter endnu en informant med ytringer omkring, hvordan karakterer, kultur og om det pres studerende ligger på hinanden på KSA *“Altså vi snakker ikke karakterer, men f.eks. nu her, der er vi gået i gang med*

andet semester opgaver. Folk spørger jo hvor langt man er (...), altså der er bare et pres”

(Informant 6).

Noget kan pege i retning af, at det er individuelt, hvordan KSA-studerende erfarer kulturen og presset på KSA, og hvordan karaktererne italesættes afhængig af studerende, og årgange. Hvor nogle erfarer karaktersnakken som fremherskende, er det ikke lige så tydeligt for andre. Men alligevel tillægger studerende hinanden et pres, ved at have dialogen om hvor langt hinanden er med de respektive opgaver. Hvilket vi også selv erfarer med indeværende speciale, da der altid søges et sammenligningsgrundlag med hinanden.

Udsagnene kan også tyde på, at KSA-studerende helst ikke skal føle sig hæmmet i deres gøren. De skal i stedet hele tiden være klar til at handle og præstere. Det normsæt i præstationsamfundet, hvor der skal handles og præstere, som Petersen og Ehrenberg taler ind i, kan for KSA-studerende anskues på den måde, at de på hvert semester skal efterleve krav og forventninger, der står nedskrevet i f.eks. semesterbeskrivelser og lærings- og kompetencemål. Forventninger som ikke er nedskrevet inden semesterstart er bl.a. undervisernes specifikke krav til deres undervisning. Krav og forventninger som KSA-studerende skal forholde sig til med kort varsel, hvilket for nogle studerende angiveligt kan skabe et pres, da de til tider kun har et par timer til at forholde sig til kravene og fremfinde præstations- og handlingsmønstre til at efterleve. Som KSA-studerende er kravene ikke blevet færre gennem tiden, hvilket vi synliggjorde gennem første analysedel med den udvikling, der er fundet sted på 1,5 år på KSA, med ændringen i andet semesterprojekt. Det peger i retning af, at uddannelsen ligeledes er i acceleration, og de studerende skal præstere og formentlig oplever pres og forventninger som følge deraf.

Som beskrevet i første analysedel bliver kravene omvendt også mere flydende og uklare, hvorfor KSA-studerende skal forsøge at efterleve en masse krav gennem studieordningen, semesterbeskrivelsen og læringsmålene, uden reelt at vide, hvad det er de skal efterleve. Dette kommer til udtryk, da vi selv har en forståelse af, ligesom informanter, at undervisere fortolker kravene og forventningerne i semesterbeskrivelserne vidt forskelligt. Læringsmålene kan anes som noget der er til forhandling, idet de er upræcist formulerede og fortolkes forskelligt af undervisere og studerende. På den måde bliver delen af *ansvar for egen læring* ift., at det forventes, at studerende selv orienterer sig i og finder vej i meget uklare krav og forventninger. KSA virker på flere måder som en flydende verden af krav og forventninger. Dette kan resultere

i, at de studerende bliver usikre på, hvordan kravene opnås, og hvordan de opnår denne selvkontrol og selvansvar for egen læring. Netop det at krav og forventninger er uklare beskriver informanterne uafhængigt af hinanden. Informanterne erfarer generelt diffuse retningslinjer på KSA, grundet manglende stringens mellem retningslinjerne og underviserne imellem, hvilket bliver beskrevet på følgende måde: *“Det bliver lidt indforstået nogle gange fra undervisernes side af”* (Informant 8). Også informant 5 ligger sig tæt op af dette udsagn og sætter ord på denne manglende stringens på følgende måde:

“Der er heller ikke en retning, det kan man se, når man taler med vores medstuderende om en vejleder eller hvordan man har fået feedback eller hvordan eksamen har foregået, så er der simpelthen så stor forskel. Og nogle undervisere vil have at man skriver en opgave på en måde, nogen vil have man gør det på en anden måde. Så er det stadig sådan nogle rammer der er så upræcise, der også gør at det er enorm svært at finde ud af. (...) Jeg mangler denne kontinuerlige igennem det hele, hvor man sådan er okay der er de her rammer, de bliver opfyldt på denne her måde, eller kravene er hvert fald de her ting også skal vi som studerende forholde os til dem og det skal underviserne også. De kan ikke bare gå ind at være sådan, jamen det synes jeg ikke er lige så vigtigt” (Informant 5).

Informant 3 italesætter ligeledes rammerne som misvisende og erfarer, at studerende stresser over det. Omvendt er informanten vant til sådanne rammer, hvor studerende selv skal udfylde rammerne, og det erfarer informanten som værende fint (Informant 3). Syvende informant husker tilbage på første semester og tænkte i den forbindelse, at det var nogle overvældende læringsmål som skulle opfyldes (Informant 7). Petersen benævner, at der i præstationskulturen er tydelige udefrakommende krav og forventninger til den enkelte (Petersen, 2016, s. 54-57). Dette strider mod det informanterne italesætter som de diffuse retningslinjer og krav, der er til KSA-studerende gennem studieordninger, semesterbeskrivelser, lærings- og kompetencemål og underviseres forventninger. Noget kan indikere, at KSA erfares som diffust og svært at navigere i grundet manglende tydelige rammer til de studerende. Derudover er forskellige fortolkninger fra undervisernes side af, hvad der tillægges betydning ligeledes svære at finde sikkerhed i. Det er ikke kun de diffuse retningslinjer, der erfares vanskeligt, det gør også forskellen i de studerende baggrund, ottende informant beskriver dette: *Jeg synes også der er en kæmpe enorm forskel på at komme med en akademisk bachelor og en professionsbachelor, og det bliver der*

ikke taget højde for (Informant 8). Der bliver fra KSA og underviserens side ikke taget højde for de studerendes baggrund, hvilket medfører en forskel i forudsætninger. Dette kan tyde på at der på KSA er forskellige udgangspunkter for at kunne opnå studiets og undervisernes krav og forventninger.

Prioritering af tid

Gennem første analysedel er der sat fokus på, hvordan studerende prioriterer deres tid i en hverdag, hvor alt accelererer hurtigere, og hvor der skal præsteres på flere fronter. Vi har undersøgt, hvordan KSA-studerende vælger at prioritere deres tid til at præstere, og hvor det er vigtigt for dem præstere. Der kan i databehandlingen af interviewene anskues en klar og entydig tendens til at prioritere sin tid. Særligt arbejdet og studiet er de elementer, som KSA-studerende vægter højest. Det sætter bl.a. specialets anden informant ord på:

“Hvis jeg ligesom skal rangere det, så oplever jeg det er mere arbejdet, også ja så kommer arbejdet, studiet også det private. Men nogle gange, så kan det skifte. Hvis der er en eksamensperiode, så er det ligesom studiet der er øverst ikke” (Informant 2).

Informanterne erfarede prioritering af tiden som værende dilemmafyldt, idet de ser sig nødsaget til at gå på kompromis med ting i deres hverdag, som ellers findes værdifuldt (Informant 5). Hvorfor prioriterer KSA-studerende ikke det som de finder mest værdifuldt som f.eks. familiære- og venskabelige relationer? Vi havde på forhånd en forforståelse af, at det som vægtes højest, var familie, hvilket vi også selv vil prioritere, hvis vi så os nødsaget til at vælge. Det er dog ikke det som kommer frem gennem databehandlingen af interviewene.

Hvordan KSA-studerende prioriterer deres tid, kan skyldes de fremtrædende konkurrencelogikker, som tegner et billede af, hvad der er acceptabelt, og hvad der anses som uacceptabelt. Det kan pege i retning af at KSA-studerende formentlig prioriterer det, som de *tror* er det mest acceptable for at opnå samfundets omfavnelser og den gensidige anerkendelse (Juul, 2017, s. 51). Dette kan ligeledes pege i retning af, at KSA-studerende bliver pressede af forvirringen omkring, hvad de bør og ikke bør prioritere. Ydermere indikerer det et pres på den studerende om, hvordan han eller hun skal opnå anerkendelsen i deres valg. Det kan tyde på, med inddragelse af Juuls perspektiv, at der er anerkendelsesbetingelser og frihed for KSA-

studerende til at vælge det de ønsker, men samtidig er det en frihed og en anerkendelsesbetingelse der er betinget af, at prioritere rigtigt for at opnå den gensidig anerkendelse (Ibid., s. 52).

Er det muligt at opnå fuld gensidig anerkendelse på alle fronter i et menneskes hverdagsliv? Specialets anden informant ytrer, hvordan informanten har valgt at prioritere en aften på sofaen, frem for at være ude med vennegruppen. Dette medførte at vennegruppen fremadrettet ikke altid inviterede informanten med til sociale begivenheder og sammenkomster, idet vennegruppen gang på gang havde erfaret at få et nej fra informanten (Informant 2). Det kan pege i to forskellige retninger: 1) at vennegruppen ikke ser informantens prioritering som acceptabel, og informanten i stedet burde deltage. 2) at det vigtigste sted for informanten at leve op til forventningerne er fra informantens kæreste og familie, fremfor vennegruppen.

Et eksempel med vores egne erfaringer ift. social delagtiggørelse på KSA, hvor vi selv særligt har mærket eksekveringen på uddannelsen. Studerende på vores hold har en stor geografisk spredning i landet, og vi bor også selv vest for Storebæltsbroen, hvilket selvsagt gør vi ikke kan mødes impulsivt op til sociale arrangementer. Covid-19 har på ingen måde gjort det sociale nemmere, og har ydermere gjort at, der kun har været tre større sociale arrangementer på uddannelsen i vores tid. Vi har kun deltaget i et arrangement grundet geografisk afstand, hvorfor vi på egen krop har mærket at blive ekskluderes fra fællesskabet, både i form af ikke at blive inviteret yderligere, samt have en meget lille omgangskreds på studiet. Samlet kan det tyde på i vores eget tilfælde, at vi ikke har levet op til forventningerne og prioriteret anderledes, hvorfor vi angiveligt er blevet mindre anerkendt og dermed sanktioneret ved ikke at blive inviteret til mere. Andre eksempler på denne bevidste prioritering i, hvad der er vigtigst, italesætter flere af vores informanter, en informant beskriver det på følgende måde:

“Hver gang jeg er på arbejde, har jeg en følelse af at jeg burde læse, og hver gang jeg f.eks. tager en fridag, så har jeg en følelse af at jeg enten burde arbejde eller studere. Så der er hele tiden denne der veksel skål i mellem at sige at nogle gange prioriterer jeg arbejdet over studiet fordi det er nødvendigt for mig ellers har jeg ikke råd til at” (Informant 5).

Det tyder på, at vi lever i et samfund, hvor det er nødvendigt at være bevidst om sine prioriteter, men at man på trods af sine prioriteringer alligevel har en følelse af, at man burde gøre noget

andet. Dette trækker tråde til Rosas social acceleration, og hans underkategori *acceleration af livets tempo* (Rosa, 2014, s. 26). Uanset hvor meget KSA-studerende skynder sig og foretager sig er de i konstant tidsnød, fordi de også burde gøre noget andet og gøre mere (Ibid.).

Det virker til gennem databehandlingen, at informanterne konstant har mange bolde i luften, og de har svært ved at navigere i disse bolde. Både studiejob, studie, træning, sociale- og virtuelle fællesskaber og familie er elementer, som de kontinuerligt skal forholde sig til, og navigere imellem. Alle disse forhold, mange bolde i luften og denne navigering har vi selv erfaret gennem vores studietid på KSA, idet størstedelen af vores medstuderende har et studiejob ved siden af studiet, nogle har sågar et fuldtidsjob. Dette kan anskues i forlængelse af Rosas begreb om livets tempo, da KSA-studerende netop forsøger at have flere bolde i luften på sammen tid, for at nå mest muligt på kortest tid (Ibid.).

Disse mange bolde i luften kommer særligt til udtryk ved vores ottende interview, da informanten fortæller om en episode, hvor det for alvor gik op for informanten, at prioriteringerne var helt forkerte. Informanten fortæller, at sønnen netop er blevet udskrevet fra hospitalet og informanten sidder midt i et teams møde, hvor sønnen kommer og er ked af det. Hvortil informanten siger til sønnen, at han simpelthen må vente, fordi informanten skal være færdig med sin opgave. Idet sønnen går op på sit værelse, går det op for informanten, hvilken prioritering der er ved at blive foretaget. Informanten tænker ved sig selv, hvad er det vigtigste, og i det øjeblik besluttede informanten sig for at stoppe på KSA (Informant 8). Det vidner om, at vi lever i et samfund, hvor vi som mennesker prioriterer studiet og arbejdet over meget andet, fordi det er det som forventes af os.

At vi som mennesker skal nå rigtig langt ud, og ofte på bekostning af andre eller os selv, før vi får øjnene op for, at der er noget galt. Først i det øjeblik når det nærmest er for sent, begynder vi at prioritere anderledes. Netop det vidner udsagnet fra ottende informant om. Vi ved reelt ikke, hvordan vi selv vil reagere. Alligevel har vi en forforståelse af, at vi selv vil nedprioritere studiet og vægte vores familie og eget helbred først. Om det reelt er det som vil ske, ved vi i bund og grund ikke. Et eksempel på det, er at vi trods egne mentale udfordringer og en familieførøgelse på andet semester ikke fandt det nødvendigt at sætte studiet på pause for en stund. Spørgsmålet er, om det er fordi, vi ikke har været pressede nok, eller om det er fordi vi prioriterer som vores

medstuderende med studiets betydning. Det er ikke det eneste tilfælde, hvor studiet og arbejdet fylder mest. Specialets tredje informant fortæller, at hvis informanten føler sig presset eller stresset på studiet eller arbejdet, så er der en tendens til at nedprioritere venskaber, for at få det andet til at køre (Informant 3). Direkte adspurgt til vores sjette informant, om studiet og arbejdet er det vigtigste, og at venner er tredje prioritet, svarer informanten: *”Ja, det er sådan det bliver, i virkeligheden vil man jo ønske det ikke var sådan, men ja det er sådan det ligger”* (Informant 6).

Der er skræmmende, at vi lever i et samfund, hvor vi finder det nødvendigt at nedprioritere både familiære- og venskabelige relationer, for at kunne leve op til præstationssamfundets krav om konkurrencedygtig og opnåelse af den gensidige anerkendelse fra samfundets side (Juul, 2017). Det kan også tyde på, at KSA-studerende mærker de totalitære tendenser i deres liv og på egen krop i accelerationsregimet (Rosa, 2014). Da det er umuligt for dem at undgå mindre ret til frie handlinger, idet forventninger og krav fra f.eks. studiet og arbejdet fylder så meget, at de er svære at nedkæmpe og undgå. Noget tyder derfor på, at livet med ret til fri vilje og frie handlinger står i skyggen af det hastighedspressede er underlagt (Ibid., s. 71).

Alt kan gøres bedre

På KSA har de studerende som tidligere nævnt erfaret diffuse retningslinjer og udefrakommende krav og forventninger. De tydelige udefrakommende krav som vi selv har erfaret på KSA, er at vi skal møde op til forelæsningsne, være velforberedte og være aktive deltagende, for at få det bedst mulige udbytte fra forelæsningsne. Vi har også selv erfaret, at nogle undervisere heller ikke er blege for at sende mails ud til studerende inden undervisning, hvor de understreger deres forventning om velforberedte studerende. Det er bemærkelsesværdigt, at det er nødvendigt at sende mails, da det for os at se bør være en selvfølge, at de studerende er forberedte.

Underviserne handler formentlig på denne måde, da de har erfaret uforberedte studerende, hvilket angiveligt hæmmer undervisningen og undervisningsudbyttet. Det kan pege i retning af, at undervisere dermed er med til at præge erfaringen, om at der altid er noget som kan gøres endnu mere. Altså at studerende altid kan forberede sig lidt mere, end hvad der er blevet gjort og på den måde er undervisere med til at skabe en præstationskultur på KSA. Det er dog ikke kun på studiet, at der erfares, at noget kan gøres bedre. Vores femte informant påpeger følgende:

“Hvis jeg sidder på sofaen en aften og det er enormt hyggeligt for mig, men man så åbner sine sociale medier og ser alle andre har været ude at spise, eller oppe at træne eller nu har nogen gjort et eller andet, så kan jeg godt blive ramt af denne der ej jeg burde også. Jeg burde lade hver med at sidde her på sofaen, så burde jeg gå op at træne eller burde gå denne der tur eller jeg burde læse. Der er altid noget man kan gøre i forhold til sit studie. ”Jeg burde” kommer, når man åbner sine sociale medier, den kommer i skolen og så også på den private front (...). Så det kan komme mange steder fra” (Informant 5).

Noget tyder på, at det ikke kun er på KSA, der er noget som burde gøres bedre, det er i alle facetter af livet for KSA-studerende. Der er med præstationssamfundet skabt en kultur, som påvirker alle dele i ens liv. Det kan pege i retning af, at KSA-studerende generelt er i konstant fare for at opleve den eksistentielle usikkerhed, som Juul omtaler, når anerkendelsesidealet hele tiden kan opnås endnu bedre i Selvets Kultur (Juul, 2017). Anerkendelsen kan som tidligere nævnt anskues, som menneskets grundlæggende behov. KSA-studerende jagter i præstationskulturen anerkendelse og egne forventninger. Dermed kan noget tyde på, når informanten bruger betegnelsen burde, at årsagen er, at informanten har en forventning til sig selv om at gøre som andre gør, for også at kunne jage anerkendelse og præstation både på og udenfor universitet.

Håndteringsstrategier for KSA-studerende

Vi har indtil nu haft opmærksomheden rettet mod, hvordan presset erfares af KSA-studerende. Nu rettes opmærksomheden mod, hvordan det erfarede pres håndteres.

Ud fra databearbejdningen kan der overordnet identificeres fire ret ens måder, hvorpå KSA-studerende håndterer presset i præstationskulturen; *selvrefleksion, udefrakommende hjælp, at trække sig og familiens betydning*. En informant fortæller følgende om udefrakommende hjælp:

“Jeg kan virkelig køre mig selv helt op. For nu er jeg der, hvor jeg faktisk skal til psykolog i morgen, fordi jeg bliver nødt til at finde ud af, hvordan jeg håndterer det her, fordi det bare er blevet for meget” (Informant 8).

Udefrakommende hjælp i form af psykolog kan tyde på en håndteringsstrategi, som informanten finder nødvendigt at anvende, for at håndtere presset som erfares, idet det hele er blevet for meget. Informanten beskriver senere i interviewet ligeledes, at en finger på tastaturet medfører gråd, hvorfor informanten ser sig nødsaget til at gøre noget. Dette er ikke den eneste af vores informanter, der finder psykologhjælp som en nødvendighed for at klare presset. En anden informant har gået til psykolog i flere år, for at hun kan håndtere det pres og de forventninger, der er:

“Jeg har enormt travlt på mit arbejde, og jeg kunne mærke at jeg havde sådan en masse mærkelige symptomer, som jeg ikke har prøvet før. Sådan noget med ikke at have så meget appetit, have svært ved at fokusere, og når jeg vågnede om natten og ikke kunne sove, det første jeg tænkte på det var også bare at jeg kunne arbejde. Denne her liste tog jeg så med til min psykolog, og sagde ved du hvorfor jeg har det sådan her, og der sagde hun at hvis jeg ikke slappede lidt af så kunne jeg godt ende med at blive stresset” (Informant 3).

Informanten oplever ifølge psykologen tegn på stress. Disse kan anskues ud fra oplevelsen af koncentrationsbesvær, manglende appetit og søvn problematikker. Disse symptomer på stress stemmer overens med psykiatrifondens beskrivelse af symptomer (Psykiatrifonden A, u.d.). Ifølge psykiatrifonden er manglende appetit, søvn problematikker og koncentrationsbesvær også tegn som kan anskues at have sammenhæng til depression (Psykiatrifonden B, u.d.). Noget kan dermed pege i retning af, at KSA-studerende også er med i statistikken omkring den øgede mistrivsel, der ses særligt blandt unge i Danmark. Informanten får i forbindelse med symptomerne af vide, at informanten skal slappe af. Videre i interviewet bliver der spurgt ind til, om informanten har taget det til sig og slapper mere af. Til dette spørgsmål ytrer informanten følgende:

“Ja, det har jeg meget. Og jeg har ligesom også lavet en regel med hende om at, f.eks. til hver forelæsning der er der mindst en tekst jeg ikke må læse, fordi ellers går jeg alt for meget op i at få læst det hele og få taget noter og sådan. Så jeg tror også at jeg er blevet nødt til at sætte sådan nogle benspænd for mig” (Informant 3).

Informanten ser sig nødsaget til i forlængelse af psykologsamtalerne at sætte benspænd for sig selv, for at kunne håndtere presset og passe på sig selv. Det tyder på, at der med præstationskulturen følger en række forventninger til studerende på KSA, om at være velforberedt til forelæsningerne. En forventning informanten ser sig tvunget til, ikke at leve op til, for at kunne passe på sig selv.

Petersen anvender begrebet om vedvarende aktivitet, netop til at beskrive hvordan mennesket skal præstere i præstationssamfundet. Det kan pege i retning af, at hvis KSA-studerende ikke formår at leve op til denne vedvarende aktivitet, risikerer KSA-studerende at gå i stå og komme bagud og dermed blive en af taberne (Petersen, 2016, s. 70-75). Der kan argumenteres for, at ved at informanten anvender håndteringsstrategien om at lave benspænd for sig selv ift. studierelaterede aktiviteter, risikerer informanten at komme bagud med læringen og pensumlitteratur, og dermed vil informanten ifølge Petersen, kunne anskues som en af taberne.

Et andet perspektiv der her også kan lægges på informantens håndteringsstrategi omkring benspænd, er Rosas efterlevelse af accelerationssamfundets krav. Der kan argumenteres for, at informanten ikke lever op til kravene der stilles, hvorfor informanten ifølge Rosa risikerer at blive en af konkurrencestatens tabere, hvilket kan resultere i social fremmedgørelse som hindrer selvrealisering til det gode liv (Rosa, 2014, s. 120). Informanten risikerer at sakke bagud og blive hæmmet, handlingslammet og usikker på de krav som informanten bør opfylde. Spørgsmålet er, om informanten anvender håndteringsstrategien med at lave benspænd for sig selv, for netop at blive bedre til selvrealiseringen og finde frem til det gode liv. Måden at håndtere kravene på, kan også have sammenhæng til den klassiske 12-talspige-kultur, som er særdeles fremherskende. Måske er det netop et eksempel på at prøve at gøre op med den pligttopfyldende 12-tals boks.

Forældrene kan fungere som håndteringsstrategi

Undersøgelsen *Danske forældres uddannelsesforventninger* foretaget af VIVE viser, hvorledes forældre naturligt tager præstationskulturens forventninger til unge mennesker til sig. Ligeledes peger undersøgelsen på en sammenhæng mellem, at den socioøkonomiske- og kulturelle baggrund angiveligt har betydning for, hvordan den unge navigerer i valg under pres, og hvordan den unges selvforhold påvirkes af forældres anerkendelse (Thomsen et. al., 2020). Uanset forældrenes socioøkonomiske- og kulturelle baggrund findes der en fællesnævner for alle

forældrene. Alle forældre ønsker selvsagt, at deres børn vælger en uddannelse efter interesse (Ibid., s. 34).

Har forældrenes uddannelsesbaggrund, og KSA-studerendes forhold til deres familie en særlig betydning for KSA-studerendes håndtering af presset i præstationskulturen? Undersøgelsen fra VIVE kan på nogle områder lægges over på KSA-studerende faktiske erfaringer med håndteringen af presset, og forældrenes betydning for håndteringen af dette. Der kan dog ikke findes en endegyldig sammenhæng mellem forældrene og KSA-studerendes håndtering, idet der berettes om vidt forskellige forhold til deres forældre, samt forældrenes indvirkning på uddannelsesvalg og valg generelt i deres liv. Størstedelen af informanterne beretter dog om en god relation til deres forældre, og at deres forældre støtter dem i deres valg, som undersøgelsen af VIVE påpeger.

Dog oplever ingen af informanterne, at deres forældre har præget deres uddannelsesvalg. Kun én informant beretter om en mindre god relation til informantens forældre, hvor informanten oplever støtte af forældrene, men at forældrene samtidig ikke helt har forståelse for, hvad det er informanten laver (Informant 1). Videre i interviewet beskriver informanten til spørgsmålet omkring det at skulle navigere på egen hånd, at informanten ikke har haft hjælp fra sine forældre, idet de heller ikke selv har haft midlerne til det. Informanten siger ydermere, at det er ganske rigtigt det med selv at skulle navigere i det hele fra bunden af, og at det samtidig har været svært. Desuden kunne informanten godt have været interesseret i hjælp, for at kunne navigere i hele uddannelses- og universitetssystemet forventninger og krav (Informant 1). Det bevidner, at forældre trods manglende akademisk uddannelse har sammenhæng til undersøgelsen udarbejdet af VIVE, idet forældre ønsker det bedste for deres børn, og de blot skal vælge det, som de har interesse indenfor. Så selvom forældre på tværs af interviewene ikke har akademisk uddannelse, så er det gennemgående at forældrene hjælper, hvor de kan, og er der med moralsk opbakning. Flere af informanterne, anvender forældrene til at snakke med omkring uddannelsen, og det pres der erfares i deres liv. Dermed kan noget tyde på, at en håndteringsstrategi for KSA-studerende er at bruge deres forældre til at komme ud med det som fylder i deres liv, herunder også præstationskulturens pres. Noget kan også pege i retning af at relationen til forældre har betydning for, hvorvidt KSA-studerende bruger deres forældre som håndteringsstrategi.

Opsummering

I analysen er vi gået skridtet dybere, og har undersøgt hvordan en specifik uddannelse med KSA-studerende erfarer præstationskulturen på deres egen krop, både på og udenfor universitet. Ydermere hvilke håndteringsstrategier KSA-studerende har. Der er anvendt de sociologiske perspektiver fra første analysedel, samt trukket på KSA-studerendes egne erfaringer gennem afholdte interviews. Noget tyder på, at KSA-studerendes egne erfaringer, trækker tråde til de sociologiske perspektiver bl.a. om præstationskulturen, acceleration og uopnåelige idealer. For de studerende erfares krav og idealer som både uopnåelige og diffuse. KSA-studerende erfarer præstationskulturen på forskellig vis. Nogle oplever stress relaterede symptomer i form af maveproblemer, koncentrationsbesvær og hjertebanken. Andre har erfaret, at de er nødsaget til at prioritere, hvor de ønsker at søge anerkendelse i deres efterlevelse af krav og forventninger. Håndteringsstrategier KSA-studerende anvender tyder på at være udefrakommende hjælp i form af bl.a. psykolog. Ydermere er det at trække sig fra fællesskaber, og at familien har en betydning for håndteringen.

Diskussion – Konsekvenser af præstationskulturen

Ud fra ovenstående to analysedele vil følgende afsnit udarbejdes som en diskussion centreret om de konsekvenser, der er resultat af præstationskulturen på individ- og samfundsniveau, hvilket svarer på sidste del af specialets problemformulering omhandlende konsekvenser som resultat af præstationskulturen. Ydermere vil vi diskutere konsekvensernes betydning for det sociale arbejdes felt med inddragelse af varierede perspektiver.

Konsekvenser for studerende i præstationskulturen kommer tydeligvis til udtryk ved f.eks. depressions- og stressrelaterede symptomer, ængstelighed og social isolation, i kampen for at leve op til kravene på særligt studiet og i arbejdsmæssige sammenhænge. Vi har hovedsageligt fokuseret på, præstationskulturens fysiske udtryk på KSA-studerende som resultat af pres og forventninger både på og udenfor universitet.

Overordnet tolker vi, ud fra vores datamateriale at KSA-studerende i mindre grad mistrives baseret på informanternes ytringer og erfaringer. Altså mistrives mindre sammenlignet med øvrige unge, der oplever udfordringer som f.eks. diagnoser, skolevægning og ensomhed. Hvem der er mest og mindst udsat kan være omfangsrigt at diskutere, da det er menneskets individuelle opfattelse af problemet, der er i spil. Det kan debatteres, om KSA-studerendes erfaringer af pres og forventninger i præstationskulturen - både på og udenfor universitet omhandler klassisk udsathed eller om der snarere er tale om en ny form for udsathed (Görlich et. al., 2019).

Ifølge Hartmut Rosa har der været en forøgelse af samfundets hastighed, hvor alting går hurtigere. Flere oplever, at tiden løber fra dem, og forventninger fylder mere end, hvad de kan nå at realisere. En medfølger af dette, er den neoliberalistiske konkurrencelogik (Rosa, 2014). Globaliseringen har skabt en international konkurrence, hvor der udover almindelige produkter, samtidig handles med arbejdskraft, viden og teknologier. Det er muligvis det Regeringen prøver at formidle i *Danmark kan mere I* (Regeringen, 2021). Danskerne er nødt til at være førende inden for uddannelse, da det er den eneste mulighed, der er for at kunne være med i konkurrencen, hvorfor meget er overladt til den yngre generation, og det er dette pres og disse forventninger som mærkes. Det kan debatteres, om konkurrencelogikkerne er blevet implementeret i det danske universitetssystem, hvor der er blevet indført konkurrenceforstærkende politiske tiltag, omkring hvorledes de uddannelsesdygtige hurtigst muligt gennemfører en uddannelse, og er klar til arbejdsmarked. Politiske tiltag som bl.a.

kommer til udtryk gennem Fremdriftsreformen og med Reformkommission som blev nedsat i 2020, med netop udgivne anbefalinger til Regeringen omkring en mulig omlægning af bl.a. kandidatuddannelser og SU (Reformkommissionen, 2022).

Vi har tidligere beskrevet, hvordan KSA-studerende prægnes af principperne bag *ansvar for egen læring* og *problembaseret læring*. Det er dog bemærkelsesværdigt, hvorledes nogle informanter forstår ansvar for egen læring. De vil hellere opgaveudsætte end at overholde studiets deadline (Informant 1). Eller som informant 3 gjorde i forbindelse med forberedelsen til forelæsningerne, lavede benspænd for sig selv, ved ikke at læse hele pensum. Opgaveudsættelsen og benspændene vil med afsæt i sociologiske perspektiver formentlig ende i flere udsættelser og benspænd, hvilket kan resultere i at komme bagud, og studerende vil anses som taberne, idet accelerationssamfundets krav ikke kan efterleves (Rosa, 2014, s. 120).

Med dette perspektiv virker det fordelagtigt, at der som udgangspunkt højst er tre eksamensforsøg pr. eksamen. *Ansvar for egen læring* fordrejes og fortolkes forskelligt af både studerende og undervisere, hvilket kan virke problematisk, da konsekvensen bliver grobund for uendelige misforståelser og uopnåelige diffuse retningslinjer. Ydermere kan konsekvenserne for samfundet blive, at universitetsstuderende sent eller slet ikke formår at uddanne sig og indgå på arbejdsmarkedet, som Regeringen fremlægger ønsker om (Regeringen, 2021, s. 7). Om der er tale om en konsekvens blot for universitetet, når der er frafald fra uddannelserne, eller om konsekvenserne også kan anskues i et større samfundsmæssigt sigte, må debatteres en anden gang.

En ting er dog sikkert. Frafald får betydning for Regeringens ønske om konkurrencedygtige studerende, ydermere deres ønsker og forhåbninger til den yngre generation (Ibid.). Måske syner en frafaldsprocent på henholdsvis 8 pct. og 13 pct. på KSA for årgang 2020 i henholdsvis Aalborg og København ikke af meget (Mailkorrespondance, 2022a). Problematikken er vel, at KSA med stor sandsynlighed ikke er den eneste universitetsuddannelse, der er frafald på. Hvis vi ser på årsagerne til frafald på KSA som bl.a. omhandler, at uddannelsen ikke lever op til de studerendes forventninger (Mailkorrespondance, 2022b), og sammenholder vi det med vores indsamlede datamateriale, er det ikke overraskende, at frafald finder sted. Det kan diskuteres, om årsagen til frafald har sammenhæng til de diffuse retningslinjer, krav og forventninger både i

studieordninger, semesterbeskrivelser, og i lærings- og kompetencemålene. Hvis det er tilfældet, bør institutionen forholde sig til det inden studiestart, hvis konsekvensen bliver frafald, når studerendes forventninger ikke stemmer overens med KSA og undervisernes.

KSA-studerende beretter om uhåndterligt pres i deres liv, hvilket medfører mistrivsel, hvor konsekvensen bl.a. kommer til udtryk i studieovervejelser, som resultat af for mange og for store forventninger til den enkelte. Dette må kunne skabe bange anelser blandt samfundet. Hvis samfundets fremtid finder forventninger i fritidslivet vigtigere end uddannelse og arbejde, hvor skal Danmark så ende i den globale konkurrence? I bogen *Ny udsathed i ungdomslivet* beskrives det, at vi som samfund står i en situation, hvor vi er ved at miste grebet om unge, som i stigende grad marginaliseres, og snubler gennem livet (Görlich et. al., 2019, s. 17-18).

Desuden er der en udbredt tendens til, at særligt unge mistrives i kampen for at holde sig på benene i præstationssamfundet (Ibid.). KSA-studerende citeres for denne følelse, når de har svært ved at finde fodfæste i krav, både på og udenfor studiet, trods de ud fra deres interviews ikke er de mest udsatte i Danmark, da de for os at se virker velfungerende. Marginalisering som konsekvens af præstationskulturen virker til at være noget KSA-studerende kæmper imod, og i stedet higer efter at opnå den gensidige anerkendelse, der er med til at skabe et positivt selvbillede ifølge Søren Juul (Juul, 2017, s. 51).

For vores lille case studie virker arbejdet og KSA som det vigtigste at opnå anerkendelse inden for, og konsekvenser af manglende efterlevelse af krav uden for universitetet virker som mindre essentielle. Alligevel virker de til at befinde sig i udsatte positioner, når de oplever ubehageligt pres i forsøget på at følge krav i alle livets henseender. Spørgsmålet er, hvordan udsathed skal forstås, og kan vi overhovedet påstå, at KSA-studerende befinder sig i en udsat position? Det er svært at udtale sig om andre, da mental mistrivsel kan være svært at få øje på, og nogle individer formår på trods af psykiske lidelser at gennemføre krævende uddannelser.

Begrebet udsathed kan forstås som kontinuerlige, dynamiske og komplekse processer, der finder sted i samspillet mellem den enkelte og dens omgivelser, samt den samfundsmæssige udvikling og gældende konjunkturer. For at forstå udsathed skal både det individuelle perspektiv og de omkringliggende omgivelser inddrages. Ydermere er det værd at bemærke, at individet kan

bevæge sig ud og ind i udsathed og påvirkes i forskelligt omfang (Görlich et. al., 2019, s. 19-20). Unge under uddannelse der oplever mental mistrivsel under registerniveau, kan anskues at befinde sig i en gråzone mellem klassisk udsathed og en gængs ungdommelig ustabil periode i livet (Ibid., s. 25). KSA-studerende kan anskues at befinde sig i gråzonen i pressede og kravfyldte perioder, men det er svært at spå om, hvilken retning de bevæger sig, alt efter hvordan pres og krav er på et givet tidspunkt, samt hvor modstandsdygtig den enkelte studerende er.

Det massive pres og de uklare krav i universitetssystemet og generelt i livet vidner om, at den nye udsathed er et socialt fænomen som stadig bliver mere dominerende i vores nuværende samfund. Klassisk udsathed, som er velbeskrevet i sociologien, centrerer sig bl.a. om fattigdom og manglende uddannelse med risiko for arbejdsløshed (Katznelson et. al., 2021, s. 86). Klassisk udsathed kan i præstationskulturen anses til ikke at omfavne alle i mental mistrivsel, idet individer der hverken lever i socialt udsatte familier, i fattigdom eller mangler uddannelse og arbejde sagtens kan karakteriseres som udsatte grundet mistrivsel. Her kommer ny udsathed i spil, hvor universitetsstuderende som konsekvens af det massive pres og forventninger i præstationskulturen rammes af mental mistrivsel i form af stress, pres, angst og depression, hvilket kan anes i forlængelse af rapporten *Danskernes sundhed - Den Nationale Sundhedsprofil 2021*, hvor det statistisk er dokumenteret, at særligt 16-34-årige oplever ringere mentalt trivsel (Jensen et. al., 2022, s. 30).

Hvis en dominerende konsekvens i præstationskulturen er et stigende antal særligt unge i mental mistrivsel på trods af, at flere unge uddanner sig længere og bedre, hvilket sikrer dem et liv på arbejdsmarkedet, hvor der er lille risiko for fattigdom. Hvilke konsekvenser kan så forventes ved dårligere stillede unge med udfordringer som mental mistrivsel som bl.a. kan komme til udtryk i f.eks. diagnoser og ensomhed som resultat af mistrivsel? Det virker selvmodsigende, at de elementer som fører til klassisk udsathed, er vi som samfund bevidste om, men samtidig er der stadig flere som bliver dårligere og befinder sig i en gråzone, hvilket kan diskuteres at være et tegn på den nye form for udsathed (Görlich et. al., 2019). Hvordan skal samfundet og i særdeleshed det sociale arbejdes felt agere i denne gråzone, hvor stadig flere får det dårligere, og nye former for udsathed er i fremdrift?

I specialet er det gentagne gange fremhævet, at unge får det dårligere med bl.a. stress og depression, som er så udbredte lidelser, at det netop er blevet nogle af de moderne tiders

folkesygdom i samfundet (Juul, 2017, s. 99-100). Alain Ehrenberg har i sin forskning fokus på, hvordan jagten på anerkendelse og selvrealisering kan medføre handlingslammelse, udmattelse, depression og individuelle lidelser (Juul, 2010, s. 613). Samfundet udvikles på den måde, at anerkendelse og selvrealisering er alles individuelle uendelige kamp. Den kæmpes oftest i sociale fællesskaber, da der er denne tidligere nævnte sociale afhængighed, om man ønsker det eller ej (Juul, 2017, s. 52). Denne evige kamp må siges at være hård, uanset hvor stærk man er, hvilket kan blive årsag til denne handlingslammelse og depression, som Ehrenberg omtaler. Ehrenberg har i flere af sine værker interesseret sig for udviklingen i samfundets regel- og værdisæt, og hvordan de påvirker individer (Ehrenberg, 2010, s. 17). I dag er det minimalt, hvad der er forbudt, men derimod meget som skal efterleves i påbudssamfundet, som Ehrenberg også betegner præstations- og handlingskultur for at gøre sig fortjent til anerkendelse, selvrealisering og succes (Ibid., s. 354). I denne transformation af normer bliver konsekvensen, at ansvaret flyttes, hvorfor det udover at ligge ved individet selv, nu også ligger i et kollektivt netværk (Ibid., s. 21-29). Det kan diskuteres, hvor ansvaret reelt befinder sig, da det hele virker modsigende. Det er ens eget ansvar at opnå det gode liv, men samtidig er ansvaret også i det kollektive netværk, og slutteligt bærer samfundet også ansvaret for, at alle har det godt, idet vi har valgt at gøre meget for at skabe et solidt velfærdssamfund, hvor alle bliver taget hånd om gennem flexicuritysystemet.

At unge mistrives som konsekvens af præstationskulturen, bliver de ofte stillet til ansvar for som eneansvarlig, men er det vitterlig deres ansvar som enkelt individ, når det er hele samfundet der er med til at skabe denne præstationskultur, som de unge lider under? Vores informanter har erfaret det præstationspres og de forventningskrav, der er frembrusende i præstationskulturen, og ytrer det som overvældende, dominerende, forvirrende og dilemmafyldt at leve i. Dog er ingen af vores informanter inde i det psykiatriske- og kommunale system grundet psykiske lidelser, hvorfor vi formoder, at vi har talt med "de mindre pressede" KSA-studerende. Der er flere studerende som tilbringer mere tid på psykiatriske afdelinger end i eget hjem, hvorfra de gennemfører deres uddannelse. Dette fører os tilbage til den nye udsathed, hvor de unge er dygtige studerende, som efterlever samfundets forventning om uddannelse og dermed bidrager til den globale konkurrence. Alligevel har de det så skidt, at de bruger ressourcer på bare at stå oprejst og gennemføre deres uddannelse. Med den konsekvens at universitetsstuderendes mentale trivsel bliver dårligere, men i det mindste tager de sig da en uddannelse.

Ønsket om dygtiggørelse og problematikken i mental mistrivsel er blevet drøftet flere gange på politisk niveau og i den offentlige debat, særligt på folkeskole- og gymnasieområdet har debatten fundet sted. Spørgsmålet er, hvorfor det er udfordrende at ændre kurs, samt sætte fokus på universitet, når problematikken er så fremherskende. Det kan diskuteres, om vi er så indgroede i denne famøse præstationskultur, at det er svært at ændre, og om vi er nødsaget til at indse, at vores samfund er sådan indrettet, at nogle risikerer at blive hårdere ramt end andre, og dermed ender som tabere i denne præstationsorienterede kultur (Rosa, 2014, s. 120). Hvilket får den konsekvens, at det resulterer i social fremmedgørelse og hindre individets mulighed for selvrealisering af det gode liv (Ibid.).

Det virker selvmodsiggende, at der fra politisk side bliver gjort opmærksom på vigtigheden i, at unge bliver flittigere og uddanner sig relevant og bidrager til samfundet, og der rammeændres, således de unge snart ikke har andet valg end at tage en uddannelse i en hastig fart. Dette kan både ses i: bestemt antal eksamensforsøg, maks. længde for SU og hurtigstartsbonus. På den anden side er politikere vidner til, at mistrivlsen stiger. I sundhedsreformen fra 2022 ytres der, at de politikere skylder den unge generation at gøre en indsats for at sætte ind overfor samfundsproblemet: mental- og fysisk mistrivsel (Sundhedsministeriet, 2022). Fra politisk side vælges der at række ud efter fællesskaber, hvor unge kommer i bevægelse, da trivlsen styrkes gennem bevægelse og sunde fællesskaber (Ibid.). Væsentligt at bemærke er, at de gerne vil høre de unges stemmer i denne sag, for hvad er deres ønske mon til mindre mental mistrivsel? Kan fysisk aktivitet være en dominerende faktor i vejen til faldende mental mistrivsel, vi har svært ved at tro det. Det er en faktor til, at få luft til hjernen, således den studerende atter kan koncentrere sig om studiet, men er det virkelig en faktor som kan få studerende til at føle sig mindre pressede i uddannelsessystemet, herunder med vores fokus på universitetet? Kravene ændrer sig ikke, når de studerende har endt deres fysiske gøren.

I 2019 blev der afsat 25 mio. til at styrke trivlsen på videregående uddannelser gennem pilotprojekter defineret af den pågældende institution (Uddannelses- og forskningsministeriet, 2019). Et pilotprojekt blev foretaget af Kemisk Institut på KU, hvor deres trivselstiltag bl.a. er morgenmadsgrupper, hvor studerende, vejledere og undervisere udveksler råd til sociale og faglige udfordringer (Ibid.). Flere studerende beretter om bedre trivsel som resultat af det

fællesskab, hvor der er plads til at være sårbare, opleve nærvær og afslappethed. På KSA oplevede vi, sammen med flere af vores medstuderende ligeledes en afslappethed i undervisning foretaget af ældre studerende, da de tog sig tid til at fortælle om deres eget liv på og udenfor studiet med det resultat, at flere oplevede en sikkerhed og accept i, at studiet ikke behøvede at fylde alt ens tid.

Flere forskere understreger netop det normale i at være usikre og føle sig pressede og stressede i perioder, men tydeliggøre at langvarigt pres som fører til stress, er usundt og fordrer udefrakommende hjælp (Vosgerau, 2021). Forsker Pernille Steen Pedersen mener, at stress ikke kan fjernes i samfundet, og foreslår at det fælles ansvar for stress og trivsel i stedet kommer i fokus. Pedersen belyser vigtigheden i miljøer med plads til usikkerhed og tvivl dannes i uddannelsessystemet (Ibid.), hvilket netop virker givende set ud fra pilotprojektet på KU. Pedersen belyser ligeledes, at aktive studerende, der har været pressede, hvor dette har sat sig i kroppen som erfaringer, kan styrke dem videre i livet (Ibid.).

Uanset hvilke og hvor mange konsekvenser præstationskulturen medfører, kan det diskuteres om studerendes formål med deres gøren, ligesom mennesket generelt, er at søge anerkendelse i de præstationer og krav, de forsøger at efterleve både på og udenfor universitet. Juul belyser, at størstedelen af menneskets handlinger i Selvets Kultur, som regel er instrument for deres egen stræben (Juul, 2017, s. 40). Dette medfører ifølge Juul en ligegyldig attitude overfor vores medmennesker og til meningsløshed og en følelse af tomhed (Ibid.). Hvis det forholder sig således, kan det diskuteres om ikke dette kan anskues som en konsekvens af det samfund vi nu engang lever i, hvis vores egen stræben medfører en ligegyldig attitude overfor vores medmennesker. Ydermere er det vel et problem, at vores egen stræben fører til en ligegyldig attitude, idet vi som individ netop har brug for anerkendelsen fra vores medmennesker, for at kunne opnå selvrealisering og som Juul italesætter det - menneskelig opblomstring (Ibid.).

Der kan argumenteres for at det sociale arbejdes formål er at sikre menneskelig opblomstring, og få studerende, herunder også KSA-studerende ud af denne ikke ønskværdige situation, de befinder sig i. Spørgsmålet er hvordan og hvad det sociale arbejde skal stille op med trivslen og udsathed, for ligesom at KSA-studerende skal være omstillingsparate og følge med udviklingen af udsathed, samfundets acceleration og påbud, så kan det diskuteres om ikke også det sociale arbejdes felt må se sig nødsaget til at følge med denne udvikling og acceleration.

Derfor kan der advokeres, for at det ikke er nok, at det sociale arbejdes kun forholder sig til mistrivlsen og præstationskulturen på folkeskole- og gymnasieelever, feltet må udvide sin horisont og åbne op for uddannelsessystemet generelt, hvor universitetsuddannelser også går under.

For med vores lille casestudie, med udgangspunkt i KSA-studerende, er der tegn på mistrivsel. Ikke lige så iøjnefaldende som på folkeskole- og gymnasieområdet, men mistrivsel er til stede med de beskrivelser informanterne har om deres tilstand og overvejelser, de gør sig omkring livet og studiet på KSA. Dog har informanterne i specialet som tidligere nævnt, bedre trivsel end hvad statistikken siger om de dårligst stillede. Problematikken ligger vel bare i, at hvis der ikke bliver gjort noget fra samfundets side, herunder også det sociale arbejde, så er der mulighed for at KSA-studerendes mental trivsel forringes, og de ender i en dårligere stillet situation. På den anden side, kan det dog virke som en svær opgave at løfte, hvis det i høj grad er de studerende selv, som underlægger sig et større pres, end samfundet og universitet egentlig lægger op til.

Diskussionen ligger i bund og grund i, hvem der skal løfte ansvaret. Om det er som indtil nu, et ansvar placeret ved den enkelte, eller om samfundet skal begynde at løfte og tage ansvar for den udvikling der trods alt kan anskues. Skal vi begynde at lytte til de sociologer, som har skrevet om præstation og mistrivsel gentagne, eller vil vi fortsætte med at lukke øjnene for det? Kan det sociale arbejde fjerne stress fra studerende generelt, eller har P. S. Pedersen ret i, at stress ikke kan fjernes, hvorfor samfundet i stedet skal tage fælles ansvar for at stress og trivsel kommer i fokus (Vosgerau, 2021).

Hvorfor er det relevant at se på KSA-studerende på et studie som Socialt arbejde?

Det kan diskuteres hvorfor vi finder KSA-studerende relevante for det sociale arbejdes felt at undersøge. KSA-studerende skal anskues som case, i en større kontekst omkring universitetsstuderende generelt.

Det er relevant at undersøge universitetsstuderende, fordi de netop også er med i statistikken omkring en stigende mistrivsel. Dette kan ses i at knap hver femte studerende på videregående uddannelser erfarer ofte eller altid stærke stressrelaterede symptomer ifm. studiet (Uddannelses- og forskningsministeriet, 2019). Ydermere har hver tiende studerende på videregående

uddannelser, ofte eller altid følt sig ensomme på studiet, hvor hver fjerde nogle gange oplever ensomhed på studiet. Hvorimod studerende som oplever et godt socialt miljø på studiet, i mindre grad oplever ensomhed (Ibid.). På trods af at vi altid har set universitetsstuderende som eliten, kan der nu ses udfordringer, som kan diskuteres og argumenteres for, om det er en ny form for udsathed (Görlich et. al., 2019).

Kritik af analysemetode

Efter udarbejdelsen af vores analyse og diskussion har vi opmærksomhedspunkter til kritik af analysemetode, som vi ser relevante at fremhæve mhp. at skabe gennemsigtighed og højne kvaliteten af specialet.

Første opmærksomhedspunkt centrerer sig om analysens første del, som vi besluttede at udarbejde på baggrund af sociologiske perspektiver og anden empiri, uden vores egen indsamlede empiri, da vi fandt vores informanternes syn på samfundsudviklingen mindre troværdige, brugbare og valide end teori og større empiriske samfundsanalyser. Under udarbejdelsen af analysens første del endte vi dog med at anvende både informant udsagn og koble samfundsforholdene ned på KSA-studerendes niveau. Dette blev vi under udarbejdelsen af analysens anden del opmærksomme på, idet det blev svært at adskille analysens første og anden fra hinanden, da flere perspektiver i analysens anden del allerede var skrevet i første del. Vi reflekterede over vores udarbejdelse af analysens første del og kom frem til, at vores intention og formål var at holde analysens første del på makro- og mesoniveau, men vi havde arbejdet den ned på mikroniveau, hvilket først var formålet i analysens anden del. Derfor besluttede vi at rette store dele af første analyse, således den holdt sig på makro- og mesoniveau, og dermed holdt vi os til vores oprindelige plan med at basere den på teori og andre empiriske samfundsundersøgelser.

Et andet opmærksomhedspunkt vi har reflekteret over, er vores egen rolle i specialet, idet vi selv er aktive studerende på KSA. Vores intention med specialet er at nuancere problemstillingen af, at mange studerende i dag føler sig pressede, baseret på vores lille casestudie af KSA. Vi har ikke ønsket at fælde dom og evt. udstille og problematisere KSA som uddannelse, og mener heller ikke at vores speciale udtrykker dette, hvorfor vi ikke ser det som værende problematisk eller mindre troværdigt, at vi valgte KSA som case. Vi kunne have valgt hvilken som helst anden universitetsuddannelse, men fandt det spændende og motiverende at tage udgangspunkt i KSA, da vi ikke har kunne finde andre studier som vores af en samfundsvidenskabelig universitetsuddannelse.

Ydermere er vi bevidste om, at vores forforståelse kan have indflydelse på måden, vi har behandlet datamaterialet på og forholdt os til informanternes udsagn, hvorfor der i den forbindelse kan være en vis bias for, at vi kan have overset vigtige udsagn. For at styrke

gennemsigtigheden gennem specialet har vi valgt at tydeliggøre, hvilke informanter der ytrer hvad gennem analysen.

Slutteligt er vi bevidst om, at vores lille casestudie ikke uden videre kan bruges i generelle større sammenhæng. Dog mener vi, at vi har formået at udarbejde et validt studie der kan give stof til eftertanke, og desuden kan være relevant i andre kontekster og som grundlag for større undersøgelser af samme undersøgelsesområde. Idet det anses som et område, hvor det Sociale Arbejdes felt spiller en særdeles vigtig rolle, i nærmere undersøgelser af trivsel og mistrivsel blandt universitetsstuderende mere generelt i præstationskulturen.

Konklusion

I indeværende speciale har vi besvaret nedenstående problemformulering:

Hvordan erfarer universitetsstuderende på KSA presset og forventningerne i præstationskulturen, og hvilke samfundsmæssige- og individuelle konsekvenser medfører præstationskulturen?

Formålet med specialet har været at undersøge, hvordan universitetsstuderende oplever pres og forventninger i præstationskulturen på egen krop, samt hvordan de håndterer dette, belyst som casestudie med studerende fra Kandidat i Socialt Arbejde, AAU. Med diskussionen ønskede vi at opnå forståelse af, hvilke samfunds- og individuelle konsekvenser der er resultat af præstationskulturen. Vores forståelse af krav i præstationskulturen er funderet teoretisk om sociale patologier, som understreger krav som uundgåelige forudsætninger i samfundet, hvilket kan føre til negative konsekvenser.

Konklusionen baseres på specialets to analysedele og diskussionen, hvorfra vi har udledt nuancerede temaer ud fra kombinationen af vores empiriske data, eksisterende empiri, og sociologiske perspektiver. Det har muliggjort nye fund, som vi finder bidragsværdige til dybere vidensarbejde til at forstå kompleksiteten og nuanceringen i problemstillingen, belyst fra flere perspektiver og niveauer, således faktorer som er medårsag til universitetsstuderende i mistrivsel, er i fokus. Vi vil i følgende konkludere og fremhæve vores centrale fund.

Det var nødvendigt at undersøge makrostrukturelle samfundsforholds indvirken på universitetssystemet, for at kunne forstå KSA-studerendes erfaringer af pres og forventninger i præstationskulturen, hvor vi har opnået forståelse af dette via sociologiske perspektiver gennem Anders Petersen, Alain Ehrenberg, Søren Juul og Hartmut Rosa. Vi kan med udgangspunkt i den udvalgte teori og eksisterende empiri konkludere, at præstationslogikker i høj grad har fundet vej ind på universitet bl.a. gennem øgede krav i konstant udvikling, som universitetsstuderende skal efterleve. Ydermere kan vi konkludere, at universitetsstuderende er i bestandig risiko for at opleve eksistentiel usikkerhed, hvis deres grundlæggende anerkendelsesbehov ikke opfyldes, hvilket vi har fået en forståelse af, at det er svært at opnå acceptabel anerkendelse.

KSA-studerendes erfaringer af præstationskulturen og deri liggende forventningspres, samt deres håndteringsstrategier hjalp os til at opnå indsigt i, hvilken situation de befinder sig i, og hvordan dette opleves. Vi kan konkludere, at KSA-studerendes erfaringer ligger i tråd med de fremhævede sociologiske perspektiver på præstationskulturen og accelerationsregime med uopnåelige idealer. Ud fra vores datamateriale konkluderer vi, at KSA-studerende bliver pressede af uopnåelige og diffuse krav på universitet og i deres liv generelt, som kommer til udtryk gennem symptomer som bl.a. manglende appetit, søvnproblemer og hjertebanken. Vi kan konkludere, at håndteringsstrategier af forventningspres er: udefrakommende hjælp, social tilbagetrækning eller hjælp fra familien. Vi kan samtidig udlede, at det at være pressede kan virke tabubelagt, hvorfor en konsekvens kan være mangel på hjælp, hvilket bliver en konsekvens i samfundet, som bl.a. det Sociale Arbejdes felt skal tage hånd om.

En individuel konsekvens medført af præstationskulturen kan anes i den sociale tilbagetrækning, hvilket kan resultere i eksistentiel usikkerhed. En konsekvens for det Sociale Arbejde kan konkluderes at være at følge med samfundsudviklingen og dermed være omstillingsparat som KSA-studerende.

Samlet kan vi konkludere, at præstationskulturen med dertilhørende konkurrencelogikker og orientering har fatale konsekvenser for universitetsstuderendes trivsel. Ud fra Meeuwisse & Swärds definition af et socialt problem (Meeuwisse & Swärd, 2014), kan vi udlede, at KSA-studerende befinder sig i en ikke ønskværdig situation grundet høje og diffuse krav i de samfundsmæssige diskurser og i universitetssystemets strukturelle rammer. KSA-studerende er belastet i en grad, hvor de har svært ved at efterleve krav tilfredsstillende, samt pleje deres mentale helbred og trivsel.

Referenceliste

- Andersen S. H., Ladenburg J., & Dyssegaard P. S., 2020. Danskernes mentale sundhed - udvikling, baggrund og konsekvenser. Rockwool Fonden: København K. Tilgængelig på: https://bedrepsykiatri.dk/wp-content/uploads/2020/12/RFF_Danskernes-mentale-sundhed-2020.pdf [Lokaliseret d. 11/02-22] S. 1-272
- Antoft R. & Salomonsen H. H., 2012, Casestudier af organisationer som dynamisk proces. I: M. H. Jacobsen & S. Q. Jensen, red. *Kvalitativ udfordringer*. Hans Reitzels Forlag: København, S. 129-154
- Bedre psykiatri, u.d. *Så mange er syge*. Bedre psykiatri. Tilgængelig på: <https://bedrepsykiatri.dk/viden/behandlingspsykiatrien/> [Lokaliseret d. 03/05-22] Ca. 2 sider
- Bedre psykiatri, 2020. *Mere end hver tiende dansker bruger psykiatrisk medicin*. Bedre psykiatri. Tilgængelig på: <https://bedrepsykiatri.dk/mere-end-hver-tiende-dansker-bruger-psykiatrisk-medicin/> [Lokaliseret d. 03/05-22] Ca. 5 sider
- Brinkmann S. & Petersen A., 2015. *Diagnoser - perspektiver, kritik og diskussion*. Forlaget Klim: Aarhus N
- Damm E. A., Jensen T. L., & Hansen F. T., 2021. *Danmark mangler 99.000 faglærte i 2030*. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd: København V. Tilgængelig på: <https://www.ae.dk/analyse/2021-03-danmark-mangler-99000-faglaerte-i-2030> [Lokaliseret d. 09/05-22] Ca. 9 sider
- Danneris S, & Monrad M., 2018. Litteraturgennemgang. I: S. P. Olesen & M. Monrad, red. *Forskningsmetode i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag: København S. 61-82
- Ehrenberg A., 2010. *Det udmattede selv - depression og samfund*. Informations Forlag: København K
- Frederiksen M., 2018. Design. I: S. P. Olesen & M. Monrad, red. *Forskningsmetode i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag: København S. 83-106
- Gadamer H-G., 2014. *Sandhed og Metode*. Systime Academic: Aarhus
- Gilje N., 2017. Hermeneutik - teori og metode. I: M. Järvinen & N. Mik-Meyer, red. *Kvalitativ analyse - syv traditioner*. Hans Reitzels Forlag: København S. 127-152
- Görlich A., Pless M., Katznelson N. & Graversen L., 2019. *Ny udsathed i ungdomslivet - 11 forskere om de stigende mistrivsel blandt unge*. Hans Reitzels Forlag: København

- Hansen M. L., 2021. *Høj dimittendledighed for akademikere på over 25 pct.* CEPOS - Center for politiske studier: København K. Tilgængelig på: <https://cepos.dk/abcepos-artikler/0115-hoej-dimittendledighed-for-akademikere-paa-over-25-pct/> [Lokaliseret d. 30/05-22] Ca. 2 sider
- Hjortkjær C., 2020. *Utilstrækkelig: Hvorfor den nye moral gør de unge psykisk syge.* Forlaget Klim: Aarhus
- IFSW (International Federation of Social Workers') & IASSW (International Association of Schools of Social Work, 2014. *Global definition af socialt arbejde.* S. 1-4
- Jensen H. A. R., Davidsen M., Møller S. R., Román J. E. I., Kragelund K., Christensen A. I., & Ekholm O., 2022. *Danskernes Sundhed - Den Nationale Sundhedsprofil 2021.* Sundhedsstyrelsen: København S. Tilgængelig på: https://sst.dk/-/media/Udgivelser/2022/Sundhedsprofil/Sundhedsprofilen.ashx?sc_lang=da&hash=5C9A9A81483F6C987D5651976B72ECB2 [Lokaliseret d. 01/04-22] S. 1-193
- Juul S., 2010. Afvigelse og socialpolitik i diagnosesamfundet. I: I. H. Møller & J. E. Larsen, red. *Socialpolitik.* Hans Reitzels Forlag: København S. 605-625
- Juul S., 2012. Hermeneutik. I: S. Juul & K. B. Pedersen, red. *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori - en indføring.* Hans Reitzels Forlag: København K S. 107-148
- Juul S., 2017. *Selvets Kultur - en kritik af individsamfundets menneskesyn og fornuft.* Hans Reitzels Forlag: København
- Juul S., Kristensen J., & Larsen J. E., 2020. *Sociologibogen.* Forlaget Columbus: København
- Jørgensen S., & Olesen S. P., 2018. Formidling. I: S. P. Olesen & M. Monrad, red. *Forskningsmetode i socialt arbejde.* Hans Reitzels Forlag: København S. 231-250
- Katznelson N., Pless M., Görlich A., Graversen L., & Sørensen N. B., 2021. *Ny udsathed: nuancer i forståelser af psykisk mistrivsel.* Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning: Aarhus universitetsforlag. Tilgængelig på: <https://www.idunn.no/doi/10.18261/issn.2535-8162-2021-02-01> [Lokaliseret d. 09/02-22] S. 83-103
- Kruse S., 2015. *Ansvar for egen læring.* Leksikon for det 21. århundrede. Tilgængelig på: <https://leksikon.org/art.php?n=5019> [Lokaliseret d. 10/05-22] Ca. 2 sider

- Kruuse E., 2017. Det kvalitative Forskningsinterview. I: E. Kruuse. *Kvalitative forskningsmetoder i psykologi og beslægtede fag*. Dansk psykologisk Forlag: København
S. 139-171
- Kvale S., & Brinkmann S., 2015. *Interview - det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. Hans Reitzels Forlag: København
- Launsø L., Olsen L., & Rieper O., 2017. Forskningsprocessen - fra emnevalg til valg af enheder. I: L. Launsø, L. Olsen & O. Rieper. *Forskning om og med mennesker - forskningstyper og forskningsmetoder i samfundsforskning*. Munksgaard: København
S. 69-110
- Lindemann B., 2017. *Hver anden medicinstuderende har psykiske problemer*. Ugeskriftet.dk: København Ø. Tilgængelig på:
<http://mo.infomedia.dk/ShowArticle.aspx?Duid=e67371aa&UrlID=6b1166c7-0e52-4fb3-bb32-3c88e33110fe&Link=> [Lokaliseret d. 22/04-22] Ca. 3 sider
- Lønstrup K. F., & Jensen L. B., 2022. *Sådan går det med danskernes sundhed*. Altinget: København K. Tilgængelig på: <https://www.alinget.dk/social/artikel/saadan-gaar-det-med-danskernes-sundhed> [Lokaliseret d. 19/04-22] Ca. 5 sider
- Mailkorrespondance, 2022a. *Frafald på KSA* (mail). [Lokaliseret d. 09/02-22]
- Mailkorrespondance, 2022b. *Data til speciale* (mail). [Lokaliseret d. 09/02-22]
- Meeuwisse A., & Swärd H., 2014. Introduktion: Hvad er et socialt problem? I: A. Meeuwisse & H. Swärd, red. *Perspektiver på sociale problemer*. Hans Reitzels Forlag: København
S. 21-54
- Monrad M., 2018. Tilvirkning af data. I: S. P. Olesen & M. Monrad, red. *Forskningsmetode i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag: København S. 107-144
- Nielsen A. M., & Lagermann L. C., 2017. *Stress i gymnasiet - Sammenfatning af resultater og anbefalinger*. DPU: Aarhus Universitet. Tilgængelig på:
[https://edu.au.dk/fileadmin/edu/Udgivelser/E-boeger/Stress i gymnasiet - PIXI.pdf](https://edu.au.dk/fileadmin/edu/Udgivelser/E-boeger/Stress_i_gymnasiet_-_PIXI.pdf)
[Lokaliseret d. 06/02-22] S. 1-10
- Nørtoft M., 2019. *Karaktergennemsnittet stiger for alle grupper af studenter (opdateret)*. Danmarks statistik: København Ø. Tilgængelig på:
<https://www.dst.dk/da/Statistik/nyheder-analyser-publ/bagtal/2018/2018-06-26-karaktergennemsnittet-stiger-for-alle-grupper-af-studenter> [Lokaliseret d. 03/05-22]
Ca. 1 side

- Olesen S. P., 2018. Analysestrategi. I: S. P. Olesen & M. Monrad, red. *Forskningsmetode i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag: København S. 145-170
- Olesen S. P., & Monrad M., 2018. Indledning. I: S. P. Olesen & M. Monrad, red. *Forskningsmetode i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag: København S. 9-32
- Ottesen M. H., Berger N. P., & Lindeberg N. H., 2018. *Forebyggende indsatser til unge i psykisk mistrivsel - en vidensoversigt*. VIVE - viden til velfærd: København K. Tilgængelig på: <https://www.vive.dk/media/pure/10315/2163082> [Lokaliseret d. 06/02-22] S. 1-113
- Pahuus M., 2010. Hermeneutik. I: F. Collin & S. Køppe, red. *Humanistisk videnskabsteori*. Lindhardt & Ringhof forlaget: København S. 139-171
- Petersen A., 2016. Præstationssamfundet. Hans Reitzels Forlag: København
- Psykiatrifonden, 2021. *Tal og fakta om psykisk sygdom i Danmark*. Psykiatrifonden: København NV. Tilgængelig på: https://psykiatrifonden.dk/sites/psykiatrifonden.dk/files/media/document/Rapport_Talogfakta_PsykisksygdomDK_300621.pdf [Lokaliseret d. 10/02-22] S. 1-37
- Psykiatrifonden A, u.d. *Stress*. Psykiatrifonden: København NV. Tilgængelig på: <https://psykiatrifonden.dk/viden/temaer/stress> [Lokaliseret d. 17/05-22] Ca. 13 sider
- Psykiatrifonden B, u.d. *Depression*. Psykiatrifonden: København NV. Tilgængelig på: <https://psykiatrifonden.dk/diagnoser/depression#toc-symptomer> [Lokaliseret d. 17/05-22] Ca. 14 sider
- Rask J., 2016. *Tema: Studenterpræsten mærker karakterpres og mangel på fællesskab*. Omnibus: uafhængig universitetsavis på Aarhus Universitet. Tilgængelig på: <https://omnibus.au.dk/arkiv/vis/artikel/studenterpraesten-maerker-karakterpres-og-mangel-paa-faellesskab/> [Lokaliseret d. 04/03-22] Ca. 3 sider
- Reformkommissionen, 2022. *Nye reformveje 1*. Reformkommissionen: København K. Tilgængelig på: https://reformkommissionen.dk/media/25523/nye-reformveje-1_web.pdf [Lokaliseret d. 23/05-22] S. 1-109
- Regeringen, 2021. *Danmark kan mere I - Flere i arbejde. Danmark skal være rigere, grønnere og dygtigere*. Finansministeriet: København K. Tilgængelig på: https://www.regeringen.dk/media/10623/danmark-kan-mere-1_web.pdf [Lokaliseret d. 09/02-22] S. 1-40

- Rosa H., 2014. *Fremmedgørelse og acceleration*. Hans Reitzels Forlag: København
- Sundhedsministeriet, 2022. *Sundhedsreformen - gør Danmark sundere*.
Sundhedsministeriet: København K. Tilgængelig på:
<https://www.regeringen.dk/media/11148/goer-danmark-sundere.pdf?fbclid=IwAR0HOcxnAdG8VZ9Su9c31XYEQ0OjC5Nq1XEvGb9fIEosJJ3f1wcQ9qNk2u8> [Lokaliseret d. 23/05-22] S. 1-51
- Sørensen N. U., Pless M., Katznelson N., & Nielsen M. L., 2017. *Picture Perfect - Præstationsorienteringer blandt unge i forskellige ungdomslivskontekster*. Tidsskrift for ungdomsforskning: Aalborg Universitet. Tilgængelig på:
<https://journals.oslomet.no/index.php/ungdomsforskning/article/view/2568/2484>
[Lokaliseret d. 31/01-22] S. 27-48
- Thomsen J-P., Bom L. H., Poulsen J. B., & Middelboe C., 2020. Danske forældres uddannelsesforventninger. VIVE - viden til velfærd: København K. Tilgængelig på:
<https://www.vive.dk/media/pure/15193/5797493> [Lokaliseret d. 09/02-22]
S. 1-48
- Uddannelses- og forskningsministeriet, 2019. Regeringen vil afsætte 25 millioner kroner til at styrke studerendes trivsel. Uddannelses- og forskningsministeriet: København K. Tilgængelig på: <https://ufm.dk/aktuelt/pressemeddelelser/2019/regeringen-vil-afsaeette-25-millioner-kroner-til-at-styrke-studerendes-trivsel> [Lokaliseret d. 20/05-22]
Ca. 2 sider
- Vogerau M., 2021. *Forskere til pressede studerende: man skal vide, at det er normalt at være usikker*. Forskerzonen: Valby. Tilgængelig på:
<https://videnskab.dk/forskerzonen/krop-sundhed/forskere-til-pressede-studerende-man-skal-vide-at-det-er-normalt-at-vaere-usikker> [Lokaliseret d. 20/05-22]
Ca. 3 sider
- Willer T., & Østergaard S., 2017. *Det er vigtigt at være en succes - men det er bare ikke altid det lykkes*. Center for ungdomsstudier: Frederiksberg. Tilgængelig på:
<http://cur.nu/wp-content/uploads/pdf/rapportcurdet-er-vigtigt-at-vaere-en-succes.pdf>
[Lokaliseret d. 10/02-22] S. 1-51